

Олег КУЛІНІЧ
Голова Держкомзему:

"Шляхом удосконалення та ефективного розвитку"

Аналізуючи шлях, пройдений від минулого Дня землевпорядника, мимоволі постають запитання: чому так багато зусиль довелося витратити на виконання нагальних для служби завдань? Чи можна було зробити більше, ніж вдалося? Що заважало і наскільки їх виконання було посильним для системи?

Умови, в яких нам довелося працювати торік були, безумовно, надскладними. Далися візки нестабільна політична ситуація, вплив фінансової кризи. Випробуванням на міцність для нас стало виконання важливої урядової програми, жорстко обмеженої часовими та фінансовими рамками. І все-таки, вважаю, що галузі вдалося мобілізувати необхідні ресурси для того, щоб не лише вистояти, а й нарости потенціал і посилити свою значимість у сфері земельних відносин.

Нині майже п'ятдесят відсотків рішень органів місцевого самоврядування, районних, обласних державних адміністрацій приймаються за безпосередньої участі фахівців територіальних органів Держкомзему, тоді як донедавна участь землевпорядників у реалізації державної земельної політики в регіонах була незначною і ледь помітною, а цей показник не перевищував і десятивідсоткової позначки. Таким чином, можу констатувати, що роль працівників землевпорядкої сфери у формуванні, координації та реалізації державної земельної політики почала зростати.

На жаль, дається візки те, що галузь протягом останніх років у цілому втратила свої позиції і на сьогодні не є домінуючою в економічному розвитку держави. Ми фактично стали заручниками знищеної матеріально-технічної, нормативно-методологічної бази супроводу регулювання земельних відносин, розпорощеної інтелектуального і кадрового потенціалу галузі. Фактично, сьогодні нам намагаються нав'язати або продиктувати умови, напрямки і формат діяльності ті структури, які в переважній більшості формують тіньовий обіг у земельній сфері.

Подальший розвиток системи вимагає серйозного і професійного аналізу її діяльності, перевідгуку орієнтирів і завдань, які стоять перед нею. Особливо це стосується напрямків, пов'язаних насамперед з ринком, оцінкою, охороною земель, аукціонами, із реалізацією робіт у сфері землеустрою, формуванням проектів щодо грунтових наукових досліджень, підходів до науки як такої.

СТАБІЛІЗУЄМО ГАЛУЗЬ

Сьогодні організаційні заходи спрямовані на те, щоб злагоджено і ефективно запрацювали наші державні підприємства, щоб було збережено набутки та відновлено систему корпоративних відносин у галузі. Ми намагаємося відпрацювати систему взаємовідносин між територіальними органами таким чином, щоб їх прозорість і чіткість домінували всередині галузі. Однак, в процесі формування таких відносин важливо зберегти принцип «золотої середини». У системі земельних відносин, безумовно, повинні залишатися ті суб'екти господарської діяльності, які мають фахівців відповідного рівня, необхідний досвід роботи, належну матеріально-технічну базу.

У цьому сенсі земельна служба повинна формуватися таким чином, щоб не фінансовий інтерес або чиєсь замовлення було пріоритетом чи прерогативою діяльності ліцензованих структур, а винятково інтереси галузі, бо лише в такому разі вона матиме можливість розвиватися на державницьких засадах, формувати незалежну та прийнятну для суспільства позицію, визначати стратегію для ефективного та бережливого використання земельних ресурсів.

Хочу зазначити, що наразі ми працюємо над об'єднанням зусиль державних установ не лише системи Держкомзему, а й інших відомств. Нашою метою є створення відповідних умов для того, щоб суб'екти господарювання, які входять до складу

Мінрегіонбуду, МінАПК, Держлігоспу, Держводгоспу та інших відомств, що мають відповідні ліцензії на проведення певних видів робіт та здійснюють свою діяльність в системі землеустрою і землевпорядкування, свою важливу функцію виконували, насамперед, в інтересах держави і наших громадян.

Y 2009 році нами було зроблено ще один важливий крок — до системи органів Держкомзему долучено Державну службу геодезії, картографії та кадастру. Вважаю, що даним рішенням суттєво посилено позиції як Держкомзему, так і Укргеодезкартографії. Перед нами з'явилася реальна перспектива створення єдиної для всієї України планово-картографічної основи, забезпечення формування і функціонування уніфікованих для всієї території систем координат, що, в свою чергу, дасть можливість залучення інвестиційних коштів для реалізації пов'язаних з даним напрямком тих чи інших проектів.

Безумовно, ми повинні сьогодні працювати над тим, щоб позитивні тенденції і здобутки, зкладені топік, збереглися і примиожилися й у нинішньому році. Але, сподіватися на успішне виконання перспективних планів розвитку галузі можливим буде лише за умови її забезпечення кваліфікованими і сумлінними працівниками, з притаманним почуттям високого обов'язку перед державою і людьми.

Саме завдяки таким працівникам, які, не зважаючи на постійні трансформації чи спокуси, на дестабілізацію ситуації, знайшли в собі сили і мужність залишитися у системі й чесно виконувати свою роботу, нам і вдалося певною мірою стабілізувати роботу, а по суті — зберегти земельну галузь.

Щоб надолужити недопрацювання, подолати колишню інертність і байдужість, відновити довіру людей, їм доводилося жертвувати особистим часом, власним здоров'ям, позбавляти уваги свої сім'ї. Нерідко вони несли непосильні виробничі навантаження, неодноразово в мороз виходили у засніжені поля, майже цілодобово здійснювали управління та організацію процесу, щоб врешті забезпечити конституційне право громадян на право власності на землю.

Oднак не можна сказати, що нами виконано всі поставлені завдання. Одним із найважливіших на сьогодні питань залишається формування та ведення державного земельного кадастру. Не зважаючи на нормативно-правову, законопроектну колотнечу, спрямовану на те, щоб передати цю функцію іншим відомствам чи органам місцевого самоврядування, ми повинні чітко стояти на тому, що функція ведення державного земельного кадастру має бути закріплена виключно за державною установою, як це визначено Земельним кодексом України. У даному випадку — Держкомземом.

У той же час, слід зауважити, що питання формування та створення автоматизованої системи земельного кадастру, якої протягом багатьох років так і не було створено, є, безумовно, основним напрямком діяльності Центру державного земельного кадастру, а не функцією Держкомзему. Саме це державне підприємство зобов'язане вжити всіх заходів з метою формування повної та достовірної інформаційної бази про земельні ділянки, щоб в подальшому землекористувач мав можливість отримати необхідну інформацію, а державне підприємство могло забезпечити надання такої послуги.

Оскільки свого часу було фактично зруйновано систему інститутів землеустрою, то сьогодні перед нами стоїть надважливе завдання щодо формування і відновлення своєї наукової спрямованості, так як переконаний, що все нормативно-методологічне, нормативно-правове забезпечення має бути аналітично опрацьованим, науково-обґрунтованим і мати відповідну базу, щоб на основі реальних наукових розробок, проведеного аналізу, інформаційних висновків реалізовувати ті чи інші кроки в даному напрямку.

У нас лишається дуже багато невирішених питань, пов'язаних із землеустроєм, розвитком територій, охороною земель, оціночною діяльністю. Зокрема, щодо підготовки незалежних експертів-оцінювачів, які працюють сьогодні на ринку, формуючи базу для здійснення оподаткування земельних ділянок у населених пунктах та поза їх межами. Фактично цей напрямок роботи у нас не був активно охопленим торік. У 2010-му році ми будемо досить ефективно ним займатися.

Важливим і визначальним для нас сьогодні є питання щодо матеріально-технічного, соціального, культурного забезпечення наших працівників. Формуючи галузеву профспілку, вперше за роки існування системи ми вийшли на рівень підписання галузевої угоди між Держкомземом та Всеукраїнською профспілкою «Рідна земля», яка передбачає забезпечення на належному рівні соціального захисту працівників сфери земельних відносин.

Мене особисто турбує їх питання соціального захисту наших ветеранів праці. Вважаю, що вони заслуговують на те, щоб мати спеціальний захищений статус, який є сьогодні у працівників видобувних, металургійних чи хімічних підприємств. Адже землевпорядники, безпосередньо в полях, за досить складних умов несуть на собі серйозне навантаження, виконуючи важливу соціальну функцію.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності Держкомзему залишається підготовка кадрів. Важливо, щоб молоді люди, особливо ті, які вийшли із династій землевпорядників, після закінчення вищих навчальних закладів і отримання освіти (бажано на безоплатній основі за держзамовленням), гарантовано мали робоче місце, куди б вони могли повернутися і продовжувати справу своїх батьків.

Нам необхідно зміцнити власну матеріально-технічну базу, привести у відповідність до визначених норм приміщення, в яких ми працюємо, створити свою наукову школу, розробити галузеві програми.

Сьогодні ми підвелися з колін тому, що долали цей шлях. Але, попереду в нас ще багато завдань, виконання яких забезпечить не лише розвиток галузі, а й зробить вагомий внесок в економіку України. Тому нам потрібно міцно стати на ноги, щоб мати можливість упевненим кроком іти вперед.

Підсумовуючи, хочу зазначити, що нам є з чим підходити до відзначення професійного свята. Користуючись нагодою, вітаю з Днем землевпорядника велику землевпорядну сім'ю — усіх, хто працює в центральному апараті, територіальних органах Держкомзему, інститутах землеустрою, Центрі державного земельного кадастру, а також наших ліцензіатів.

Бажаю усім Вам здоров'я, наснаги, добра, щастя!

Нехай нами керують інтереси, що утвірджують стабільність галузі, її авторитетне місце в економіці держави.

Нехай Господь благословляє наші починання, посилає нам янголів-охоронців, щоб ми мали можливість реалізувати ще дуже багато завдань у 2010 році.

Із професійним святом Вас!

У НОМЕРІ

20 З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ

Олександр КАНАПІ

ГОЛОВНИЙ ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕУСТРОЮ
РІК ЗА РОКОМ — З 1961-го І ДОНИНІ

23 ЗЕМЛЕВПОРЯДНА ОСВІТА НА ПРИЧОРНОМОР'Ї

Сергій ЧАБАН, Юлія САДОВСЬКА
ГІДНІ ПОСЛІДОВНИКИ ВИДАТНИХ
ПОПЕРЕДНИКІВ

26 ЩО МИНУЛЕ ПІДКАЗУЄ МАЙБУТНЬОМУ?

Людмила МОШНЯГА

Хто виснажує земельні ресурси, не поліпшує їх,
той гнівить природу, закладає небезпечний
підмурівок прийдешньому

30 КОМПЕТЕНТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: АНАЛІЗ І ПРОПОЗИЦІЇ

Іван КОВАЛЬЧУК, Тарас ЄВСЮКОВ
ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ. ЯК ЇХ
ВИРИШИТИ НА РАЙОННОМУ РІВНІ?

36 ДЕРЖКОМЗЕМ РОЗ'ЯСНЮЄ

36 Роз'яснення надає юридичний департамент

39 Олександр КРАСНОЛУЦЬКИЙ

Перехід права власності на орендовану
земельну ділянку не є підставою для зміни
умов або розривання договору

40 ЗАПИТУВАЛИ — ВІДПОВІДАЄМО

На запитання відповідають

40 Оксана СКОРОХОД

45瑪麗亞 ТАТАРИН

48 У ВІЛЬНИЙ ВІД РОБОТИ ЧАС

Наталія ГАВРИЛЮК

Ловися, щуко, — три хвости не вистача
до мільйона

І слово, і пензель, і музика — підкорилися їй!
Ні дня без вишивання

Почесний землевпорядник, знаний грибник
ще й віршотворець

Полює на вовків, якщо їхні виводки
починають загрожувати людям

Золотий голос земельних ресурсів

50 НАША ГОРДІСТЬ

Галина ДАЦЮК

Найсильніша жінка Європи адубує
професію землевпорядника

55 ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

КОЖНИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ
ЗЕМЛЕВПОРЯДНОЇ СФЕРИ МАЄ СВОЇ
ПРИОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ.

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛУ

«ЗЕМЛЕВПОРЯДНИЙ ВІСНИК» НАПЕРЕДОДНІ
ДНЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКА ЗВЕРНУЛАСЯ
ДО КОЛІШНІХ КЕРІВНИКІВ ДЕРЖКОМЗЕМУ
І ПОПРОСИЛА РОЗПОВІСТИ ПРО
НАЙГОЛОВНІШІ СПРАВИ, ЯКІ ДОВЕЛОСЯ
ЇМ ВИРІШУВАТИ.

БОРИС ЧЕПКОВ, ПАВЛО ГАЙДУЦЬКИЙ,
ЛЕОНІД НОВАКОВСЬКИЙ, ПЕРШІ ГОЛОВИ
ВІДОМСТВА, РОЗМІРКОВУЮТЬ НАД ТИМ,
ЩО ВДАЛОСЯ ІМ ЗРОБИТИ,
ЧОМУ НА ШЛЯХУ ДОКОРІННОГО
РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН
ВИНИКАЛИ ПЕРЕШКОДИ.
ОЦІНЮЮЧИ ПРОЙДЕНЕ,
ВОНИ ОБГРУНТОВУЮТЬ СВОЄ БАЧЕННЯ
НИНІШНЬОГО СТАНУ ГАЛУЗІ
І ПРОГНОЗУЮТЬ ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ.

Автобіографічна довідка

ЧЕПКОВ Борис Михайлович – перший голова Державного комітету України по земельній реформі. Призначений на посаду 30 жовтня 1991 року, з 26 червня 1992 року по 9 лютого 1995 року – голова Державного комітету України по земельних ресурсах. Дійсний член Академії інженерних наук України, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник. Загалом у землевпорядній службі пропрацював 51 рік.

Борис ЧЕПКОВ:

«ВИСТОЯЛИ, ЗАХИСТИВШИСЬ ВІД ДРУЗІВ-ЗАЗІХАЧІВ»

— **К**оли думками повертаюся у часи моєго головування, то чомусь мимоволі згадуються всілякі перипетії, що пов’язані зі статусом відомства. Скажу відверто, якби не заважали, можна було б із запланованого зробити значно більше, ніж вдалося. Держкомзем – центральний орган виконавчої влади, який підпорядковувався безпосередньо Кабінету Міністрів України. Неважаючи на це, по-всякчас з’являлося дуже багато «друзів», які «допомагали», перешкоджаючи здійснювати ті чи інші заходи. Словом, намагалися нам підставити плече з намірами підпорядкувати собі. Держкомzem вистояв, захистився від друзів-зазіхачів. Оце, я вважаю, було найсугуттішим досягненням моєго періоду роботи.

ПРОЦЕДУРУ ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ ЗМІНИЛИ, А НОВУ 9 РОКІВ ПОСПІЛЬ УХВАЛИТИ НЕ МОЖУТЬ

Якщо розмірковувати над майбутнім і перспективаами галузі, то у мене склався свій погляд на вирішення актуальних проблем. Думаю, що треба вперто створювати надійну систему, проводячи, вибачте за тавтологію, системну роботу. На приклад, Земельний кодекс 1992 року. Там написано, що по-

рядок ведення державного земельного кадастру затверджується Кабінетом Міністрів України. З’явилися «реформатори», які записали в наступному кодексі 2001 року, що це повинно затверджуватися законом. З 2001 пройшло 9 років, а закону про державний земельний кадастр й досі немає.

Я власною рукою писав порядок ведення державного земельного кадастру у 1992 році, який на той час затверджувався Кабінетом Міністрів України, і земельний кадастр діяв. Було встановлено, що державний земельний кадастр є основою для ведення всіх інших кадастрів.

Коли з’явилися «друзі-приятелі» і забажали затверджувати порядок законом, тоді мова зайдла про Мін’юст, який захотів привласнити ці кадастрові функції собі.

А земельно-кадастрові книги колгоспів, радгоспів, районів та областей велися у нас віддавна і надійно. Це стосовно тих, хто невгамовно твердить, що земельного кадастру не було, немає і ще не скоро буде. Так можуть казати лише «великі спеціалісти». Я іронізую, але в цій іронії, повірте, велика доля правди. Названа і не вирішена досі проблема якраз із категорії системних.

Далі. Якщо почитати попредній Земельний кодекс, то там було написано, що до списків на розпаювання земель колгоспів повинні включатися працівники соціальної сфери, а також пенсіонери з їх рядів. У серпні 1995 року вийшов Указ Президента України, яким працівники соціальної сфери були виключені з основного списку, їм повинні були надавати землю із земель запасу. Чому, навіщо і кому це нигідно можна лише здогадуватися. Маєтесь, шахрайам.

ШКОДИТЬ ПРИНЦИП «ХАПАЙ»

Тепер стосовно постанови Верховної Ради України «Про прискорення земельної реформи і приватизації землі» (тоді одночасно були прийняті Земельний кодекс та ця постанова). Там розписано порядок роздержавлення земель, передачу в колективну власність, а потім вже приватизацію. Були також написані методичні вказівки, якими визначалося, що і як потрібно робити. Спочатку необхідно було виділити всі землі, які передавалися у приватну власність, потім ті землі, які в колективну власність, потім визначити землі, які необхідні державі для розвитку населених пунктів, промисловості, інженерної інфраструктури.... Далі необхідно було виділити еродовані землі, екологічно небезпечні та інші. В цих методичних вказівках було все розписано. Треба було так і робити. Але у нас з'явився принцип «Хапай!» і пішли «хапати».

І до того привели, що сьогодні розпаювали всі землі — еродовані, схилові, непридатні для ведення сільського господарства. А тепер кажуть: «Давайте будемо боротися з ерозією».

Держава свого часу повинна була як власник розпорядитися землею, визначити, що залишити для себе — державних органів, підприємств та ін., що передати в колективну, а що в приватну власність. Але цього не було зроблено. І тепер державу просто поставили на коліна. Наприклад, потрібен шматок землі для розвитку якихось державних підприємств чи проведення якихсь заходів, а землі вже немає, вона вся у приватній власності.

Це потрібно було передбачити. Втім, я згоден з тим, що передбачити все неможливо, однак, основні моменти такі, як

розвиток міст, промисловості, транспортної інфраструктури, залиснення, захист земель та ін. слід було врахувати.

ЦИФРОВИЙ ПІДХІД СЕБЕ НЕ ВИПРАВДИВ

Підсумовуючи, скажу, якби тоді вдалося зробити те, що намічали, то ми б убереглися від багатьох помилок. Але біда в тому, що завдання стали з цифровим підходом: приватизувати землі треба стільки, розпаювати стільки... І запитували таким же чином — скільки землі не розпаювали...

Після стількох років реформування земельних устроїв, мисливської, треба оглянутися на пройдений шлях, зважити всі «за» і «проти», і лише після глибокого і обґрунтованого аналізу окреслити горизонт, до якого належить прокладати дорогу.

На який матеріал опиралися ми, проводячи доленосні заходи? У кінці двадцятого століття в основу змін клали ґрутові обстеження 1957-1961 років — уявно масштабні: в одному випадку — 10-ти, у другому випадку — 25-тисячний масштаб, а в третьому — просто маршрутні зйомки 50-тисячного масштабу. Не було системного планово-картографічного матеріалу та його немає і зараз тому, що планових зйомок, обстежень ніхто не робить. І такий підхід продовжує спостерігатися.

Присядьмо і подумаймо: розпаювали землі, надали (відвели) людям еродовані землі, землі на схилах, забруднені тощо. Розберімося — де чисті землі, де радіоактивно-забруднені, де ще якісь недоречності відбулися. Бо чого гріха тайти — поспішність не завжди добре справи творить. Якби у нас був такий узагальнюючий матеріал, тоді б ми з чистою совістю і про якість продукції, і про справжню вартість кожної ділянки говорили.

ПРО КЕРІВНІ КАДРИ ТА ФАХОВУ ОСВІТУ

Чимало шкоди принесло те, що дуже часто змінювалося керівництво. До Анатолія Даниленка один я пропрацював три роки 3 місяці і 19 днів, а то були випадки, коли на посаді голови затримувалися не більше 10 місяців. Даниленко довше був, а потім знову пішла чехарда.

Що заважало ще? Забагато було намірів підпорядкувати собі чи комусь Держкомзем, розформувати його, ліквідувати тощо.

Варто згадати і про фахову освіту. Колись готували землевпорядників Харківський і Львівський сільськогосподарські інститути і ще два технікуми — Полтавський і Житомирський. Їхні випускники мали добру підготовку. Зараз спеціалістів із землевпорядкування готовять навіть у Національному авіаційному університеті. Нічого не вдієш — на ринку праці є попит на таких спеціалістів. Але ніхто не втімить, що гонитва за кількістю не дає якості підготовки, бо за справу викладання взялися в основному теоретики, а не ті, в кого за плечима багаторічний досвід, знання з обслуговування новітніх технічних засобів.

Прикро, що нині в Україні не готуються ні кандидати, ні доктори наук із спеціальності «землевпорядкування».

І насамкінець, ще про одне, як на мене, надзвичайно важливе. Я завжди був переконаний у тому, що земінспекція має обов'язково бути в структурі Держкомзему, як його підрозділ, а Голова Держкомзему водночас має бути Головним державним інспектором з контролю за використанням та охороною земель.

Автобіографічна довідка

ГАЙДУЦЬКИЙ Павло Іванович — призначений на посаду голови Державного комітету України по земельних ресурсах Президентом України 9 лютого 1995 року, звільнений 3 серпня 1995 року. Нині науковий директор Інституту стратегічних оцінок (ІСО), академік УААН, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки.

Павло ГАЙДУЦЬКИЙ:

«ЩОБ ПЕРЕІНАКШУВАТИ ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ, ДОВЕЛОСЯ ДУЖЕ ОПЕРАТИВНО ГОТУВАТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВУ БАЗУ»

користані для диференціації грошової оцінки по окремих ділянках (нижче рівня господарства).

До березня 1995 року була розроблена і 15 березня цього року Кабінет Міністрів України прийняв постанову, якою була затверджена методика грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

До травня 1995 року була зроблена нормативно-грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення всіх областей, всіх регіонів і всіх сільськогосподарських підприємств.

ВЗЯВШИ ЗА ОСНОВУ ГРОШОВУ ОЦІНКУ ЗЕМЕЛЬ, ПРИЙНЯЛИ КОНЦЕПЦІЮ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ, ВИЗНАЧИЛИСЯ З НАРАХУВАННЯМ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ ЗА ПАЇ

Була розроблена і прийнята концепція земельного податку, прив'язаного до грошової оцінки землі, а в подальшому і нарахування орендної плати за паї.

Здійснення грошової оцінки земель створило базу для експертної оцінки земельних ділянок та їх використання для підготовки до запровадження ринку землі.

Грошова оцінка також стала основою оцінки власності селян на земельні паї. У виданих селянам сертифікатах на земельні паї поряд з площею паю вказувалась його грошова оцінка.

—**З**емельними справами держави мені судилося зайнятися п'ятнадцять років тому. Той 1995 рік був визначним вирішенням двох найбільш важливих завдань у сфері реформування земельних відносин.

Перше завдання — це створення нормативно-правової бази для грошової оцінки землі та її практичне здійснення.

Друге завдання — це створення нормативно-правової бази та початок практичного здійснення паювання земель сільськогосподарського призначення.

ГРОШОВУ ОЦІНКУ ЗЕМЕЛЬ ЗДІЙСНИЛИ У РЕКОРДНО КОРОТКИЙ ТЕРМІН — ЗА МІСЯЦЬ

Щоб виконати перше завдання Держкомзем провів великий обсяг робіт, суть яких полягала у здійсненні низки заходів. Так, була розроблена і затверджена концепція економічного (ринкового) підходу до грошової оцінки землі. Кадастрова, бонітетна оцінка на земельно-державному рівні була не прийнята. Однак елементи кадастрової та бонітетної оцінки були ви-

ДЛЯ РОЗПАЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬ БУЛО ПІДГОТОВЛЕНО І ВИДАНО НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ

Друге надзвичайно важливе завдання випливало з Указу Президента України від 10 листопада 1994 року «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи в сфері сільськогосподарського виробництва». Треба було прискорити підготовку нормативно-правової та методичної бази до таких організаційних заходів:

- безоплатної передачі землі у колективну та приватну власність для виробництва сільськогосподарської продукції на добровільнних засадах, виходячи з того, що земля повинна належати тим, хто її обробляє;
 - поділу земель, які передано у колективну власність, на земельні частки (пай) без виділення їх у натурі (на місцевості) і видачі сертифікатів на право приватної власності на земельну частку (пай);
 - забезпечення права розпорядження земельною часткою (паем), яке може бути об'єктом купівлі-продажу, дарування, обміну, успадкування, застави;
 - забезпечення права безпешкодного виходу члена колективного господарства зі своєю земельною часткою (паем) і виділення її в натурі (на місцевості) з видачею державного акта на право приватної власності на землю з відповідними правами розпорядження земельною ділянкою без зміни її цільового призначення.
- З цією метою був підготовлений і виданий Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» від 8 серпня 1995 року. Цим указом було встановлено:
- сільськогосподарські угіддя, які підлягають паюванню;
 - категорії громадян, які мають право на земельну частку (пай);
 - порядок розрахунку розміру земельної частки (пая);
 - землі запасу й резервний фонд земель;
 - порядок використання резервного фонду земель.

— **Д**о Держкомзему я прийшов, будучи професіоналом, доктором наук. З собою привів ще двох докторів — Михайла Хвесика та Антона Третяка. Разом зі мною прийшли також сім кандидатів наук, які очолили структурні підрозділи. Тоді перед центральним органом виконавчої влади завдання стояли складні, їх могли вирішувати лише професіонали. І саме від рівня кваліфікації керівного складу центрального апарату залежала якість роботи. Ми були багато в чому першопрохідцями — доводилося визначати напрямки, спрямування галузі, а також утвержувати імідж відомства.

ЧАС ВИМАГАЄ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ

Тепер настали трохи інші часи. Щоразу, коли заходжу в Інтернет, боюся, що знову побачу інформацію про земельних чиновників, спійманих на хабарі. Я три роки очолював Держкомзем. У нас таких фактів не було. Навіть мови не могло бути, що хтось із служби продав землю чи щось там протизаконне зробив. Те, що відбувається навколо землі сьогодні, безумовно, всіх нас турбує, а часто шокує.

За роки моєГО головування була напрацьована вся нормативна база для подальшого розвитку земельних відносин, зокрема, прийнято всі три Земельні кодекси. Всі вони розроблялися у Держкомземі та Інституті землеустрою. Нам допомоги майже ніякої не було.

Проте були напрацьовані і прийняті Закони України «Про землеустрій», «Про державну експертизу», «Про охорону земель». Дуже багато уваги приділяли розробленню нормативно-правової бази для врегулювання земельних відносин, чого не скажеш про нинішній час. Зараз не вистачає багатьох нормативно-правових актів, щоб нормалізувати правове поле. Вдосконалення чинного законодавства, як на мене, варто прискорити, не забуваючи при цьому про виваженість і наукову обґрунтованість тих чи інших формульовані.

Автобіографічна довідка

НОВАКОВСЬКИЙ
Леонід Якович —

призначений головою
Державного комітету України
по земельних ресурсах
Президентом України
27 вересня 1996 року, звільнений
8 вересня 1999 року.

Академік УААН,
доктор економічних наук,
професор.

А КОЛИ КОШТИ З'ЯВИЛИСЯ, ВИКОРИСТАТИ ЇХ НЕ ЗУМІЛИ

III кодую, що тоді нам не вдалося цю роботу зробити. Це було пов'язано в основному з тим, що держава не мала можливості її фінансувати. Планіше, у 2003 році, коли був затверджений проект Світового банку «Видача державних активів на право власності на землю в сільській місцевості і розвиток системи кадастру», ми отримали 192 млн. доларів США, але, на жаль, не зуміли використати ці коштів. Ця частина роботи — найбільш актуальна.

Зараз ми, по суті, немаємо ніякого перспективного документа. Програма використання орних земель з 2003 року декілька разів розроблялася, подавалася до Верховної Ради і поверталася. Кабінет Міністрів у червні минулого року затвердив концепцію розвитку земельних відносин в Україні. Цю державну програму в грудні мали подати на затвердження до Кабміну — досі її немає. У нас немає програми автоматизації кадастру, немає програми розмежування. У нас немає стратегічних документів, відповідно до яких ми повинні розвивати земельні відносини.

У багатьох випадках ми працюємо як хлопчики за викликом. Проводимо якісь роботи, але вони для перспектив розвитку мало що дають.

ПРОБЛЕМИ ВИРІШАТЬ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ

Сьогодні у системі Держкомзему складна кадрова ситуація. Враховуючи це, варто якнайшвидше продумати чітку програму дій, щоб можна було виправити становище — повернути і повести кадрову політику таким чином, щоб працюючі в регіонах люди розмовляли з керівництвом мовою висококваліфікованих фахівців.

Є й багато інших проблем, які необхідно вирішувати.

Леонід НОВАКОВСЬКИЙ:

**«ЗА РОКИ МОГО ГОЛОВУВАННЯ
БУЛА НАПРАЦЬОВАНА
ВСЯ НОРМАТИВНА БАЗА
ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ
ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН»**

**СЬОГОДНІ, ЯК НІКОЛИ, НАМ НЕ ВИСТАЧАЄ
АВТОМАТИЗОВАНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ**

Ми почали роботи з автоматизації державного земельного кадастру. У 1997 році була розроблена і затверджена Урядом відповідна програма. Якщо б тоді держава змогла профінансувати реалізацію наміченого, а для цього необхідна була немало суми коштів — 400 мільйонів, ми б сьогодні мали повністю автоматизовану систему ведення державного земельного кадастру.

Складалося так, кваліфіковані працівники, яких я залучав, із

зміною керівництва пішли із Держкомзему. З того часу на цей напрямок майже не приходять фахівці. Роботу галузі настільки забюрократизовано, що помітити перспективу через втілення, навіть, напрацьованих програм, не просто, а процеси, що відбуваються, зволікань не потерплять. Земля стала приватною власністю. Почалася боротьба за землю, почалися маєнції. І сьогодні земельного кадастру в автоматизованому вигляді нам не вистачає як ніколи.

Напередодні професійного свята — Дня землевпорядника — редакція «Землевпорядного вісника» звернулася до народних депутатів, політиків, науковців, які не байдужі й причетні до земельної галузі сьогодні, з єдиним запитанням: яким вони бачать подальший розвиток земельних відносин в Україні? Почути пропонуємо вашій увазі.

К розвиватимуться земельні

Микола ПРИСЯЖНЮК,
Голова Комітету Верховної ради з питань аграрної політики та земельних відносин:

«БЕЗГЛУЗДО СТАВИТИСЯ ДО РИНКУ ЗЕМЛІ ЯК ДО ПАНАЦЕЇ, ЯКА ОБОВ'ЯЗКОВО ВРЯТУЄ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ»

— Земельне питання завжди стояло на порядку денного, набуваючи дедалі більшої гостроти і болючості. Суспільно-політичні зміни, часто непродумані і недолугі, не сприяли його вирішенню, а кризові виклики відчутно додали йому кричущої актуальності.

Такий стан речей зумовлений, насамперед, неефективністю і недієвістю земельної політики. Очевидно, що у сфері земельних відносин України відсутня і комплексна стратегія дій, і зважена методологія реформ, і раціональна інфраструктура управління, і системний законодавчий простір. Не існує навіть

чіткого, систематизованого — та й просто адекватного! — бачення існуючих проблем. А це все має бути складовими елементами єдиної стратегії земельної політики держави. Можливо, нежиттезадатність стратегії зумовлена тим, що в її формуванні не бере участь безпосередній суб'єкт земельної політики — український селянин? На жаль, мусимо визнати, що нині в Україні надто слабка, майже не сформована сільська громада, не існує консолідації тих, хто живе і працює на землі.

Розпаювання земель сільсько-гospодарського призначення породило більше запитань, ніж

Відносини в Україні завтра?

відповідей. Передавши земельні частки (паї) у власність громадян, держава так і не створила належних умов справжнього і ефективного володарювання.

На сьогодні проблем у сфері земельних відносин, які очікують на вирішення, більш ніж достатньо. Та вирішити їх цілком можливо — шляхом активного завершення реформ, введення до економічного обігу земельного капіталу. Дійсно, за-

провадження ринку земель сільськогосподарського призначення — надзвичайно важливий, необхідний і відповідальний крок на шляху здійснення земельної політики. Адже в іншому випадку село втраче мільярди гривень, тому що вартість землі не повертається у вигляді плати за землю, яка не закладається у собі вартості продукції тощо. Світова практика довела, що вирішення цих проблем — у перетворенні землі на реальний предмет економічного обігу.

Проте, тут не варто виходити з міркувань абстрактного ринкового романтизму чи максималізму. Мовляв, ринок вже сьогодні будь-що!

Безглуздо ставитися до ринку землі як до панацеї, яка обов'язково врятує економіку України. Треба брати до уваги безліч аспектів.

Наше завдання — запровадити ринок сільськогосподарських земель таким чином, щоб максимально зберегти сільське населення та створити привабливий інвестиційний клімат у цій галузі.

Держава не може «відпустити» ринок землі і не брати в цьому процесі участі. Держава

зобов'язана повернутися туди, звідки вона невиправдано втекла!

Земельний кодекс України, який набув чинності 1 січня 2002 року, в цілому є достатньо збалансованою законодавчою основою для вирішення проблем у земельних відносинах. Але він не охоплює всіх питань, пов'язаних з функціонуванням ринку землі. Головною проблемою в частині запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення є відсутність законів про державний земельний кадастр та про ринок земель.

Сумно констатувати, що на пострадянському просторі Україна все ще залишається єдиною країною, де не ухвалено закон про земельний кадастр.

На сьогодні також не ухвалений і закон про ринок земель. Він має чітко встановити особливості обігу земель сільськогосподарського призначення. До таких особливостей, в першу чергу, необхідно віднести:

- збереження цільового використання земельних ділянок с/г призначення та їх родючості;
- встановлення додаткових вимог для покупців окремих

- видів земельних ділянок, максимальні та мінімальні розміри таких земельних ділянок тощо;
- створення державної установи (Земельного банку), яка би виступала державним регулятором на ринку земель.

На завершення скажу найголовніше.

Земля — споконвічна цінність, справжнє національне багатство нашої країни.

Земельні закони — є не лише інструментом впливу на відносини. Це — відображення певних соціальних цінностей. Це — певна філософія, у якій проявляється розуміння місії сільського господарства, сутності селянства.

Пріоритетами земельного законодавства у цінністному вимірі є:

- *по-перше*, повернення землі ефективного і відповідально-го власника;
- *по-друге*, збереження землі у якості природного багатства та повноцінного — на далеку перспективу — засобу виробництва.

Земельну політику неможливо розглядати чи формувати ізольовано від комплексу пов'язаних з нею проблем, перш за все — соціально-політичних, правових і соціальних. Існують усі передумови — і нагальна потреба! — досягти в сфері земельних відносин відчутних і позитивних змін. Потрібне системне бачення національної стратегії земельних реформ (втім, як і ясне розуміння національних пріоритетів у розвитку АПК) і відповідна політична воля у реалізації цієї стратегії.

—Реформування земельних відносин в Україні здійснюється понад 19 років (з 1990 року). Основним принципом, який визначив напрями реформування, стало подолання монополії держави на земельну власність і встановлення багатосуб'ектності права власності на землю. Пріоритетним завданням земельної реформи мало стати формування ринкових земельних відносин, які забезпечили б подальший ефективний перерозподіл земельних ресурсів на основі ринкової саморегуляції.

Унаслідок окремих системних прорахунків, недостатнього ресурсного забезпечення більшість цілей земельного реформування дотепер залишаються не досягнутими, а запровадження ринкових земельних відносин так і не стало запорукою формування сталого землекористування, зокрема:

- не відбулося вдосконалення земельних відносин у сільськогосподарському виробництві, натомість здійснена тотальна парцеляція товарних сільськогосподарських землекористувань, а також фіксація створеної неефективної системи землеволодіння забороною на продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- подальше реформування земельних відносин у містах та інших населених пунктах відбувається переважно у напрямку приватизації земель територіальних громад, яке нерідко здійснюється в умовах «колективної безвідповідальності» розпорядників землі — органів місцевого самоврядування, що стає причиною безсистемної урбанізації та ускладнення умов для просторового розвитку місто-будівничих систем;
- законодавчо заблоковано найбільший сегмент ринку земель — ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення, які становлять 45,7 відсотки від площи держави;
- обмежений характер має кредитування під заставу землі, в тому числі іпотечне кредитування, яке здійснювалось виключно щодо земельних ділянок несільськогосподарського призначення й істотно обмежилося внаслідок фінансово-економічної кризи, що розпочалась у 2008 році;
- зберігається неефективний механізм справляння плати за землю, який був запроваджений ще у 1992 році, базується на спрощених підходах до визначення податкової бази та передбачає значну кількість обмежень із загального режиму оподаткування, що не до-

Дмитро ДОБРЯК,
член-кореспондент УААН,
доктор економічних наук, професор:

«УДОСКОНАЛЮЮЧИ ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ, МАЄМО ЯКНАЙШВІДШЕ СФОРМУВАТИ СТАЛЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ»

зволяє розглядати земельний податок як повноцінну фінансову основу місцевого самоврядування та регіонального розвитку;

■ не здійснюється моніторинг земель, не встановлений порядок ведення державного земельного кадастру, що унеможливлює ефективне гарантування прав на землю та дієвий державний контроль за використанням та охороною земель;

■ надзвичайно недосконалім залишається землевпорядне забезпечення проведення земельної реформи, яке звелось до розробки проектів відведення при наданні земельних ділянок та оформлення право-встановлюючих документів на земельні ділянки, внаслідок чого майже втрачений науково-технічний потенціал землеустрою, деградувала землевпорядна наука;

■ не можна вважати ефективною створену систему державного управління земельними ресурсами, яка приділяє основну увагу перерозподілу землі як майна, не вирішуючи проблеми охорони земель як основного національного багатства;

- масовість порушень земельного законодавства та норм раціонального природокористування свідчить про недосконалість організаційно-правових механізмів контролю за використанням та охороною земель;
- залишається незавершеною нормативно-правова та методична база розвитку земельних відносин.

У цілому слід констатувати, що проведена в державі земельна реформа, мала своїм головним наслідком соціалізацію землі — її перерозподіл між населенням. При проведенні реформи було знецтуване значення землі як ресурсу територіально-го розвитку продуктивних сил та базисного компоненту довкілля, що в сучасних умовах стало причиною виникнення низки кризових явищ економічного та екологічного характеру у земле-користуванні, складність вирішення яких істотно ускладнюється відносинами власності.

В умовах формування та розвитку ринкової економіки на-гальною необхідністю стає на-укове обґрунтування сутності, змісту й принципів реалізації по-ложення ст. 14 Конституції України — «Земля є основним національним багатством, що пе-ребуває під особливою охороною держави». Це можна здійснити

тільки шляхом розробки загаль-нодержавних і регіональних про-грам використання та охорони земель для виконання програм економічного, науково-технічно-го й соціального розвитку України та охорони довкілля. Вони визначають склад і обсяги пер-шочергових та перспективних за-ходів щодо використання й охо-рони земель, а також обсяги і джерела ресурсного забезпечен-ня їх реалізації. Тому ці програ-ми мають стати базовою основою для розробки схем землеустрою й техніко-економічних обґрунту-вань використання та охорони зе-мель адміністративно-територі-альних утворень.

У зв'язку з реструктури-зацією сільськогосподар-ських підприємств і створенням нових агроформувань виникає необхідність розробки моделей оптимізації структури земельних угідь землеволодінь та земле-користувань на основі еколого-ландшафтного підходу, а також науково обґрунтованої структури посінних площ з урахуванням ґрунтового покриву й фізіоло-гічних вимог сільськогосподарських культур. Рекомендації з цих питань дадуть можливість землевласникам і земле-користувачам динамічно вести госпо-дарювання в ринкових умовах з урахуванням як ринкових, так і екологічних умов.

Аналіз реального стану здій-снення земельної реформи свід-чить про значне відставання на-укового забезпечення. Воно повинно мати випереджаючий аспект, що є одним з основних завдань землевпорядної науки на сучасному етапі. На жаль, сьогодні в Україні відсутні умови для формування держа-вою наукової тематики, яка відповідала б невідкладним по-потребам суспільства і держави у подальшому вдосконаленні зе-мельних відносин на завершаль-ному етапі земельної реформи.

Роман ТКАЧ,
секретар Комітету Верховної Ради України
з питань аграрної політики та земельних відносин,
народний депутат України:

«НАСТУПНИМ КРОКОМ СТАНЕ НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОЗОРОГО РИНКУ ЗЕМЛІ»

система земельного кадастру є основою для формування подальшої державної земельної політики. На цей час у комітеті Верховної Ради України з питань земельних відносин та аграрної політики завершилася робота над створенням нового законопроекту «Про державний земельний кадастр». Незабаром його буде зареєстровано.

Наступним кроком стане нормативне забезпечення функціонування прозорого ринку землі, в тому числі встановлення процедур розпорядження земельними ресурсами через земельні аукціони.

Загалом, першочергові заходи розвитку земельної галузі сформовані давно, постійно обговорюються на громадських слуханнях і круглих столах, проте реалізуються вони надзвичайно повільно.

Проведення послідовної державної земельної політики вимагає прийняття децю непопулярних, але необхідних заходів. Чи буде прийнята основна програма розвитку земельних відносин, чи будуть реалізовані вищезазначені пріоритети, насамперед, залежатиме від позиції більшості в парламенті. При цьому потрібно

відзначити роль громадськості у формуванні потужного суспільного запиту на реалізацію конкретних завдань у земельній галузі, а саме таких як створення системи кадастру та запровадження ринку землі. Всупереч поширеній думці хочу зазначити, що дії політиків часто відповідають громадській точці зору, а тому саме позиція громадськості може відігравати тут ключову роль.

Особливу увагу також слід звернути на питання охорони земель, зокрема, буде посилюватися контроль за використанням ґрунтів. Зараз роботи щодо раціонального землекористування та охорони земель проводяться дуже повільно і як результат — деградація ґрунтового покриву деяких територій досягла критичного стану.

При визначенні пріоритетів розвитку земельної галузі маємо виходити з того, що на сьогодні немає альтернативи запровадженню концепції сталого розвитку, яка передбачає, що експлуатація земельних ресурсів має відбуватися таким чином, щоб забезпечити сучасні потреби, не завдаючи шкоди наступним поколінням.

Павло КУЛИНИЧ,
кандидат юридичних наук,
заступник завідувача відділу
Інституту держави і права НАН України:

«НА ЧАСІ РОЗРОБКА І ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО КОНСОЛІДАЦІЮ ЗЕМЕЛЬ”»

— Останнім часом вносяться пропозиції щодо доцільноті проведення нової кодифікації земельного законодавства шляхом розробки такого Земельного кодексу, який би містив усі земельно-правові норми і не передбачав необхідності прийняття доповнень до нього чи деталізацію інших земельних законів. Однак, вважаємо, такі пропозиції слід розглядати в контексті щонайближче 10-річної перспективи. Адже кодифікація означає перш за все систематизацію всіх наявних правових норм земельного законодавства України з усуненням суперечностей і прогалин, їх об'єднанням та включенням, при необхідності, незначної кількості нових норм. Проте, в системі земельного законодавства до цього часу існують великі законодавчі «пустоти», наприклад, не прийняті закони про державний земельний кадастр, деякі інші закони, а також не створений єдиний реєстр прав на земельну і неземельну нерухомість. Отже, в Україні ще не прийняті всі правові норми земельного законодавства, які необхідні для проведення його кодифікації. Тому питання про підготовку всеохоплюючого Земельного кодексу України буде на часі лише після завершення

формування земельного законодавства на основі чинного Земельного кодексу України та формування усталеної практики його застосування.

Основні зусилля щодо розвитку земельного законодавства України у найближчій перспективі слід, на нашу думку, сконцентрувати на розробці та прийнятті законів України, які або прямо випливають із тексту Земельного кодексу України, або необхідні для деталізації ряду його положень.

Нарешті, необхідно завершити процес затвердження Загально-державної програми використання та охорони земель, яка має визначати стан та перспективи розвитку земельного фонду країни, встановити орієнтири для законодавчої діяльності Верховної Ради України, правотворчої діяльності Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств у сфері регулювання земельних відносин, а також стати критерієм ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування по управлінню використанням та охороною земель.

Здійснювана в Україні на сучасному етапі земельно-праворва політика направлена на приведення земельного законодавства України у відповідність з передовими міжнародними стандартами, зокрема, стандартами

країн-членів ЄС. У результаті проведення земельної реформи та пов'язаного з нею реформування земельного законодавства в складі останнього розвиваються інститути права приватної, комунальної та державної власності на землю, інститут ринку землі, інститут державної реєстрації прав на земельну нерухомість тощо з таким змістом, з яким ці інститути функціонують в законодавстві країни ЄС. Однак, оцінюючи вітчизняну земельно-правову політику в контексті європейського досвіду, маємо зауважити, що деякі її напрямки не наближають, а, навпаки, віддаляють нас від стандартів ЄС в сфері використання та охорони земель. Одним з таких напрямів земельно-правової політики є паювання земель сільськогосподарського призначення. Її наслідком є катастрофічне подрібнення сільськогосподарського земельного фонду, в результаті чого в його складі переважають невеличкі за розміром ділянки сільськогосподарських угідь площею в середньому 4 га. Вважаємо, що Україна має внести істотні корективи у програму земельної реформи, які передбачали б зміну її вектора на подрібнення земель на інший вектор — їх консолідацію. Вважаємо, що на часі розробка і прийняття Закону України «Про консолідацію земель».

Григорій ГУЦУЛЯК,
головний науковий співробітник
Інституту агроекології
Національної академії аграрних наук,
доктор економічних наук,
член-кореспондент УААН:

«ТРЕБА ДОСЯГТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ МІЖ СТАБІЛІЗУЮЧИМИ І ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИМИ УГІДДЯМИ»

— Якщо взяти період після приєднання України (мова йде про 1992 рік) до декларації із навколошнього середовища та природи, то на державному рівні упродовж 1992-2003 років було зроблено певні кроки на шляху переходу економіки до сталого розвитку. У 1997 році, скажімо, оприлюднено державну доповідь «Україна. Проблеми сталого розвитку», за рік перед цим Президент України видав розпорядження «Про національну програму охорони земель на 1996-2010 роки».

З програмних настанов випливає, що стратегічним напрямком держави у питаннях охорони земель від ерозії ґрунтів є екологізація землекористування внаслідок поступового скорочення розораності сільськогосподарських угідь, вилучення із сільськогосподарського обігу малопродуктивних земель та їх заліснення. Рухатися в такому напрямі треба задля того, щоб

досягти оптимізації землекористування між стабілізуючими і дестабілізуючими угіддями.

Реально досягти цієї мети можна лише через систему науково обґрунтованих проектів землеустрою. Але на сьогодні крім різних програм, законодавчих актів тощо, на жаль, більше нічого немає.

Турбує й інше. Насамперед те, що якість інформації земельного кадастру значно погіршилася порівняно з 1990 роком по всіх його складових частинах — повністю земельного кадастру. Тривожить те, що в окремих регіонах почали забувати про землеустрій, як такий, а це не на користь ведення сільськогосподарського виробництва. Що маємо з охороною земель? Тільки почало оживати відповідна робота, як фахової служби не стало (на сьогодні). Напередодні Дня землевпорядника якось прикро констатувати, що значна частина працівників землевпорядної служби не знає своїх прав і

обов'язків. У результаті вони стали старшими «куди поспішать» на всіх рівнях.

Як змінити нинішній стан справ у галузі?

Щоб навести порядок і досягти успіху у виконанні Програми сталого розвитку необхідна політична воля наших керівників держави. Без політичної волі ніякого порядку надалі не буде. Це є основа із основ.

Далі. На всіх рівнях землевпорядної служби повинні працювати висококваліфіковані спеціалісти — інженери землевпорядники, а не партійні функціонери. І, нарешті, як на мене, необхідно підвищувати відповідальність кожного працівника землевпорядної служби за свою ділянку роботи. Поки що такої конкретної відповідальності немає.

Лише за таких умов можна надіятися на наведення належного порядку і хорошу перспективу нашої служби.

Василь КРАВЧУК,
народний депутат України:

«ДЕРЖАВНІ ОРГАНІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ МОЖУТЬ РОЗРАХОВУВАТИ НА ВСЕБІЧНУ ПІДТРИМКУ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ»

— Склалося так, що в Україні на різних етапах розвитку земельні відносини відігравали дуже велику роль в житті людей. Це підтверджують твори українських класиків, зокрема, повість «Земля» Ольги Кобилянської, «Fata morgana» Михайла Коцюбинського. За останні 100 років український народ був свідком прийняття державою радикальних рішень, що стосувалися земельної власності, — масової колективізації, націоналізації, а за нашої пам'яті здійснювалося роздержавлення, розпаування земель сільськогосподарського призначення. На жаль, нинішнє реформування супроводжується низкою негативних явищ, найгнебнішим серед яких є «прихватизація».

Земля, її надра, корисні копалини є найбільшими цінностями держави. Дуже важливо раціонально та ефективно розпоряджатися ними. Від того, як до природних багатств ставимуться в суспільстві, як держава зуміє організувати їх використання, залежить нинішній статок людей та життя майбутніх поколінь. Такими земельними ресурсами, якими володіє Україна, може похвалитися не кожна держава Європи, та й на інших земних континентах не так є ба-

гато чорноземів, які можна порівняти з українськими.

У нас питаннями земельних відносин безпосередньо опікується Державний комітет України із земельних ресурсів. За останні роки земельні відносини історично змінилися. Із зміною власності на землю докорінного реформування зазнало чинне законодавство. Щоправда, у цій царині законодавцям ще працювати й працювати — треба адаптувати нормативно-правову базу до європейських стандартів. У ринкових умовах мають діяти чіткі механізми набуття прав власності на землю, землекористування, охорони земель тощо.

Я майже десять років очолював сільськогосподарське підприємство у Теофіпольському районі на Хмельниччині, був головою районної державної адміністрації, районної ради. Дуже добре знаю ставлення людей до власної землі. До речі, Теофіпольський район перший в Україні розпочав виготовляти і видавати сертифікати на земельні пай, потім — державні акти на право власності на земельні ділянки. Я бачив радість людей, які ставали власниками землі, її господарями. Люди одержали

право розпоряджатися своїми земельними паями на власний розсуд і хто що б не говорив, а таким становищем вони були і є задоволені.

Нині чимало власників земельних пайв здають свої наділи в оренду сільськогосподарським підприємствам або ж обробляють землю самостійно, що значною мірою поліпшує їхнє матеріальне становище.

Тривалий час, щоб отримати держакт на землю, людям доводилося не лише оббивати пороги різних кабінетів, витрачати чималі суми грошей, але й роками чекати на нього. Статистика видачі актів свідчила, що мільйони людей ще не отримали акти. Ситуацію змінила Постанова Кабінету Міністрів № 844 від 05.08.2009 року «Деякі питання реалізації права власності на землю громадянам України», якою передбачено безконтактове виготовлення та видача громадянам державних актів на право власності на земельні ділянки. Завдяки добре вирішенню і затвердженому постанові

вою порядку оформлення та видачі актів, більшість людей, що мешкають в містах, селах, селищах отримали нагоду скористатись своїм конституційним правом власності на землю безкоштовно.

А Постанова Кабінету Міністрів України від 06 травня 2009 року № 439 спростила процедуру переоформлення права власності на земельну ділянку. Порядок здійснення відмітки дає можливість замінити державний акт у разі добровільного звернення громадянина. У решті випадків в акті робиться відмітка про переход прав.

Аналіз існуючої системи гропової оцінки земель, при якій одна і та ж земельна ділянка має дві вартості залежно від кінцевої мети її визначення, і яка подовжує здійснюватися, підтверджує необхідність внесення кардинальних змін у діюче земельне законодавство в частині гропової оцінювання земель. Це надзвичайно важливо з огляду переходу земельних відносин на принципи ринкової економіки.

З метою збільшення надходень до бюджетів різних рівнів Кабмін запропонував зміни у Земельний Кодекс, якими передбачається продаж земельних ділянок державної та комунальної власності за результатами земельних аукціонів (торгів). Відсутність методики проведення аукціонів унеможливлює передачу таких земель в оренду і надходжені до бюджету.

Відсутність спеціалістів землевпорядників в органах місцевого самоврядування є однією з причин низького рівня впровадження на місцях державної політики у сфері земельних відносин.

Забезпечення органів Держкомзему відповідною матеріальною базою, програмним забезпеченням, прийняття відповідних законодавчих актів щодо врегулювання земельних

відносин дасть змогу більш потужно вирішувати поставлені перед службою питання, що сприятиме економічним переворенням і завершенню земельної реформи в Україні, підвищенню добробуту нашого народу та зміцненню нашої державності.

Я, як народний депутат України, постійно переймаючись питаннями прискореного виготовлення державних актів, побачив, що здійснювати намічене урядом Держкомзему нелегко через недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення, брак кадрів тощо. Тому, вважаю, що саме ці проблеми має вирішити Верховна рада України під час формування бюджету 2010 року, а також прийняття законів щодо змін законодавства в галузі земельних відносин.

Наближається День землевпорядника України. Щиро, від усього серця вітаю з професійним святом працівників державної землевпорядної служби, землевпорядних організацій і установ. На вас покладено відповідальне завдання — на високому рівні забезпечити реалізацію державної політики у сфері управління земельними ресурсами, що є основою основ нашого буття.

Нинішній рік — це рік, в якому буде продовжено безоплатне оформлення та видача державних актів на право власності на землю, роботи з інвентаризації, розмежування земель, встановлення меж населених пунктів, створення та впровадження автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, охорони земельних ресурсів, проведення нормативної гропової оцінки, підготовки до ринку землі тощо. Завдання — масштабні! Державні органи земельних ресурсів можуть розраховувати на всебічну підтримку народних депутатів України.

—З дійснована в Україні земельна реформа змінює суть і характер суспільних відносин у сфері використання та охорони землі як об'єкта права власності народу і основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави. Проведене реформування відносин власності на землю, а також використання та охорони земель має більше негативних, аніж позитивних наслідків, оскільки не забезпечує прогресивний економічний розвиток суспільства, а також не створює необхідні умови для конкурентоспроможності економіки України серед інших держав світу.

Аналіз сучасного стану показує, що земельне реформування та правове регулювання земельних відносин зайшли в глухий кут, приватизація земель призупинена, не відбувається відчуження земельних ділянок суб'єктам підприємництва, немає надходжень до місцевих бюджетів від земель державної власності, іноземні інвестиції не поступають не лише через фінансову кризу, а й через хаотичну, складну, корумповану державно-правову систему у сфері здійснення прав на земельні ділянки, суди завалені земельними справами, у суспільстві підвищується соціальна напруга навколо вирішення земельних питань, існують інші негативні явища.

Законодавче забезпечення земельних відносин характеризується неузгодженістю законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань регулювання земельних, майнових, господарських, аграрних, природоресурсних, податкових та інших

Володимир НОСІК,
доктор юридичних наук, професор кафедри трудового,
земельного та екологічного права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
член-кореспондент АПрН України:

«ПРОВЕДЕНЕ РЕФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ **МАЄ БІЛЬШЕ НЕГАТИВНИХ, АНІЖ ПОЗИТИВНИХ НАСЛІДКІВ»**

відносин, не має завершеності система і структура земельного законодавства, чинні законодавчі та інші нормативні акти швидше за все створюють юридичні проблеми у здійсненні прав на землю, а не вирішують існуючі, провокують громадян та юридичних осіб на правопорушення або ж пошук можливих шляхів обходу законів, створюють передумови для проявів корупції у сфері земельних відносин та соціальних конфліктів тощо.

З огляду на ці та інші явища у сфері використання та охорони землі перспектива розвитку земельних відносин має базуватися по-перше, на методологічних і доктринальних засадах функціонального використання землі для забезпечення прогресивного економічного розвитку; по-друге, на конституційних положеннях і принципах регулювання земельних відносин; по-третє, на використанні норм міжнародного публічного і приватного права, а також права ЄС про охорону та використання землі та інших природних ресурсів, збереження навколошнього природного середовища, гарантування продовольчої безпеки.

Еволюція правового регулювання земельних відносин у сучасних умовах має здійснюватися з огляду на міжнародні суспільно-політичні, економічні, правові та інші інтеграційні процеси у сфері використання землі та інших природних ресурсів у сільському, лісо-

вому та рибному господарстві з врахуванням вимог СОТ, перспективу вступу України до Європейського Союзу, виконання Кіотського протоколу про запобігання негативному впливу людської діяльності на клімат тощо.

Основні тенденції стану та перспектив розвитку правового регулювання земельних відносин можна звести до такого:

- а) зміна суті і характеру відносин власності на землю після проведеної земельної реформи потребує комплексного підходу до вибору і застосування правових форм, норм, методів, принципів публічного і приватного права до регулювання земельних відносин з метою забезпечення балансу суспільних і приватних інтересів у використанні землі;
- б) закріплення у Конституції України гарантій здійснення права приватної власності на землю не змінює публічного характеру земельних відносин, які за своєю юридичною природою набувають публічно-приватного характеру;
- в) юридичну основу для забезпечення здійснення права власності на землю складає земельне право як самостійна галузь національної правової системи України;
- г) недосконалість сучасної земельно-правової системи зумовлює необхідність розробки нової юридичної моделі правового регулювання земельних

відносин відповідно до Конституції України;

г) розбудова і утвердження земельного права України має здійснюватися з врахуванням сучасних процесів адаптації земельного законодавства до правової системи Європейського Союзу та до вимог СОТ щодо використання та охорони землі, враховуючи при цьому пріоритет національної, продовольчої, екологічної безпеки українського народу у забезпеченні територіального верховенства України.

Щоб реалізувати зазначені напрямки розвитку земельних відносин у майбутньому, доцільно виконати комплекс організаційно-правових заходів, спрямованих на удосконалення системи, структури, форм і змісту земельного законодавства, а саме: по-перше, необхідно перевігнути всю систему земельного законодавства на відповідність його Конституції України; по-друге, відмовитися від подальшої розробки і прийняття кодифікованого земельного закону у формі кодексу, оскільки у період проведення земельної реформи цей закон не виконує своєї кодифікаційної функції; по-третє, відмовитися від прийняття законів, які пропонувалося розробити і прийняти відповідно до ЗК України; по-четверте, відповідно до Конституції України розробити і прийняти такі основоположні закони: про власність на землю Українського народу, про використання землі в Україні, про охорону землі як основного національного багатства Українського народу, про державне регулювання земельних відносин у ринкових умовах. При цьому не виключається прийняття, в разі потреби, деяких функціональних законів з питань регулювання земельних відносин — про державний земельний кадастр, про оцінку земель, державну реєстрацію прав на землю, про консолідацію розпайованих земель сільськогосподарського призначення тощо.

ГОЛОВНИЙ ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕУСТРОЮ: рік за роком – з 1961-го і донині

Олександр КАНАШ прийшов до «Укрземпроекту» (нині державне підприємство «Головний науково-дослідний та проектний інститут землеустрою») майже сорок сім років тому. На його очах і, головне, не без його участі «мужніла» ця науково-виробнича установа. Спочатку головний інженер проекту, згодом начальник відділу обстеження ґрунтів, заступник начальника технічного відділу-головний ґрунтознавець, а після надання інституту статусу науково-дослідного — завідувач науково-дослідного відділу екології землекористування та проблем земельного кадастру, Олександр Павлович разом з іншими побратимами-землевпорядниками своєю сумлінною працею множили здобутки інституту.

У доробку Олександра Канаша, кандидата сільсько-господарських наук, заслуженого працівника сільського господарства України та Почесного землевпорядника України, нині понад 130 друкованих праць. У переддень професійного свята ветеран науки ділиться своїми роздумами про роль головного інституту землеустрою в економічному розвитку України.

**ВІН, БОРИС ХАРЧЕНКО, «СВІЙ»
І СЕРЕД ГРУНТОЗНАВЦІВ,
І СЕРЕД ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ,
І СЕРЕД ЕКОНОМІСТІВ**

В ітако з професійним святом колег-землевпорядників, дуже приємно згадувати ті далекі часи, коли створювався наш інститут, якому до п'ятирічного ювілею — лише рік. Тоді, в 1961 році, виникла необхідність здійснити великий обсяг проектних і обстежувальних робіт, що стосувалися аграрного сектора, будівництва промислових об'єктів та міст.

До створення інституту землевпорядкування у державі покладалися на спеціальні підрозділи обласних управлінь сільського господарства — відділи землеустрою та сівозмін. Здійснювані ними роботи мали велике значення, однак час вимагав впровадження ефективнішої єдиної державної політики у сфері раціонального використання та охорони земельних ресурсів, удосконалення нормативно-методичного і технічного забезпечення землевпорядних робіт.

Саме з цих міркувань наказом Міністерства сільського господарства УРСР від 24.04.1961 року № 289/1 було створено Республіканський проектний інститут по землевпорядкуванню «Укрземпроект». Організаційно він складався з центрального виробництва і обласних землевпоряддних експедицій, створених відповідно до наказу МСГ УРСР від 29.06.1961 р. № 403.

Як тут не пригадати його перших організаторів — Бориса Зіновійовича Харченка, який обійняв посаду головного інженера (директором його не призначили, оскільки був безпартійним) та Івана Івановича Коломійця, який став директором. Борис Харченко — видатна особистість. Його вважають «своїм» ґрунтознавці, землевпорядники і економісти. Ґрунтознавці — тому що його безумовною заслугою є організація великкомасштабного обстеження ґрунтів України, до речі, суцільного, — вперше в Радянському Союзі. Землевпорядники — тому, що створювали інститут. Економісти — тому що був основним автором методики економічної оцінки земель.

НАЗВА І ПІДПОРЯДКУВАННЯ ЗМІНЮВАЛИСЯ, А СПРАВИ МНОЖИЛИСЯ

З липня 1989 року інститут отримав додаткові (найтові) функції і відповідну назву Український науково-дослідний і проектно-вишукувальний інститут землеустрою («УкрНДЗемпроект») з підпорядкуванням Держагропрому УРСР. З грудня 1990 року він — у складі Української академії аграрних наук. 1992 рік приніс нову назву — ми стали Інститутом землеустрою Української академії аграрних наук (УААН).

У подальшому (2003 рік) інститут підпорядкували Держкомзему України, а з наданням обласним філіалам статусу регіональних інститутів його знову переїменували і тепер він має статус державного підприємства і назву «Головний науково-дослідний і проектний інститут землеустрою».

БУДУЮЧИСЬ, ЗРОСТАЛИ І МІЦНІЛИ

Перша «штаб-квартира» інституту знаходилася у приміщенні колишнього іподрому на вулиці Суворова. Там була розташована дирекція і декілька проектних відділів, решта відділів квартирували у різних, розкиданих по Києву, приміщеннях. Перший «власний» будинок інститут побудував на вулиці Серповій у Святошині (1964 р.), наступний (1974 р.) — на Солом'янці (вулиця Народного ополчення).

Будівництво виробничих корпусів, а також житлових будинків здійснювалося і в обласних підрозділах інституту — земекспедиціях, які з 1 жовтня 1969 року було перетворено на філіали. Будівництво велося успішно, опікувався цим чудовий знавець справи, хороший організатор Станіслав Петрович Кіданов, за посадою заступник директора інституту.

Інститут зростав, укомплектовувався фахівцями різного профілю-землевпорядниками, агрономами-економістами, ґрунтознавцями, лісомеліораторами, гідротехніками, луківниками. Про впевнений поступ засвідчує статистика: якщо на час утворення інституту центральне виробництво нараховувало 48 працівників, загальна кількість по системі — 3,5 тис. осіб, то в 1980 році у колективі було понад 4,7 тисячі працюючих.

нізацією території, які були спрямовані на охорону земель від деградаційних процесів. Такі проекти розроблено для 2,5 тис. сільгоспідприємств, площею понад 9 млн гектарів.

Піонерною роботою з протиерозійного проектування була схема відповідних заходів по Словечансько-Овруцькому кряжу, що супроводжувалася робочими проектами гідротехнічних та лісомеліоративних заходів, які реалізовано. У подальшому регіональні схеми розроблялися по яружно-балкових системах Сіверського Донця, Синюхи, Середнього і Малого Куяльника. Для боротьби з водою і вітроюючою ерозією 1968 року розроблена «Генеральна схема протиерозійних заходів на 1971-1980 роки», а також відповідні обласні схеми і проекти, на основі яких, зокрема, було створено понад 450 тис. га полезахисних ліососмут, здійснено терасування схилів на 15 тис. га, виположування ярів на 10 тис. гектарів.

Окремо варто згадати про роботи з оцінки земель, які не тільки методично пов'язані з діяльністю інституту, але й впроваджені ним та силами його філіалів. Це стосується бонітування ґрунтів, економічної та нормативної грошової оцінки земель.

Не можна не зупинитися на ролі всієї системи інституту в обстеженнях і картографуванні ґрунтів. Грунтознавчі підрозділи наукових і навчальних закладів, які розпочинали перший тур великомасштабних ґруントових обстежень, було передано до складу інституту та його обласних експедицій (філіалів), і завершальний етап — зведення матеріалів про ґрунти здійснювалося силами інституту. Було складено карти ґрунтів кожного адміністративного району (переважно масштабу 1:25 000), всіх 25 областей (масштаб 1:200 000), а також карти ґрунтів Української РСР масштабу 1:200 000 на 144 аркушах (трапеціях у розграфці Гаусса-Крюгера) та масштабів 1:1500 000 і 1:750 000. До кожної обласної карти складено і видано тиражем 800-1000 примірників нарис про ґрунти, в якому описано умови ґрунтоутворення, генезис, будову, поширення ґрунтів, їх властивості і видано рекомендації щодо їх використання, поліпшення, охорони.

У 1969 році виникла необхідність у докладнішій інформації про ґрутовий покрив для цілей проектування й оцінки земель, тому було розпочато другий тур ґрутових обстежень, що здійснювався в масштабі 1:10 000 на сучасній планово-картографічній основі (матеріалах аерофотозйомки і на удосконалених методичних засадах). Щоправда, згадані обстеження проводилися лише до 1991 року (вони охопили 86% земель сільгospідприємств).

Institut виконав широкий спектр наукових досліджень. Зокрема, йому належить провідна роль у створенні природно-сільськогосподарського районування території України, що, згідно із ст. 179 Земельного кодексу, слугує територіальною основою для оцінки земель і вирішення питань щодо їх використання й охорони.

Упорядковано велике размаїття ґрунтів України (уявіть — кількість ґрутових відмінностей сягає майже 5000 одиниць), які об'єднано в єдиний список агривиробничих груп ґрунтів, що сформовані за схожістю генезису, будови профілю, властивостей і, відповідно, родючості. Розроблена класифікація ґрунтів за придатністю для вирощування сільськогосподарських культур, яка диференційована по кожній з 19 природно-сільськогосподарських провінцій. Створено диференційовані шкали бонітування ґрунтів по кожному з 198 природно-сільськогосподарських районів. Бали бонітету встановлено для орних угідь (в тому числі відносно кожної з вирощуваних культур), багаторічних насаджень (для виноградників, садів, в тому числі окремо для кісточкових, окремо зерняткових), сіножатей, пасовищ. Бали розраховані для кожної агрогрупи ґрунтів, що мають поширення понад 1 га, тобто фактично на всі сільськогосподарські землі.

Проводилися дослідження щодо рекультивації порушених земель. Зокрема, на Морозівському вуглерозрізі (Кіровоградська область) вивчалося використання для рекультивації різних ґрунто-сумішок і показана економічна й екологічна доцільність спрощених технологій (замість стандартно вживаних). Зроблена генетико-виробничча діагностика техногенних ґрунтів. Обґрутовано ефективні напрямки рекультивації порушених земель.

Досліджувалися питання деградації ґрунтів і земель, перш за все, під впливом ерозії та де-

гуміфікації. Встановлено регіональні показники втрат родючого шару під впливом еrozії, приріст площ еродованих ґрунтів у часі. Вивчена динаміка вмісту гумусу в основних ґрунтах і природно-сільськогосподарських регіонах. Сформульована система показників, що дають підставу для віднесення ґрунтів до деградованих. Запропоновано напрямки консервації деградованих земель.

Інститут розробив підходи визначення особливо цінних ґрунтів, встановив їх площину у розрізі природно-сільськогосподарських провінцій. Запропонував екологічно й економічно обґрутоване співвідношення земельних угідь, диференційоване по згаданих провінціях. Істотну роль він відіграв у напрацюванні методик грошової оцінки земель.

Великий обсяг розробок здійснено інститутом під час реалізації науково-технічної програми «Земельна реформа в Україні». Це стосується питань методичних основ розвитку земельної реформи в умовах переходу до ринкових відносин. Значна увага приділяється розробленню проектів нормативно-правових актів. На рахунку Земельний кодекс, Закони України «Про форму власності на землю», «Про плату за землю», «Про селянське (фермерське) господарство» тощо.

Інститут підготував проект «Загальнодержавної програми використання і охорони земель».

Za останні роки в обсягах проведення науково-дослідних і проектно-вишукувальних робіт помітний певний спад. Головна причина — у зменшенні фінансування. На жаль, кризові чинники не обминули нас.

З огляду на прожите і пережите є підстави зберігати оптимістичний настрій і сподіватися, що інститут землеустрою буде з честью виконувати свої перевірені часом функції.

ГІДНІ ПОСЛІДОВНИКИ ВИДАТНИХ ПОПЕРЕДНИКІВ

Сьогодні в органах Держкомзему Одеської області працює 440 осіб. Колектив переважно молодого віку.

Із загальної кількості працівників — 300 віком до 35 років. Основна їх частина — це випускники місцевого аграрного університету. До речі, випускники факультету землевпорядкування цього вищого навчального закладу користуються великим попитом і працюють в органах місцевого самоврядування і місцевої влади, у науково-дослідних установах, навчальних закладах навіть поза межами краю.

До речі, спільними дослідженнями Головного управління Держкомзему у Одеській області та Одеського державного аграрного університету встановлено, що землевпорядна освіта на Причорномор'ї започаткована на початку минулого століття, що вся одеська школа землеустрою за радянських часів була переквартирована до Казахстану і на її наукових та матеріальних засадах там створювався фундамент галузі.

Про це та про підготовку фахівців для земельної сфери сьогодні читайте у матеріалі Сергія ЧАБАНА та Юлії САДОВСЬКОЇ.

СТУДЕНТИ ФАКУЛЬТЕТУ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ МИNUЛИМ СВОГО ЗАКЛАДУ ПИШАЮТЬСЯ, СУЧАСНИМ — ГОРДЯТЬСЯ. ПРОХОДЯЧИ ПРАКТИКУ У НІМЕЧЧИНІ ЧИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, АВСТРІЇ ЧИ ФРАНЦІЇ, З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ОДНОЛІТКАМИ ВОНИ НА РІВНИХ.

Архівні матеріали свідчать, що спеціальність «землевпорядкування» існувала в Одесському сільськогосподарському інституті ще з 1918 року, а в 1930-му — був заснований землевпорядний факультет. Його очолив професор Микола Микитович Белонін. Трохи передгодом факультетом опікувався Володимир Михайлович Попов — теж професор.

Основою факультету землевпорядкування була кафедра геодезії. Її очільник професор І.Д. Андросов разом з професором А.М.Котоміним, доцентами М.М.Івановим, М.О.Хренніковим, Б.І.Козаковим, О.К. Загорученком та іншими формували навчальний процес таким чином, щоб дати студентам обширні ґрунтовні знання з тих предметів, що викладалися. А оскільки всі вони — до того як стати викладачами — працювали у наркоматі землеробства, губернських землеуправліннях і дослідних станціях та були висококваліфікованими фахівцями, то студентам сповна передавався їхній великий практичний досвід. Ось свідчення цьому.

Колектив факультету проводив велику науково-дослідну роботу — досліджував зсуви в Одесі, вивчав векторні урівноваження тріангуляції, займався проектуванням ділянок сільськогосподарських угідь і обчисленням їх площини тощо. Результати досліджень, наукові праці друкувалися в журналі «Геодезист» та інших освітніх та галузевих виданнях.

Після Великої Вітчизняної війни в 1945 році факультет землевпорядкування відновив свою роботу під керівництвом доцента Бориса Івановича Козакова, який за досить короткий час зумів організувати на високому рівні навчальну і науково-дослідну роботу. Тож наукові роботи проводилися за планом Академії наук УРСР під орудою члена Академії, професора А.П. Першина та за участю професора М.А.Гендельмана, доцента Є.Б. Житомирського. Тематика досліджень, якщо проаналізувати її зміст, була пов'язана з внутрігосподарським землевпорядкуванням колгоспів Одеської і Миколаївської областей.

У період освоєння цілинних земель Казахстану, а саме у 1961 році, землевпорядний факультет Одеського сільськогосподарського інституту, як найпотужніший флагман землевпорядної науки, очолюваний на той час професором М.А.Гендельманом, разом з викладачами і матеріально-технічною базою був переведений до міста Акмолінська Казахської РСР.

З і створенням незалежної України виникла необхідність підготовки інженерів-землевпорядників для селищ і міст Одеської, Миколаївської, Кіровоградської, Херсонської, Вінницької та інших областей. Тому у 1993 році в Одеському сільськогосподарському інституті була знову поновлена підготовка фахівців зі спеціальності «Землевпорядкування» на агрономічному факультеті. Перший набір склав 50 студентів. У 1999 році відділення землевпорядкування переросло в самостійну структуру — факультет землевпорядкування, який очолила доцент Олена Юріївна Власова.

У відродженні факультету велику допомогу надав патріарх радянської землевпорядної науки — Мойсей Аронович Гендельман, який на той час був автором підручника «Землевпорядне проектування». Багато разів перевидавався цей посібник, 50 примірників автор передав своєму рідному Одеському факультету землевпорядкування. Привезла навчальні книги з далекого Казахстану донька Мойсея Ароновича Тамара Попова — нині доцент Одесського політехнічного університету. Гендельман завжди цікавився роботою факультету, надавав рекомендації з навчальної та наукової роботи, надсилає свої видання.

Також великий вклад у розвиток факультету внесли колишні його випускники Емма Абрамівна Шойhet, Андрій Андрійович Вусатий, Андрій Іванович Барвінок, Галина Миколаївна Барвінок та інші. Ці висококваліфіковані фахівці взяли активну участь у викладацькому процесі 90-х років минулого століття.

Першою базою для дипломного проектування служив Одеський філіал інституту землеустрою, директором якого був Євген Васильович Смоленський. Він усіляко сприяв підготовці дипломних проектів студентів. Наставниками випускників під час роботи над дипломами завжди були провідні фахівці інституту. Досі одеські землевпорядники вдячні Євгену Івановичу Андрушишину, Олександру Івановичу Темному та іншим за справжню фахову допомогу. Завдяки тісній

співпраці, яка налагодилася без зайвої бюрократії, та зусиллям державних службовців Анатолія Анатолійовича Колосюка та Олександра Анатолійовича Череватого відновився і успішно триває процес підготовки землевпорядників на факультеті землевпорядкування в Одеському державному аграрному університеті.

Перехід до ринкової економіки, реформування нових відносин власності на землю викликали необхідність побудувати навчальні плани, спрямовані на підготовку таких фахівців-землевпорядників, які б могли працювати за умов ринкових взаємостосунків. Тож нинішня концепція діяльності факультету землевпорядкування передбачає:

- організацію підготовки, перевідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для землевпорядної системи держави: виробничих підприємств, землевпорядних відділів, інститутів землевпорядкування, районних, міських і обласних земельно-кадастрових відділів, районних, міських і обласних держадміністрацій, а також підприємницьких організацій різних форм власності;
- опрацювання стратегії розвитку землевпорядних підприємств в умовах ринкової економіки, розробка їх перспективних планів;
- організацію наукових досліджень з актуальних питань теорії і практики землевпорядкування, розробка теоретичних основ управління, комплексної оцінки землевпорядного стану підприємства з метою використання результатів наукових досліджень на практиці;

■ надання освітніх та консультаційних послуг органам державної адміністрації, підприємствам, громадянам, приватним та державним установам в розробці стратегії розвитку землеустрою.

На факультеті щорічно здійснюється підготовка понад 70 фахівців зі спеціальності геодезія, картографія та землевпорядкування за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр та спеціаліст.

Навчальний процес на факультеті забезпечують 33 висококваліфіковані викладачі, в тому числі 3 професори, доктори наук та 14 кандидатів наук, доцентів, очолює факультет доцент Тетяна Юріївна Арзуманян. На факультеті функціонують 2 комп'ютерних класи.

До складу факультету входять три кафедри: кафедра геодезії під керівництвом доцента Івана Романовича Александровського, кафедра земельного кадастру, яку очолює професор Віктор Іванович Михайлюк, та кафедра землевпорядного проектування під керівництвом доцента Олени Юріївни Власової.

До підготовки спеціалістів-землевпорядників залучаються провідні фахівці Головного управління Держкомзему у Одеській області, Державного підприємства «Одеський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою», де відкриті філіали кафедр.

Під час навчання студенти факультету вивчають сучасну законодавчу базу реформування земельних відносин, дисципліни з формування агроландшафтів, ведення земельного кадастру та землевпорядкування, застосовуючи при цьому сучасні комп'ютерні технології.

Слід відмітити високу матеріально-технічну базу факультету, яку складають новітні геодезичні прилади: фотограмметричні системи, електронні тахеометри з інтегрованим супутниковим приймачем, 2 комп'ютерні класи (по 30 ПК кожен), плотери, сканери та ін. Вперше ліцензійоване програмне забезпечення для роботи факультету було надано представником фірми ESRI (США) Євгеном Середініним. Тепер цей програмний продукт оновлено і використовується при вивчені студентами геоінформаційних систем, обробки результатів геодезичних вимірювань, створення цифрових карт та землевпорядної документації.

Залучаються студенти й до наукової роботи. З цією метою на кафедрах діють наукові гуртки, проводяться студентські олімпіади, переможці яких захищають честь університету на Всеукраїнських наукових студентських форумах, публікують свої наукові роботи у фахових виданнях.

Теоретичні знання студенти закріплюють під час виробничих практик в управліннях та відділах земельних ресурсів різних рівнів, у системі інститутів землеустрою та кадастрових центрів, приватних підприємствах, що виконують землевпорядні і земельно-кадастрові роботи, а також в ННЦ «Інститут Виноградарства і Виноробства ім. В.Є. Таїрова».

До речі, факультет ефективно співпрацює з провідними науково-дослідними установами та факультетами землеустрою країн СНД та далекого зарубіжжя. Студенти проходять навчальні і виробничі практики навіть у Німеччині, Франції, Австрії та Великобританії.

ХТО ВИСНАЖУЄ ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ, НЕ ПОЛІПШУЄ ЇХ, ТОЙ ГНІВИТЬ ПРИРОДУ, закладає небезпечний підмурівок прийдешньому

Земля є основним національним багатством. Вона наша годувальниця, вона основа життя. Руйнується земля — руйнується життя. Щоб цього не траплялося, кожний землянин має бережливо ставитися до її використання.

Здавалося б прописні істини. Та, звісно, що людина, хоч і наймудріша з усього сущого на землі, в гонитві за матеріальними благами нерідко нищить довкілля так, що через сотні літ природа не може оговтатися від її діянь. На українських теренах живе ще багато свідків великих перемін, що відбувалися минулого століття. Переорювалися межі, сільськогосподарські угіддя селян об'єднували у неозорі лани, освоювалися перелоги, осушувалися болота, зрошувалися степові поля. Будувалися нові суспільні відносини, а заодно змінювалися земельні відносини.

Трохи більше, ніж через півстолітня — від колективізації, індустріалізації сільського господарства ми прийшли до роздержавлення (розпаювання) і приватизації землі. Три покоління начальників обласного управління земельних ресурсів, яких ви бачите на цій світлині, свого часу виконували і виконують зараз різні, поставлені державою завдання.

Старійшина Олександр Захарович Черниш прийшов до Рівненського управління землеустрою і сівоземін у 1950-му, якраз коли на західних землях було створено колгоспи і почалося

ТАКИЙ ПІДСУМОК РОЗМОВИ **Світлани БОГАТИРЧУК-КРИВКО**, НАЧАЛЬНИКА ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖКОМЗЕМУ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ, З ДВОМА СВОЇМИ ПОПЕРЕДНИКАМИ **Олександром ЧЕРНИШОМ ТА Миколою ПОЛІЩУКОМ**, ЯКІ РАЗОМ ПОНД ШІСТЬ ДЕСЯТИЛІТІ ВІДДАЛИ СПРАВІ ЗЕМЛЕВОРЯДКУВАННЯ НА РІВНЕНЩИНІ.

Три покоління керівників: Олександр Черниш, Світлана Богатирчук-Кривко і Микола Поліщук

закріплення землі за ними на вічне користування. Це «вічне користування» закінчилось на початку 90-х років минулого століття після прийняття Верховною Радою України Постанови «Про земельну реформу» (18.12.1990 р.) та Указу Президента України від «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» (8.08.1995 року № 720/95) паюванням земель колективної власності. Отже, Микола Іванович Поліщук, который

став наступником Олександра Захаровича на посаді начальника управління земельних ресурсів, займався розпаюванням і видачею людям сертифікатів на право власності на землю. Робота складна, бо паювання було не зовсім справедливим і реформа йшла тутож. Але обидва ветерани сходяться на думці, що на долю їх наступниці Світлани Кирилівни Богатирчук-Кривко випав найскладніший період у землеустрої, коли з одного боку за землю борються і рвуть її на шматки, а з іншого — занедбали її до краю...

Олександр ЧЕРНИШ,
начальник відділу земельних фондів і землеустрою
Рівненського обласного управління сільського господарства
з 1968 по 1979 рік:

«ЧЕРНИШ, ТИ ТАК І ДАЛІ РОБИ — ПІД ПРОМИСЛОВІ ЗАБУДОВИ ВІДВОДЬ НЕУГІДДЯ», — СКАЗАВ МЕНІ МОЗГОВИЙ, ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР ОБКОМУ КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ»

— Я був 19-річним хлопцем, коли після третього курсу технікуму приїхав із Житомира на практику до Рівного. 1950-й рік. Якраз завершили створення колгоспів, і почався їх землеустрій. Робилися зальоти, під час яких з літака фотографувалися масиви. І з отих аерофотопланів, у яких могли щось зрозуміти лише спеціалісти, треба було робити план-карти земель.

Оскільки почалося закріплення земель за колгоспами на вічне користування, а спеціалістів бракувало, мене, практиканта, послали у Тучинський район, де я зробив за три місяці землеустрій у чотирьох колгоспах.

Закріпили за мною підводу і бригаду з десяти чоловік. Всі люди старші, а називали мене «пан інженер». Освіта і кваліфікація тоді цінувалися не як тепер. Двоє чоловіків тягнули 20-метрову мірну стрічку, двоє несли теодоліт, інші копали ями і закопували в них стовпи. Тоді здавалося, що ми робимо цю роботу на віки. Межі закріплювалися стовпами з державним знаком СРСР, під кожен стовп кидалося бите скло чи каміння. Вираховувалися координати кожної точки. Робота була відповідальна і точна. Я отримав за цю практику п'ятірку. Тодішній начальник управління Микола Михайлович Іванов зробив на мене запит —

так я потрапив до землемірного загону Рівненського обласного управління землевпорядкування і сівозмін. На постійну роботу до Рівного приїхав у 1952 році і якраз потрапив на другий етап тих великих робіт. Якраз закінчився міжгосподарський землеустрій, землю закріпили за колгоспами і ми почали внутрігосподарський устрій — робили поля сівозмін, які вже закріплювалися простими межовими стовпами без державного знака. Плани аерофотозйомки треба було привести у відповідність з натурою, а для цього — побувати на кожному клаптику землі. Наші плани сівозмін приносили користь тим колгоспам, у яких керівники були мудрі і користувалися планами.

Пам'ятаю, як цінувався кожен клапоть землі. Якось, коли вже я працював у інституті землеустрою, попросили мене поїхати в Острозький район і розібратися, чому біля Кутянки не родять 500 гектарів осушених земель. Запросив я у ту поїздку кандидата сільськогосподарських наук із Сарненської дослідної станції. Приїхали ми з Борисом Івановичем, дивимося,

а перед нами справді, чорна земля і жодної рослини. Прийшли до висновку, що треба внести в землю суперфосфат. Зробили дослід — внесли це добриво і посіяли овес. Через місяць приїжджаємо, а там така оаза! Овес стойте стіною. З того часу ця земля родить.

А з 1968-го, коли мене призначили начальником відділу земельних фондів і землеустрою — головним держінспектором використання і охорони земель, моєю головною турботою став захист землі. Приходять за дозволом на будівництво і вперто хочуть розгорнути його на країщах землях. А я намагаюся змістити

їх на піски та неугіддя. Так було з «Азотом». Хотіли будувати його на черноземі неподалік тракторного заводу, а я перемістив той проект далі — на дерново-підзолисті і піщані малопродуктивні ґрунти. Так було і з атомною станцією, для якої директор Коровкін спочатку приглянув місце під Костополем.

Були такі, що скаржились за це на мене першому секретарю обкому партії Мозговому. Якось він мене після тих скарг викликав до себе: «Розкажіть, як ви землю роздаєте». Я розказав, він вислухав уважно та й каже: «Ти знаєш, Черниш, так і далі роби».

МОНОЛОГ ДРУГИЙ

Микола ПОЛІЩУК,
начальник Рівненського управління земельних ресурсів
з 1979 по 2008 рік:

«ПОДІЛИТИ НЕ ПРОБЛЕМА, А ЯК ОБРОБЛЯТИ РОЗДРІБНЕНЕ?»

— Це був час суворої вимогливості: земля не облагувала — питали за кожну сотку землі. Всі проекти відводів землі треба було узгоджувати з обкомом партії. Доцільність конкретного будівництва на тому чи іншому конкретному місці розглядалась ледь не під мікроскопом. Вимога була постійна і однозначна — максимально зберегти орні землі, а будівництво вести на невгіддях і малопродуктивних землях. Якщо подавалися звіти, в яких відзначалося зменшення орніх земель, такі звіти не приймалися, доки не приїде з Києва комісія, щоб розібратися, чому так сталося. Держава строго контролювала використання земель.

Я пам'ятаю, які колосальні державні кошти виділялися на боротьбу з ерозією ґрунтів після того, як у 1967 році вийшла постанова партії з цього питання. У нашій області під впливом та загрозою еrozії були 320 тисяч гектарів земель. Які колосальні кошти виділялись із державного бюджету для захисту цих земель! Були створені спеціалізовані загони, які займалися цією проблемою. Ми тоді збудували в області понад 100 кілометрів протиерозійних валів, десятки водойм для зарегулювання поверхневого стоку. Створена в ті роки яружно-балкова система «Збитинка», яка охоплювала землі Острозького, Здолбунівського, Дубенського районів, досі є взірцем комплексного використання протиерозійних заходів. У 114 господарствах області було розроблено проекти з контурно-меліоративної організації територій. Колгосп

«Мир» у селі Владиславівка Млинівського району був базовим господарством, тут діяв показовий комплекс споруд, там проводились навчальні республіканські семінари з питань боротьби з еrozією. Трест «Поліссяводбуд» закріплював береги річок. Масиви відділялися лісосмугами. На схилах ґрунт оброблявся лише по горизоналях...

Чому все це я так детально розповідаю? Бо хочу, щоб люди, на яких нині лежить відповідальність за цю землю, усвідомлювали, що не можна вирішити проблеми тільки прийняттям постанови чи указу. Всі передбачувані заходи мають забезпечуватися коштами.

До 1990-го року, до прийняття Верховною Радою України постанови «Про земельну реформу», в господарствах області було 867,8 тисячі гектарів сільськогосподарських угідь, і в тому числі 846 тисяч — ріллі. Земля оброблялася до найменшого клаптика. Пильнували, аби не було посеред поля нерозораних скіртовиць, стежок. Все те втрачилось із розпаюванням.

Воно було не зовсім справедливим, те розпаювання, бо пай належав тільки живим членам колгоспів і його розмір визначався незалежно від трудової участі. Середній розмір паю становив у нашій області 2,49 гектара. Населення в селах — старе. Отримали літні люди ті пай, а обробляти їх нема чим. От і проблема. Чи стоять пай необроблені, чи почали згодом здавати їх в оренду. А що воно, ця оренда, хіба для землі

благо? Орендар — не господар. Йому головне — із землі взяти, а не дати її.

Грунти збідніли. Органіка в них не вноситься, бо нема худоби. Оці крупні індустріальні агроформування, які позабирали в оренду кращі землі області, виснажують ґрунти монокультурами, хімікатами. Принцип такий: після нас, хоч потоп (нехай і не родить ця земля).

Розпайовану землю важко обробити і доглянути. Ми вносили пропозицію, щоб зберегти цілісність масивів, але це не врахували. А як ти обробиш той масив, коли посеред нього знаходитьсь пай упертого власника, який не хоче віддати орендарю свій пай у загальний масив?

І такі масштабні заходи, як ті, що проводились у 70-х роках для боротьби з еrozією земель, на пошматованій паями землі не проведеш.

МОНОЛОГ ТРЕТЬІЙ

— П ослухаєш попередників, і завидки беруть від того, в яких умовах вони працювали, наскільки серйозними були ставлення і підтримка держави у заходах зі збереження земель.

До складу колегії обласного управління ми ввели Миколу Івано-

вича Поліщука, моого попередника, для того, щоб забезпечити наступність у роботі, щоб мати можливість послуговуватись його досвідом його у цей непростий для земельного реформування час.

У мене складається враження, що ми пройшли пік кризи у земельних питаннях і почався процес одужання чи, принаймні, активізовано пошук способів вилікуватися.

На етапі завершення оформлення права власності на землю зроблено правильний крок — люди за підготовку та видачу актів на землю нині не платять. До цього їм доводилося викладати чималі суми, добре наживалися приватники, які «правдами-неправдами», отримавши ліцензію на проведення землевпорядних робіт, на свій розсуд визначали ціни, часто отримавши аванси, зникали на тривалий час.

наріла потреба створення ринку землі, щоб ті люди, які не знають, що зараз робити зі своєю землею, могли здати її в державний земельний банк, який з доброї волі народних депутатів поки що не створений. Чому? Бо серед депутатів є латифундисти, які втрачать вагомий зиск.

Наши землекористувачі вередливі — перебирають землею, беруть в оренду кращу і великими масивами. Через це в області тільки 46 відсотків від площи розпайованих сільськогосподарських угідь здано в оренду, тоді коли загалом у державі — 70 відсотків. Значна частина земель, які не обробляються, нині просто-на-просто нищаться — поросли кущами, на них наступають болота, отже значна частина земель втрачає свою цінність, хоча у звітах вони все ще вважаються сільськогосподарськими угіддями.

**Світлана БОГАТИРЧУК-КРИВКО,
начальник Головного управління Держкомзему
у Рівненській області з 2008 року:**

«ДОГОВОРИ ОРЕНДИ РЕЄСТРУВАТИ МЕМО ЛІШЕ ЗА УМОВИ НАЯВНИХ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ»

Не є секретом й те, що люди похилого віку через невпевненість у чесності надання послуг, а також через не знання реальної вартості своїх наділів, часто-густо самі проявляли байдужість до приватизації наданих ділянок. Можна зрозуміти сільських стариків, їм нікуди поспішати. Вони не впевнені, що викладені нині гроші дадуть їм якусь віддачу до кінця життя.

Тому часто доводилося, навіть, переконувати людей, щоб подавали до місцевих рад заяви на оформлення та видачу держактів.

На наступні сто років основними країнами-житницями світу названо всього чотири країни, і серед них — Україну. Тому, як на мене, нині, як ніколи,

я розумію, чому депутати робили спробу прийняти закон про відповідальність за стан використання земель. Ale й розумію, чому він не пройшов. Пора для цього не настало. Це палиця на два кінці. Яку відповідальність можуть нести два пенсіонери у Зарічненському районі за свої півдесятка гектарів пісків? Як їм обробити цей пай? Чи де бажаючі взяти ці піски в оренду?

Зате добре, що торік прийнято Закон України від 4.06.2009 року № 1443 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів», яким зобов'язано землекористувачів відновлювати продуктивні властивості землі. Структурні підрозділи «Центру ДЗК» тепер не будуть реєструвати

договори оренди, якщо в догово-рах не буде передбачено ведення сільськогосподарського виробництва відповідно до розроблених та затверджених проектів землеустрою, що забезпечують екологіко-економічне обґрунтування сівозміні та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель. Це буде система захисту землі. I тепер землекористувачі добре подумають, чи варто щорічно на одному і тому ж полі сіяти ріпак, якщо закон передбачає їх відповідальність за екологічне обґрунтування сівозміні та охорону земель.

I, виявляється, не такий страшний чорт, як його малюють. Я помічаю, що з'явилися землекористувачі, які не бояться такої відповідальності, які зацікавлені, щоб термін оренди був трирічний, щоб можна було господарювати без сумнівів, що завтра у тебе цю землю відберуть. До речі, сьогодні в нашій області за зданий в оренду гектар землі власники отримують 232 гривні і за цим показником ми вже наближаємося до середнього по державі (260 гривень).

Можливо, зрушення у земельних відносинах, що відбуваються останнім часом, ще мало помітні, але процес пішов, його, навіть, призупинити буде важко, не те, щоб зупинити. Люди за допомогою і підтримки держави все ж таки стануть справжніми власниками землі — отримають акти на право власності на землю. А тоді на свій розсуд зможуть розпорядитися власним майном, то вже буде їхня, а не держави чи когось з політиків воля.

Спілкування трьох керівників різних часів тривало довго, було цікавим і необхідним для кожного. Всі троє зійшлися на тому, що державі сьогодні потрібно посилити контроль за використанням і охороною земель, інакше замість матеріального достатку і душевного спокою, матимемо лише неподілані печалі, якими віддячуваємо нас природа за аморальне поводження з нею.

Людмила МОШНЯГА

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ.

ЯК ЇХ ВИРІШИТИ НА РАЙОННОМУ РІВНІ

УДК 502.64 (477.41)

Іван КОВАЛЬЧУК,

доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри геодезії
та картографії

Тарас ЄВСЮКОВ,

кандидат економічних наук, доцент,
докторант

Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Порушення рівноваги у природних геосистемах, спричинене низкою умов і факторів антропогенного походження, приводить до розвитку деградаційних процесів, створює різноманітні загрози для людини, біоти і природних систем різних рангів. Актуальність дослідження геоекологічних проблем на районному рівні зумовлена досить критичним станом, їхнім суттєвим негативним впливом на умови проживання місцевого населення, якість природних ресурсів, біологічне і ландшафтне різноманіття. Спробуємо розглянути нинішній стан одного із районів Київщини з еколого-географічних позицій, окреслити найважливіші проблеми природокористування та визначити причини їх виникнення й обґрунтувати напрямки поліпшення екологічного стану довкілля, оптимізації використання природних ресурсів і господарського розвитку регіону.

Існують різні підходи і погляди на визначення суті поняття «екологічна проблема» (ЕП). Розглянемо тлумачення цих понять за словником-довідником «Екологія. Охорона природи» [3], словником-довідником «Природопользование» [6] й іншими виданнями [1].

ЕП називають ситуацію, яка виникає на певній території під впливом будь-яких явищ, пов'язаних із взаємодією людини і

природи, впливом людини на природу і зворотним впливом природи на людину та її економіку з життєво і господарськи важливими процесами, що зумовлені природними причинами (стихійні лиха, кліматичні порушення, масові нерегулярні міграції — виселення тварин тощо) [3].

ЕП — будь-які явища, що пов'язані з помітним впливом людини на природу, зворотним

впливом природи на людину та її економіку, з життєво і господарські важливими процесами, зумовленими природними причинами (стихійні лиха, зміна клімату, масові нерегулярні міграції тварин тощо) [6].

ЕП — будь-які явища та їхні наслідки, які пов'язані з жорстким (суттєвим) впливом діяльності людини на природу, а також ті, що виникають в результаті стихійних процесів (лих) [1].

Таблиця 1.

Види екологічних проблем регіонального і локального рівня та чинники, що впливають на їх виникнення

№	Тип екологічних проблем	Вид екологічних проблем	Чинники, що зумовили виникнення екологічної проблеми		
			Природний	Природно-антропогенний	Антрапогений
1.	Геоекологічні	1.1. Погіршення стану геологічного середовища	1.1.1. Гірничо-видобувні роботи 1.1.2. Синергетичний вплив природних і техногенних процесів	+ +	+
		1.2. Трансформація рельєфу	1.2.1. Антропогенне розширення спектру впливаючих на рельєф чинників 1.2.2. Збільшення сили й інтенсивності впливу екзо- та ендочинників	+ +	+
		1.3. Прояв небезпечних процесів	1.3.1. Техногенний вплив 1.3.2. Кліматичні зміни	+ +	
		1.4. Погіршення стану ландшафтів	1.4.1. Техногенний вплив 1.4.2. Кліматичні зміни		+
2.	Педоекологічні	2.1. Фізична деградація ґрунтів	2.1.1. Зміни в режимі зволоження 2.1.2. Надмірне навантаження сільськогосподарської техніки	+ +	+
		2.2. Хімічна деградація ґрунтів	2.2.1. Забруднення ґрунту компонентами мінеральних добрив, пестицидами, тощо 2.2.2. Забруднення кислотними дощами		+
		2.3. Біологічна деградація ґрунтів	2.3.1. Збіднення біологічного різноманіття ґрунту під впливом аграрної діяльності людини 2.3.2. Виснаження ґрунтів	+ +	+
		2.4. Ерозійна деградація ґрунтів	2.4.1. Збільшення темпу ерозії, намивання і дефляції ґрунтів орних земель 2.4.2. Руйнування ґрунтів екстремальними природними процесами	+ +	+
3.	Гідроекологічні	3.1. Фізична деградація водних об'єктів	3.1.1. Замулення річок, водосховищ, озер, джерел 3.1.2. Реконструкція русел річок, будівництво каналів та інших об'єктів	+ +	+
		3.2. Хімічна деградація водних екосистем	3.2.1. Забруднення хімічними елементами 3.2.2. Зміни мінералізації води	+ +	+
		3.3. Біологічна деградація гідросистем	3.3.1. Евтрофікація води 3.3.2. Заростання водойм гірофільною рослинністю		+
		3.4. Зміна водності, прояв екстремальних процесів	3.4.1. Флуктуація зволоженості клімату 3.4.2. Вирубка лісів, збільшення площ сільськогосподарських угідь, забір води	+ +	+
4.	Аероекологічні	4.1. Механічне забруднення повітря	4.1.1. Збільшення викидів механічних забруднень у повітря 4.1.2. Зниження самоочисного потенціалу атмосфери		+
		4.2. Хімічне забруднення повітря	4.2.1. Збільшення викидів хімічних забрудників у повітря 4.2.2. Зміни умов циркуляції атмосферного повітря	+ +	+
		4.3. Підвищення температури повітря	4.3.1. Збільшення викидів парникових газів в атмосферне повітря 4.3.2. Руйнування озонового шару	+ +	
		4.4. Підвищення повторюваності екстремальних метеорологічних явищ	4.4.1. Антропогенні зміни клімату 4.4.2. Негативні зміни стану довкілля під впливом техногенези		+
5.	Зооекологічні	5.1. Зменшення різноманіття тварин	5.1.1. Збільшення техногенного пресу 5.1.2. Погіршення умов існування		+
		5.2. Зниження зоопродуктивності екосистем	5.2.1. Захворювання фауни 5.2.2. Генетичні зміни	+ +	
		5.3. Погіршення фауністичної продукції	5.3.1. Погіршення умов проживання фауни 5.3.2. Забруднення довкілля	+ +	
		5.4. Погіршення стану інших компонентів довкілля	5.4.1. Збіднення біорізноманіття 5.4.2. Хімічне забруднення	+ +	+
6.	Фітоекологічні	6.1. Збіднення різноманіття флори	6.1.1. Погіршення умов проживання 6.1.2. Техногенний прес	+ +	
		6.2. Зниження біопродуктивності	6.2.1. Зниження родючості ґрунтів 6.2.2. Погіршення якості сортів культур	+ +	+
		6.3. Забруднення рослин	6.3.1. Техногенний вплив 6.3.2. Транскордонне забруднення		+
		6.4. Збільшення захворюваності, генетичні зміни флори	6.4.1. Техногенний вплив 6.4.2. Мутаційні процеси		+
7.	Урбоекологічні	7.1. Деградація природної складової екосистеми міста	7.1.1. Техногенний вплив 7.1.2. Зниження біопродуктивності		+
		7.2. Хімічне забруднення складових екосистем міста	7.2.1. Викиди в атмосферу 7.2.2. Скидання стічних вод	+ +	+
		7.3. Прояв небезпечних природних і техногенних процесів	7.3.1. Кліматичні флюктуації 7.3.2. Техногенний вплив	+ +	
		7.4. Загрози для здоров'я і життя населення	7.4.1. Техногенний вплив 7.4.2. Екстремальні природні процеси		+

КОМПЕТЕНТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: АНАЛІЗ І ПРОПОЗИЦІЇ

Продовження таблиці 1.

№	Тип екологічних проблем	Вид екологічних проблем	Чинники, що зумовили виникнення екологічної проблеми	Вид чинника		
				Природний	Природно-антропогенний	Антрапогенний
8.	Промислово-екологічні	8.1. Забруднення довкілля відходами виробництва	8.1.1. Скидання відходів життєдіяльності у довкілля		+	
		8.2. Трансформація компонентів природного середовища	8.2.1. Забудова території		+	
		8.3. Виснаження ресурсів	8.2.2. Техногенний прес	+	+	
		8.4. Активізація небезпечних процесів	8.3.1. Надмірна експлуатація ресурсів	+	+	
			8.3.2. Забруднення середовища	+	+	
			8.4.1. Вплив техногенних і природних чинників	+	+	+
9.	Побутово-екологічні	9.1. Погіршення якості умов проживання людини	9.1.1. Забруднення довкілля		+	
		9.2. Зростання захворюваності населення	9.1.2. Зниження імунітету		+	+
		9.3. Виникнення захворювань техногенного характеру	9.2.1. Погіршення екологічного стану середовища	+	+	+
		9.4. Зниження опірності організму до захворювань	9.2.2. Погіршення економічного стану	+	+	
10.	Лісогосподарсько-екологічні	10.1. Зниження рівня стійкості лісових екосистем	10.1.1. Монокультурний підхід у лісовому господарстві		+	+
		10.2. Активізація небезпечних екзогенних процесів на вирубках	10.2.1. Надмірне лісокористування		+	+
		10.3. Зростання небезпеки екстремальних повеней і паводків	10.2.2. Зміни екостану ландшафтів	+	+	+
		10.4. Погіршення якості водних ресурсів	10.3.1. Надмірні рубки лісів	+	+	
11.	Агро-екологічні	11.1. Ерозійна деградація ґрунтів	10.3.2. Зміни співвідношення складових стоку	+	+	+
		11.2. Фізична деградація ґрунтів	10.4.1. Вирубка водоохоронних лісів		+	
		11.3. Хімічна деградація ґрунтів	10.4.2. Техногенний вплив на ріки		+	
		11.4. Зменшення вмісту гумусу	11.1.1. Недотримання ґрунтозахисних технологій		+	
			11.2.1. Надмірне техногенне навантаження		+	
			11.3.1. Надмірна хімізація сільського господарства		+	
			11.4.1. Недостатні обсяги внесення органічних добрив	+	+	

Геоекологічною проблемою називаємо таке поєднання умов і чинників, яке порушує рівновагу у природних геосистемах, викликає розвиток деградаційних процесів, створює загрози для людини, біоти і природних систем різних рангів.

Суть ЕП, як з'ясовуємо з цих визначень, зводиться до погіршення стану природного довкілля, спричиненого природними та антропогенними чинниками.

З нашої позиції, ЕП — це поєднання умов і чинників, що впливають на людину, біологічне і ландшафтне різноманіття певної території, яке створює загрозу їхньому існуванню або суттєво погіршує умови прожи-

вання, а також функціонування природних, природно-господарських і техногенних систем та об'єктів.

З такого визначення суті поняття «Екологічна проблема» випливає, що основні причини її виникнення на тій чи іншій території можна об'єднати у три групи:

- 1) природні;
- 2) антропогенні (техногенні);
- 3) природно-антропогенні (табл. 1).

За середовищем формування ЕП доцільно об'єднувати у дві групи:

- 1) проблеми, пов'язані з погіршенням стану певного компоненту природного середовища чи ландшафту в цілому. До

них відносимо наступні типи ЕП: геоекологічні, геоморфо-екологічні, педоекологічні, гідроекологічні, аeroекологічні, фітоекологічні і зооекологічні;

2) проблеми, пов'язані з певним видом господарської діяльності людини. До них входять наступні типи ЕП: агроекологічні, лісогосподарсько-екологічні, побутово-екологічні, промислово-екологічні, урбекологічні, транспортно-екологічні та ін.

Кожен тип ЕП включає низку видів. Основними з них є деградація компонентів довкілля і геосистем, їх забруднення широким спектром хімічних речовин, знищення біологічного, ландшафтного, гідрологічного та іншого різноманіття, прояв небезпечних природних і техногенних процесів, погіршення екологічного стану компонентів ландшафту та зниження якості природних ресурсів тощо (табл. 1).

Ми спробували класифікувати не лише ЕП, а й чинники, що викликають їх виникнення (табл. 1). Тут основна увага зверталася на вид чинника (природний, антропогенний), його генезис (кліматичний, геологічний, геоморфологічний, гідрологічний, агротехнічний, промислово-господарський, урбогосподарський, лісогосподарський, водогосподарський та ін.) і наслідки, до яких призводить його вплив на природне середовище, людину, господарські об'єкти і системи.

Запропонований підхід до аналізу екологічного стану регіону є основою виявлення і вивчення екологічних проблем адміністративних районів. Поглянемо на екологічний стан компонентів і геосистем природного довкілля Фастівського району Київської області з екологіко-географічних позицій.

СТАН ГЕОЛОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА І РЕЛЬЄФУ

Основні чинники впливу на геологічне середовище і рельєф Фастівського району такі:

- 1) розробка родовищ будівельних матеріалів — піску, пісковиків, глин, суглинків (цегляно-черепична сировина) — біля м. Фастів, с. Велика Офірна, с. Триліси та с. Пилипівка; видобуток граніту та інших кристалічних порід — на Малоснітинській, Конціївській та Ярошівській ділянках; торфу тощо;
- 2) транспортно-будівельні роботи, спрямовані на створення мережі автомобільних і залізничних доріг, ліній електропередач, трубопроводів, мостів тощо;
- 3) добування ґрутових і підземних вод;
- 4) нагромадження відходів виробництва і комунально-побутової діяльності;
- 5) житлово-будівельні роботи;
- 6) агротехнічна діяльність;
- 7) меліоративні та водогосподарські роботи.

Порівняно з іншими районами Київської області територія Фастівщини характеризується відносно невисоким рівнем трансформованості геологічного середовища і рельєфу. Його можна оцінити трьома балами за десятибальною шкалою.

СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ, ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ ТА ҐРУНТОВО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Згідно з державною статистичною звітністю за формою 6-зем, загальна площа земельних ресурсів Фастівського району (включаючи м. Фастів) становить 91,3 тис. га. Аналізуючи розподіл земельного фонду за цільовим призначенням, з'ясовуємо, що останнім часом відбувається довільний його розподіл, економічно та екологічно необґрунтоване використання.

Під сільськогосподарськими землями у районі перебуває 61,4 тис. га (68,5% загальної площи), у тому числі сільськогосподарські угіддя займають 60,0 тис. га (97,7%). У структурі сільськогосподарських угідь району значно переважає рілля, яка становить 50,7 тис. га (84,5%) або ж 56,6% загальної площи земель району, що свідчить про дуже високий рівень сільськогосподарської освоєності території. Ліси та інші лісовокріті площи в межах району займають 20,4 тис. га (22,7%). Площа забудованих земель становить 3,7 тис. га (4,1%). Під водою перебувають 1,4 тис. га, тобто обводненість досягає 1,5%.

Велику соціальну та екологічну цінність мають землі організацій та установ природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення, проте їх частка у структурі земельного фонду району є незначною і разом вони займають 1314,3 га (1,5%).

Для орних земель Фастівського району характерна наявність кислих ґрунтів (біля 71,0%),

значна кількість земель є дефляційно небезпечними (59,1%). У структурі орних земель 10,4% — зміті землі. У розподілі ріллі за крутизною схилів переважають ділянки з кутами нахилу схилів до 3° — їх 95,2% від загальної площи орних земель. У межах окремих землекористувань є орні землі, що розташовані на схилах 7-15°. Майже 5463 га орних земель (10,6%) відповідають критеріям деградованих і малородючих ґрунтів орних земель, а тому існує необхідність виведення їх із інтенсивного використання і консервації [7].

Грунти району характеризуються низькою протиерозійною стійкістю, що в умовах горбисто-хвилястого рельєфу і надмірного зволоження (понад 560 мм/рік) є важливим чинником розвитку процесів площинної і лінійної ерозії.

Зауважимо також, що додаткові порції забруднень (1,7 тис.т/рік) попадають у повітря і ґрунт від рухомих (автотранспорту) і стаціонарних (454 т/рік) джерел. У Фастові щороку викидається 414 т забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення [4, 5]. У спектрі забруднюючих речовин ґрунтового покриву домінуючими є важкі метали та промислові токсиканти (поліцикличні ароматичні вуглеводи, бензапірен та ін.). Зокрема, у ґрутових пробах м. Фастова середній вміст свинцю становив 3,9 ГДК, цинку — 1,5 ГДК [4].

СТАН ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА І ГІДРОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

В одні об'єкти регіону представлені річками Ірпінь, Унава, Кам'янка та Стугна, а також їхніми допливами і ставками, побудованими в долинах малих річок, джерелами, через які розвантажуються ґрунтові і підземні води. Загальна довжина річок та струмків в межах району понад 260 км.

Для річок властиві невисока водоносність, значна частка підземного живлення, паводковий режим, домінування антропогенно змінених річищ, високий ступінь меліоративного освоєння заплавних земель (у минулому заболочених), замулення русел продуктами ерозії схилових земель, високий рівень забруднення річкових вод побутовими стоками, біогенними речовинами, компонентами мінеральних добрив тощо. Так, щороку у річки району лише м. Фастів скидає 1,02-1,12 млн м³ стічних вод, зокрема у р. Унава виявлено перевищення забруднюючих речовин у 20 разів [4], відбувається дренування меліорованих земель, попадають у річки побутові відходи, сміття, тваринницькі стоки. Певну загрозу створює склад із забороненими і непридатними

для застосування пестицидами та отрутохімікатами, на якому їх нагромаджено більше 86,8 тонн [2].

Гідроекологічні проблеми району зумовлені поєднанням кількох чинників: а) впливом на річки і водойми стічних вод, які скидають промислові, сільськогосподарські, комунально- побутові підприємства та індивідуальні господарства. Зокрема, щороку у Фастівському районі у природні поверхневі водні об'єкти скидається 0,12 млн м³ стічних вод та забруднюючих речовин, а у м. Фастів — 0,17 млн м³ [5]; б) розвитком ерозійних процесів на водозборах річок. Під іхнім впливом у водні об'єкти та їх прибережні смуги попадають продукти ерозії ґрунтів, чимало компонентів мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів та інших засобів хімізації сільського господарства; в) недотриманням норм водоохоронного законодавства; г) недотриманням норм ґрунто-захисного землеробства; д) забрудненням інших компонентів природного довкілля, які спричиняють забруднення поверхневих і підземних вод (ґрунтів, повітря).

АЕРОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

За даними Державного управління екології та природних ресурсів у Київській області, щороку у повітряний басейн району викидається 70-75 тис. тонн забруднень від стаціонарних джерел і 95-100 тис. тонн від рухомих об'єктів. До найбільших підприємств-забруднювачів атмосферного повітря, які розташовані у межах Фастівського району, відносяться Кожанський цукровий завод, Триліський спиртозавод, Фастівський завод «Червоний Жовтень». У складі викидів в атмосферу домінують попіл, діоксид сірки, сполуки азоту, важкі метали. Вони забруднюють повітря, а через нього і ґрунтовий та рослинний покрив, сільськогосподарську продукцію та поверхневі води.

Станом на 01.01.2008 року на території району функціонують два найбільші сміттезвалища твердих побутових відходів загальною площею 24,4 га [2].

БІОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

До них відносяться зооекологічні та фітоекологічні проблеми. Про рівень зміненості рослинного покриву свідчать такі дані: лісами та іншими вкритими лісом землями зайнято 22,6% території району, а сіножаті і пасовища становлять 4,8% земельного фонду. Негативними явищами є понаднормативні і самовільні рубки, зменшення лісонасаджень і запасу стиглих лісів та щорічного приросту біомаси (в середньому на 10-15%), погіршення якості отримуваної продукції, виникнення фітопатологій тощо [5].

Стан луків і пасовищ також є нездовільним через надмірне і нерегульоване випасання худоби, збіднення видового різноманіття, витіснення цінних видів рослин бур'янами та маєцінними видами.

Суть зооекологічних проблем полягає у скороченні видового різноманіття та чисельності фауни (особливо мисливської), погіршенні умов її проживання (насамперед, це стосується болотних видів птахів і тварин), міграції та розмноження. Ці проблеми зумовлені посиленням антропогенного тиску на довкілля і змінами стану його природних компонентів — ґрунтів, водних ресурсів, рослинного покриву. Гостро вони стоять у центральній і південній частинах району, найбільше освоєніх землеробством.

АГРОЕКОЛОГІЧНІ ТА ПОБУТОВО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

До іншої групи проблем (зумовлених тим чи іншим видом впливу господарської діяльності на певні компоненти природного середовища чи ландшафти) відносяться агроекологічні, урбоекологічні, промислово-екологічні, транспортно-екологічні, лісогосподарсько-екологічні, побутово-екологічні. Найгострішими з них на території Фастівського району є агроекологічні та побутово-екологічні.

Головними агроекологічними проблемами є ерозійна, фізична і хімічна деградація ґрунтів. 65% земель, що використовуються як

сільськогосподарські угіддя, властива кислотність. У районі дефляційно небезпечними є 57,4% сільськогосподарських угідь, з них 4238 га — це еродовані землі, 5645 га — зміті землі. Пористість еродованих ґрунтів знижилася на 25-30%, а кількість цінних в агрономічному відношенні структурних агрегатів — на 55%. Ці процеси зумовили зниження на 20-50% родючості еродованих ґрунтів.

Побутово-екологічні проблеми найгостріші у Фастові. Вони зумовлені недосконалими системами очистки стічних вод (Фастів), іх відсутністю та роз-

витком харчової промисловості, стічні води якої забруднюють р. Унава. Відсутні централізована каналізація і водопостачання у сільських поселеннях, що також періодично створює суттєву напругу санітарно-екологічної ситуації.

Такий екологічний стан району зумовив достатньо небезпечну медико-географічну ситуацію, що виражена зростанням рівня захворюваності населення та найвищою смертністю в області (понад 23,2% на 1000 жителів). Водночас, Фастівський район та м. Фастів серед тих, що мають найвищий показник народжуваності населення [5], однак тут він майже вдвічі нижчий за показник смертності.

ВИСНОВКИ

- 1. У зв'язку з високим ступенем ураження ґрунтів еrozійними процесами, несприятливими змінами водно-фізичних параметрів ґрунтів, найголовнішим завданням в агроекологічній сфері є запровадження протиерозійних технологій обробітку ґрунтів та вирощування сільськогосподарських культур, застосування біологічних методів боротьби зі шкідниками, зниження рівня хімічного забруднення ґрунтів, поповнення запасів органічних речовин у них.**
- 2. Через незадовільний стан малих річок та водойм на них (високий ступінь їхнього хімічного і механічного забруднення та замулення, активний розвиток деградаційних процесів, недотримання водоохоронного законодавства тощо) першочерговими завданнями є: проведення паспортизації ставків і водоймищ на річках; оцінка стану малих річок та визначення рівня дотримання водоохоронного законодавства в їх басейнах; обґрутування системи першочергових водоохоронних заходів та забезпечення їх виконання.**
- 3. У зв'язку з напруженою медико-географічною ситуацією в районі, першочерговими завданнями мають стати: аналіз стану захворюваності сільського населення Фастівського району, визначення основних причин зростання захворюваності (соціальних, економічних, екологічних), обґрутування системи заходів, спрямованих на поліпшення медико-географічного стану.**
- 4. Важливою складовою комплексної програми оздоровлення екологічної ситуації району має бути система моніторингу довкілля та екологічного виховання населення.**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Блинов Л.Н. Химико-экологический словарь-справочник. — СПб.: Издательство «Лань», 2002. — С. 256.
2. Екологічний паспорт Київської області [Електронний ресурс] // — Режим доступу до пасп.: http://www.menr.gov.ua/documents/Pasport2008_kyiv_obl.doc
3. Мусієнко М.М., Серебряков В.В., Брайон О.В. Екологія. Охорона природи : словник-довідник. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. — С. 350.
4. Національна доповідь про стан навколошнього природного середовища в Україні у 2006 році [Електронний ресурс] // — Режим доступу: http://menr.gov.ua/documents/nd_stan_v_ukraini_2006.doc
5. Регіональна доповідь про стан навколошнього природного середовища в Київській області [Електронний ресурс] // — Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/documents/Kiev Obl Dop_2008_201009.rar
6. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. — М.: Мысль, 1990. — С. 407.
7. Розробити схему консервації деградованих і малопродуктивних земель Київської області: Звіт про НДР / ТОВ «Земельна біржа України». — Бюджетна програма за КПКВК 2408030 «Проведення земельної реформи». — К., 2007. — 40 с.

БАГАТОРІЧНІ НАСАДЖЕННЯ ТА ПАСОВИЩА МОЖНА ПЕРЕДАТИ ГРОМАДЯНАМ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО СЕЛЯНСЬКОГО ТА ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Чи маємо право землі багаторічних насаджень та пасовищ передати у власність громадян для ведення особистого селянського господарства та для ведення фермерського господарства?

Томаківська райдержадміністрація
Дніпропетровська область

Статтею 22 Земельного кодексу України передбачено, що до земель сільськогосподарського призначення належать сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги).

Землі сільськогосподарського призначення передаються у власність та надаються у користування громадянам — для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, земельні ділянки сільськогосподарського призначення із видом угідь «багаторічні насадження та пасовища» можуть бути передані у власність громадянам для ведення особистого селянського та фермерського господарства.

Порядок безоплатної передачі земельних ділянок у власність громадян визначає стаття 118 Земельного кодексу України.

ЯКЩО ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА ДЕРЖАВНОЇ ЧИ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАЛЕЖИТЬ ВАМ НА ПРАВІ ПОСТІЙНОГО КОРИСТУВАННЯ, ВІЛЬНО РОЗПОРЯДЖАТИСЯ НЕЮ НЕ МАЄТЕ ПРАВА – ПОТРІБНЕ РІШЕННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЧИ САМОВРЯДУВАННЯ

Чи може виступати стороною договору суперфіціюю юридична особа, якій земельна ділянка належить на праві постійного користування?

ДП «Керченський морський рибний порт»

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови, права та обов'язки землекористувача та власника земельної ділянки, що надана для забудови, правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) визначені главою 34 Цивільного кодексу України та статтею 102-1 Земельного кодексу України.

Статтею 413 Цивільного кодексу України передбачено, що власник земельної ділянки має право надати її в користування іншій особі для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житлових та інших споруд і будівель (суперфіцій). Таке право виникає на підставі договору або заповіту.

Разом з тим, статтею 92 Земельного кодексу України визначено, що право постійного користування земельною ділянкою — це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

Тобто, особа, якій земельна ділянка державної чи комунальної власності надана в постійне користування, не має права вільно розпоряджатися цією земельною ділянкою без прийняття відповідних рішень органами виконавчої влади або місцевого самоврядування, згідно із пунктом 12 Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України.

Відповідно до статті 120 Земельного кодексу України у разі набуття права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, що перебувають у власності, користуванні іншої особи, припиняється право власності, право користування земельною ділянкою, на якій розташовані ці об'єкти.

Якщо жилий будинок, будівля або споруда розміщені на земельній ділянці, що перебуває у користуванні, то в разі набуття права власності на ці об'єкти до набувача переходить право користування земельною ділянкою, на якій вони розміщені, на тих самих умовах і в тому ж обсязі, що були у попереднього землекористувача.

Також слід зазначити, що відповідно до статті 7 Закону України «Про оренду землі» до особи, якій передішло право власності на житловий будинок, будівлю або споруду, що розташовані на орендованій земельній ділянці, також переходить право оренди на цю земельну ділянку. Договором, який передбачає набуття права власності на житловий будинок, будівлю або споруду, припиняється договір оренди земельної ділянки в частині оренди попереднім орендарем земельної ділянки, на якій розташований такий житловий будинок, будівля або споруда.

Проте, статтею 654 Цивільного кодексу України передбачено, що зміна або розірвання договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, що змінюється або розривається, якщо інше не встановлено договором або законом чи не випливає із звичаїв ділового обороту.

У свою чергу згідно із статтею 124 Земельного кодексу України передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу ви-

ПРИДБАВШИ ОЗДОРОВЧИЙ ТАБОР, ВІ ОФОРМЛЯЄТЕ ПРАВО ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ НА ПІДСТАВІ ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ІЗ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Прошу надати роз'яснення щодо набуття права оренди земельної ділянки рекреаційного призначення під комплексом будівель дитячого оздоровчого табору «Хвиля» для відпочинку дітей — жителів м. Світловодська та Світловодського району загальною площею 8,3630 га на території Павлівської сільської ради Світловодського району Кіровоградської області (за межами населеного пункту), а саме:

1. До чиїх повноважень належить прийняття рішення (розпорядження) «Про надання земельної ділянки» при переході права власності на нерухоме майно, якщо у попереднього користувача був зареєстрований договір оренди земельної ділянки.

2. Чи вважається надання цієї земельної ділянки «вилученням», якщо у попереднього користувача був зареєстрований договір оренди земельної ділянки.

3. Чи потрібно до прийняття рішення (розпорядження) розробляти технічну документацію із землеустрою, а попередньому землекористувачу отримати розпорядження Світловодської райдержадміністрації «Про припинення права оренди в зв'язку з продажем майна».

Анатолій ОМЕЛЬЯНЕНКО,
директор ПП «Алеста-Тур»

конавчої влади або органу місцевого самоврядування чи договору купівлі-продажу права оренди земельної ділянки (у разі продажу права оренди) шляхом укладення договору оренди земельної ділянки.

Тобто, враховуючи, що укладення договору оренди земельних ділянок державної або комунальної власності здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади чи місцевого самоврядування, для припинення права користування та розірвання договору оренди земельної ділянки необхідне прийняття відповідного рішення

та укладення договору про розірвання договору оренди земельної ділянки.

Відповідно до пункту 12 Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України до розмежування земель державної та комунальної власності повноваження щодо розпорядження землями (крім земель, переданих у приватну власність, та земель, зазначених в абзаці третьому цього пункту) в межах населених пунктів здійснюють відповідні сільські, селищні, міські ради, а за межами населених пунктів — відповідні органи виконавчої влади.

Статтею 122 Земельного кодексу України визначені повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо передачі земельних ділянок у власність або у користування.

Частиною 4 зазначененої статті передбачено, що обласні державні адміністрації передають земельні ділянки на їх території із земель державної власності у власність або в користування у межах міст обласного значення та за межами населених пунктів для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами третьою, сьомою цієї статті.

У частині 3 статті 122 Земельного кодексу України визначені повноваження районних державних адміністрацій та зазначено, що на їх території вони передають земельні ділянки із земель державної власності у власність або у користування у межах сіл, селищ, міст районного значення для всіх потреб та за межами населених пунктів для:

- а) сільськогосподарського використання;
- б) ведення водного господарства, крім випадків, передбачених частиною сьомою цієї статті;
- в) будівництва об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням жителів територіальної громади району (шкіл, закладів культури, лікарень, підприємств торгівлі тощо), крім випадків, визначених частиною сьомою цієї статті.

Згідно із частиною сьомою цієї статті Кабінет Міністрів України передає земельні ділянки із земель державної власності у власність або у користування у випадках, визначених статтями 149, 150 цього Кодексу.

Так, відповідно до частини 9 статті 149 Земельного кодексу України передбачено, що Кабінет Міністрів України вилучає земельні ділянки державної власності, які перебувають у

постійному користуванні, — ріллю, багаторічні насадження для несільськогосподарських потреб, ліси площею понад 1 гектар для нелісогосподарських потреб, а також земельні ділянки природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного призначення, крім випадків, визначених частинами п'ятою — восьмою цієї статті, та у випадках, визначених статтею 150 цього Кодексу.

Таким чином, надання земельної ділянки за межами населеного пункту для обслуговування бази відпочинку за рахунок земель запасу рекреаційного призначення не передбачає її вилучення чи зміну цільового призначення, оскільки земельна ділянка буде надаватися для обслуговування та експлуатації вже існуючої бази відпочинку.

У свою чергу, статтею 50 Земельного кодексу України передбачено, що до земель рекреаційного призначення належать земельні ділянки зелених зон і зелених насаджень міст та інших населених пунктів, навчально-турристських та екологічних стежок, маркованих трас, земельні ділянки, зайняті територіями будинків відпочинку, кемпінгів, яхт-клубів, стаціонарних і наметових туристично-оздоровчих таборів, будинків рибалок і мисливців, дитячих туристичних станцій, дитячих та спортивних таборів, інших аналогічних об'єктів, а також земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації.

Враховуючи наведене, повноваження щодо передачі земельної ділянки рекреаційного призначення без зміни її цільового призначення для обслуговування та експлуатації існуючої бази відпочинку належить до компетенції облдержадміністрації.

Також слід зазначити, що відповідно до статті 123 Земельного кодексу України надання

земельних ділянок державної або комунальної власності у користування здійснюється на підставі рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування.

Рішення зазначених органів приймається на підставі проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок у разі:

- зміни цільового призначення земельних ділянок відповідно до закону;
- надання у користування земельних ділянок, межі яких не встановлені в натурі (на місцевості).

Надання у користування земельної ділянки, межі якої встановлені в натурі (на місцевості), без зміни її цільового призначення здійснюється на підставі технічної документації із землеустрою щодо складання документа, що посвідчує право користування земельною ділянкою.

Таким чином, для оформлення права користування земельною ділянкою особи, яка набула у власність об'єкт нерухомості (базу відпочинку), необхідно звернутися із клопотанням про оформлення права користування земельною ділянкою та укладення договору оренди земельної ділянки до облдержадміністрації.

У свою чергу, надання у користування земельної ділянки, межі якої встановлені в натурі (на місцевості), без зміни її цільового призначення здійснюється на підставі технічної документації із землеустрою щодо складання документа, що посвідчує право користування земельною ділянкою. У цьому випадку попереднього дозволу на розроблення технічної документації не потрібно.

**Юридичний департамент
Держкомзему**

ПЕРЕХІД ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ОРЕНДОВАНУ ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ НЕ є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ЗМІНИ УМОВ АБО РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ

У2005 році громадяни уклали договір оренди на земельні ділянки водного фонду (ставки 5,7 га та 25,0 га) з райдержадміністрацією так, як ці ставки знаходилися за межами населеного пункту. У 2007 році рішенням сесії Чернівецької обласної ради внесено зміни і розширене межі населеного пункту.

Чи у такому випадку має право сільська рада переукласти договори оренди з громадянами на земельні ділянки водного фонду?

**В. ГІДОРА, сільський голова Каменської сільської ради
Сторожинецького району Чернівецької області**

Відповідно до статті 15 Закону України «Про оренду землі», договір оренди землі — це договір, за яким орендодавець зобов’язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користування на певний строк, а орендар зобов’язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

Статтею 31 зазначеного Закону України передбачено, що договір оренди землі припиняється в разі: закінчення строку, на який його було укладено; викупу земельної ділянки для суспільних потреб та примусового відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності в порядку, встановленому законом; поєднання в одній особі власника земельної ділянки та орендаря; смерті фізичної особи-орендаря, засудження його до позбавлення волі та відмови осіб, зазначених у статті 7 цього Закону, від виконання укладеного договору оренди земельної ділянки; ліквідації

юридичної особи-орендаря; відчуження права оренди земельної ділянки заставодержателем; набуття права власності на житловий будинок, будівлю або споруду, що розташовані на орендованій іншою особою земельній ділянці.

Договір оренди землі припиняється також в інших випадках, передбачених законом.

Договір оренди землі може бути розірваний за згодою сторін. На вимогу однієї із сторін договір оренди може бути достроково розірваний за рішенням суду в порядку встановленому законом.

Розірвання договору оренди землі в односторонньому порядку не допускається, якщо інше не передбачено законом або цим договором.

Відповідності до статті 32 Закону України «Про оренду землі», на вимогу однієї із сторін договір може бути достроково

розірваний за рішенням суду в разі невиконання сторонами обов’язків, передбачених статтями 24 і 25 цього Закону та умовами договору, в разі випадкового знищення чи пошкодження об’єкта оренди, яке істотно перешкоджає передбаченному договором використанню земельної ділянки, а також на підставах, визначених Земельним кодексом України та іншими законами України.

У разі розірвання договору з ініціативи орендаря орендодавець має право на отримання орендної плати на землях сільськогосподарського призначення за шість місяців, а на землях несільськогосподарського призначення — за рік, якщо протягом зазначеного періоду не надійшло пропозицій від інших осіб на укладення договору оренди цієї ж земельної ділянки на тих самих умовах, за винятком випадків, коли розірвання договору було обумовлено невиконанням або неналежним виконанням орендодавцем договірних зобов’язань.

У разі розірвання договору оренди землі за погодженням сторін — кожна сторона має право вимагати в іншої сторони відшкодування понесених збитків відповідно до закону.

Перехід права власності на орендовану земельну ділянку до іншої особи, а також реорганізація юридичної особи-орендаря не є підставою для зміни умов або розірвання договору, якщо інше не передбачено договором оренди землі.

**Олександр КРАСНОЛУЦЬКИЙ,
директор Департаменту земель
несільськогосподарського призначення
та землеустрою територій Держкомзему**

НА ЗАПИТАННЯ ВІДПОВІДАЄ

Оксана СКОРОХОД,

позаштатний юридичний консультант
журналу «Землевпорядний вісник»,
адвокат

ЗАТВЕРДИВШІ ПРОЕКТ ВІДВЕДЕНИЯ ДІЛЯНКИ І МАЮЧИ РІШЕННЯ ПРО ЇЇ ПЕРЕДАЧУ У ВЛАСНІСТЬ, ПОДАЙТЕ ЗАЯВУ СЕЛИЩНОМУ ГОЛОВІ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ БЕЗОПЛАТНО ДЕРЖАКТА

Згідно статті 118 Земельного кодексу України прийнято рішення на безоплатну приватизацію земельних ділянок. Чи громадяни з таким рішенням мають право на безоплатне оформлення та видачу державних актів на земельну ділянку згідно Постанови Кабінету міністрів України від 5 серпня 2009 року за № 844?

Тетяна ТЕЛЮКІНА,

смт Новоекономічне

*Красноармійського району
Донецької області*

Як вбачається з вашого звернення, вам надано дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення у власність земельної ділянки. Тобто, спочатку вам потрібно звернутися в землевпорядну організацію, щоб розробити проект відведення земельної ділянки відповідно до статті 151 Земельного кодексу України. Виготовлений проект відведення передається на затвердження місцевій раді чи органу місцевого самоврядування для прийняття рішення про передачу у власність земельної ділянки.

Після отримання рішення про передачу у власність земельної ділянки відповідно до п.2 Порядку безоплатних оформлення та видачі громадянам України у 2009 році державних актів на право власності на земельні ділянки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 05.08.2009 року №844, Вам потрібно звернутися із відповідною заявою до селищного голови або уповноваженої ним особи, який забезпечує організацію прийому таких заяв у кожному населеному пункті для одержання державного акта на право власності на земельну ділянку. До заяви додаються копія документа, що посвідчує особу (паспорт), засвідчена в установленому порядку копія довіреності — для уповноваженої особи (це, якщо ви самостійно не можете подати необхідні документи, а доручаєте цю справу комусь з рідних чи близьких людей), копія документа про присвоєння ідентифікаційного номера у Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів, а також копія рішення органу місцевого самоврядування або районної державної адміністрації про передачу земельної ділянки у власність.

Через місяць після прийняття заяви вам, як це передбачено постановою уряду, безоплатно видадуть акт на право власності на земельну ділянку.

ВИРІШЕННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ ПИТАНЬ СІЛЬСЬКА РАДА МОЖЕ ЗАЙНАТИСЯ ЛИШЕ ПІСЛЯ ОСТАТОЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ СПАДКОЄМЦІВ

Просимо допомогти прийняти правильне рішення у такій ситуації.

Згідно рішення сільради про передачу земельних ділянок у власність за домоволодінням числиться земельна ділянка площею 0,45 га, в т.ч. 0,25 га — для будівництва та обслуговування жилого будинку та 0,17 га для ведення особистого селянського господарства. Державний акт на право власності на ці земельні ділянки не виготовляється.

Після смерті матері дочка успадкувала 1/2 майна. Спадкоємиця звернулася у сільську раду про отримання земельної ділянки для обслуговування належної їй 1/2 будинку та ведення особистого селянського господарства.

Син спадщины не прийняв, проте від спадщини не відмовився і згоди на розподіл майна не дає, проживає у спадковому будинку один.

Яке рішення повинна прийняти рада?

Пухівська сільська рада
Броварський район Київської області

Відповідно до частини третьої статті 1268 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 (шість місяців) цього Кодексу, він не заявив про відмову від неї. Також статтею 1297 ЦК України передбачено, що спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно. Якщо спадщину прийняло кілька спадкоємців, свідоцтво про право на спадщину видається на ім'я кожного з них, із зазначенням імені та частки у спадщині інших спадкоємців.

Згідно з частиною 2 статті 1278 ЦК України кожен із спадкоємців має право на виділ його частки в натурі.

З огляду на вищенаведене, спадкоємець (син) фактично вступив у спадщину та має право отримати свідоцтво про право на спадщину.

У випадку коли він не погоджується на розподіл спадщини, то спадкоємиця має право звернутися до суду про виділення в натурі її частки спадщини, судом буде встановлено розмір цієї частки спадщини та визначено порядок користування частиною успадкованого будинку.

Щодо земельних ділянок.

Відповідно до другого абзацу пункту 1 Переходних положень Земельного кодексу України рішення про передачу громадянам України безоплатно у приватну власність земельних ділянок,

прийняті органами місцевого самоврядування відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про приватизацію земельних ділянок», є підставою для виготовлення та видачі цим громадянам або їх спадкоємцям державних актів на право власності на земельну ділянку за технічною документацією щодо складання документів, що посвідчують право на земельну ділянку.

Тобто, якщо спадкодавцю (*матері — у цьому випадку*) надавалося рішення про передачу у власність земельних ділянок відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про приватизацію земельних ділянок», то сільській раді не потрібно приймати додаткових рішень, оскільки за попереднім рішенням право власності уже виникло і воно є підставою для виготовлення правовстановлюючих документів для спадкоємців.

У випадку, якщо земельна ділянка не передавалася у власність спадкодавцю, то спадкоємиці потрібно звернутися до сільської ради про передачу у власність земельної ділянки для обслуговування успадкованого будинку та ведення особистого селянського господарства. Слід зазначити, що вирішення земельних питань сільською радою можливе лише після остаточного визначення спадкоємців; у випадку відсутності між ними домовленості питання вирішується у судовому порядку.

ОСКІЛЬКИ СПАДКОДАВЕЦЬ НЕ МАВ ДЕРЖАВНОГО АКТА НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ, СПАДКОЄМЕЦЬ ПОВИНЕН ЙОГО ОФОРМИТИ Й ОТРИМАТИ

Чи обов'язково переоформляти право власності на земельні ділянки спадкоємцям, якщо спадкодавцю було надано земельну ділянку рішенням сесії сільської ради?

Валентина БЕБЕШКО,
Сімферопольський район
Автономної Республіки Крим

Відповідно до пункту 1 Переходних положень Земельного кодексу України встановлено, що рішення про передачу громадянам України безоплатно у приватну власність земельних ділянок, прийняті органами місцевого самоврядування відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про приватизацію земельних ділянок», є підставою для виготовлення та видачі цим громадянам або їх спадкоємцям державних актів на право власності на земельну ділянку за технічною документацією щодо складання документів, що посвідчують право на земельну ділянку.

Громадянин, зацікавлений у приватизації земельної ділянки, яка перебуває у його користуванні, подає заяву до відповідної районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації або сільської, селищної, міської ради

за місцезнаходженням земельної ділянки (стаття 118 Земельного кодексу України).

Згідно зі статтями 125, 126 цього Кодексу право власності на земельну ділянку, виникає з моменту державної реєстрації цих прав. Право власності на земельну ділянку посвідчується державним актом.

При набутті права власності на земельну ділянку на підставі цивільно-правових угод щодо відчуження земельної ділянки, укладених у порядку, встановленому законом, свідоцтва про право на спадщину, державний акт на право власності на земельну ділянку, що відчужується, долучається до документа, на підставі якого відбувається перехід права власності на земельну ділянку, в кожному такому випадку відчуження земельної ділянки.

На державному акті про право власності на земельну ділянку нотаріус, який посвідчує (видає) документ, та орган, який здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень, роблять відмітки про відчуження земельної ділянки із зазначенням документа, на підставі якого відбулося відчуження.

Таким чином, оскільки спадковець не мав державного акта, на якому б вчинився напис нотаріусом, то спадкоємець повинен виготовити правоустановчий документ на земельну ділянку.

ЯКЩО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧ ПІСЛЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ САНКЦІЙ ПРОДОВЖУЄ ПОРУШУВАТИ ЗАКОНОДАВСТВО, ЗВЕРТАЙТЕСЯ ДО ПРОКУРАТУРИ

Чи потрібний договір оренди на земельні ділянки, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна (магазини, склади, ферми)?

Яку відповіальність несуть підприємці, орендарі, які відмовляються від складання правоустановчих документів на земельні ділянки, на яких розташовані магазини, склади, ферми?

Володимир БЕРГЕР, землевпорядник

**Карло-Лібкнехтівської сільради
Розівського району Запорізької області**

У листі Державного комітету України із земельних ресурсів від 11 листопада 2008 р. №14-17-4/12991 «Щодо застосування терміну «Самовільне зайняття земельної ділянки», розкриті деякі аспекти Вашого запитання. Зверніть увагу на таке.

Наявність рішення відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування про передачу у власність або надання у користування (оренду) земельної ділянки чи набуття права на земельну ділянку, житловий будинок, будівлю або споруду на підставі укладення цивільно-правової угоди не надають права на використання земельної

ділянки, оскільки відповідно до статті 125 Земельного кодексу України право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав.

Дії, які свідчать про фактичне використання земельної ділянки без правовстановлюючого документа, зареєстрованого в установленому порядку, але за наявності цивільно-правової угоди про набуття права на житловий будинок, будівлю або споруду, які на ній розміщені, не можуть бути кваліфіковані як «самовільне зайняття земельної ділянки». Вчинення таких дій є «використанням земельної ділянки без правовстановлюючого документа», відповіальність за що не передбачена.

Держкомземом України рекомендовано порядок дій у разі виявлення факту використання земельної ділянки без правовстановлюючого документа, зареєстрованого в установленому порядку.

У разі виявлення факту використання земельної ділянки без правовстановлюючого документа, зареєстрованого в установленому порядку, але за наявності рішення відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування про передачу у власність або надання у користування (оренду) земельної ділянки чи відповідного правочину, державний інспектор повинен діяти у такому порядку:

- 1) скласти акт перевірки, у якому зазначати, що земельна ділянка використовується без правовстановлюючого документа, зареєстрованого в установленому порядку, а також вказати підстави, на основі яких набуто право на земельну ділянку (наявність рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, укладення цивільно-правової угод тощо);
- 2) одночасно із складанням акта видати припис особі, яка використовує земельну ділянку без правовстановлюючого документа, з вимогою усунути порушення земельного законодавства;
- 3) у разі невиконання припису протягом встановленого у ньому терміну, скласти протокол про адміністративне правопорушення за статтею 188-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та накласти на порушника адміністративне стягнення за невиконання припису, а також видати повторний припис з вимогою усунути порушення земельного законодавства;
- 4) після закінчення терміну, визначеного у повторно виданому приписі, державний інспектор перевіряє виконання вимог, зазначених у ньому, і складає акт перевірки (зазначає у ньому стан усунення порушення). Протокол про адміністративне правопорушення за невиконання повторного припису не складається, оскільки у ньому була зазначена аналогічна першому припису вимога (відповідно до статті 61 Конституції України, ніхто не може бути двічі притягнутий до юридичної відповіальності одного виду за одне й те саме правопорушення).

Якщо власник земельної ділянки чи землекористувач, після вжиття до нього усіх можливих санкцій, визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення, не припинив порушення (продовжує використовувати земельну ділянку з порушенням вимог земельного законодавства), інспекційний орган направляє інформацію про виявлене порушення та вжиті до порушника заходи для відповідного реагування до:

- відповідної сільської, селищної чи міської ради або до відповідного органу виконавчої влади (за місцем розташування земельної ділянки);
- органу державної податкової служби;
- органу прокуратури.

ЯКЩО БУДИНОК ПРИДБАНО НА НЕПРИВАТИЗОВАНІЙ ДІЛЯНЦІ, ПРИЙМАЙТЕ РІШЕННЯ ПРО ЇЇ ПЕРЕДАЧУ НОВОМУ ВЛАСНИКУ І НА РОЗРОБКУ ТЕХДОКУМЕНТАЦІЇ

 Громадянин купив житловий будинок на неприватизованій земельній ділянці, було тільки прийнято рішення про передачу земельної ділянки в приватну власність на попереднього власника. Потрібно приймати рішення на розроблення проекту відведення чи технічної документації?

Також прошу пояснити, яке рішення приймати, якщо земельна ділянка для ведення особистого селянського господарства знаходитьться в складі присадибної земельної ділянки: на розроблення проекту відведення чи технічної документації?

**М. КОПЕЙКО, селищний голова,
Солонянський район
Дніпропетровської області**

Відповідно до статті 118 Земельного кодексу України, якщо земельна ділянка вже перебуває у користуванні громадян, то безоплатна передача її у приватну власність відбувається за заявою користувача на підставі технічної документації. У цьому випадку міська, селищна, сільська ради за місцезнаходженням земельної ділянки приймають рішення про приватизацію земельних ділянок у місячний строк з дати надходження заяви на підставі технічних матеріалів та документів, що підтверджують розмір земельної ділянки. Такими матеріалами та документами можуть бути: земельно-кадастрова документація, державний акт на право постійного користування земельною ділянкою тощо. Збір документів та матеріалів, якими обґрутується розмір земельної ділянки покладається на громадянина, зацікавленого у передачі йому у власність відповідної земельної ділянки.

Стосовно питання про право на земельну ділянку під придбанім будинком. Відповідно до абзаку 2

пункту 1 Перехідних положень Земельного кодексу України рішення про передачу громадянам України безоплатно у приватну власність земельних ділянок, прийняті органами місцевого самоврядування відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про приватизацію земельних ділянок», є підставою для виготовлення та видачі цим громадянам або їх спадкоємцям державних актів на право власності на земельну ділянку за технічною документацією щодо складання документів, що посвідчують право на земельну ділянку.

Тобто, якщо попередньому власнику надавалося рішення про передачу у власність земельних ділянок відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про приватизацію земельних ділянок», то за попереднім рішенням право власності уже виникло.

Статтею 120 Земельного кодексу України встановлено, що до особи, яка придбала житловий будинок, будівлю або споруду, переходить право власності на земельну ділянку, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення, у розмірах, встановлених договором. Якщо договором про відчуження житлового будинку, будівлі або споруди розмір земельної ділянки не визначено, до набувача переходить право власності на ту частину земельної ділянки, яка зайнята житловим будинком, будівлею або спорудою, та на частину земельної ділянки, яка необхідна для їх обслуговування.

У випадку, якщо попередньому власнику будинку земельна ділянка передавалася за процедурою передбаченою чинним ЗК України і державний акт виготовлений не був, то право власності на земельну ділянку не виникло. Отже, новому власнику будинку потрібно звернутися до сільської ради про оформлення права власності на земельну ділянку.

ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ ДЛЯ ВЕДЕННЯ САДІВНИЦТВА ПЛОЩЕЮ БІЛЬШОЮ ЗА 0,12 га МОЖЕТЕ ПЕРЕДАТИ В ОРЕНДУ ШЛЯХОМ АУКЦІОНУ

 Рішенням сесії Глинської сільської ради від 4 вересня 2008 року за № 6 було погоджено надання дозволу на попереднє місце розташування земельної ділянки площею 10 гектарів для ведення садівництва за межами населеного пункту на умовах оренди шляхом аукціону. Розпорядженням голови Жовківської райдержадміністрації № 960 від 24 листопада 2008 року було надано дозвіл для додаткового включення до переліку для набуття права оренди земельної ділянки на аукціоні. Питання, про яке йде мова, розглядалося на засіданні єдиного дозвільного офісу Жовківської РДА і також погоджене.

Управління Держкомзему у Жовківському районі відмовило сільській раді у наданні висновку про погодження місця розташування земельної ділянки, посилаючись на Земельний кодекс України, який забороняє купівлі-продаж сільсько-господарських земель, але ж ми готували ділянку для надання її в оренду.

Просимо надати роз'яснення — чи можна земельну ділянку для ведення садівництва надати в оренду шляхом аукціону і чи мав право Держкозем відмовити у наданні такого висновку?

Н.ЩУР,
сільський голова

Статтею 123 Земельного кодексу України встановлено, що надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування здійснюється на підставі рішення органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 124 Кодексу передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування чи договору купівлі-продажу права оренди земельної ділянки (у разі продажу права оренди) шляхом укладення договору оренди земельної ділянки. Передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється за результатами проведення земельних торгів, крім випадків, що визначені пунктом 2, 3 статті 134 Кодексу. Тут дoreчно уточнити, що аукціони треба проводити і тоді, коли площа ділянки більша за визначені статтею 121 Кодексу норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам.

Щодо змісту пункту 15 Переходіних положень Земельного кодексу України, то ним встановлено заборону щодо купівлі-продажу земельних ділянок державної і комунальної власності, а орендні відносини передбачають лише використання земельної ділянки без переходу права власності на неї. Таким чином, земельна ділянка сільськогосподарського призначення державної власності може бути передана в оренду шляхом проведення відповідних торгів (аукціону).

ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО БЕЗ ПРАВОУСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ НЕ МОЖЕ КОРИСТУВАТИСЯ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ

Під час інвентаризації земель державної власності на території сільської ради 15.12.2008 року виявлено, що фермерське господарство «ЯК» вико-

ристовує земельну ділянку площею 50 га без правоустановчих документів.

Вирішуючи земельні відносини з фермерським господарством «ЯК», сільська рада з'ясувала також — господарство має державний акт на право постійного користування землею виданий 17.12.1993 року. У 2001 році фермер звернувся до сільської ради з проханням обміняти надану земельну ділянку на іншу і обґрунтував це тим, що колгоспна худоба, випасалася поряд з його наділом, наносить шкоду посівам. Рішенням сесії 12.03.2001 року припинено право користування земельною ділянкою, площа якої 52,1 га, і замість неї надано у користування 50 га в іншому місці. Упродовж 8 років фермерське господарство «ЯК» не оформило земельну ділянку в установленому чинним законодавством порядку. Земля, що належала фермеру раніше, нині розпайована. Роз'ясніть, будь ласка, як має поступити в цьому випадку сільська рада?

Анатолій ТОВКУС

Рішення про надання фермерському господарству земельної ділянки в порядку обміну у постійне користування було прийнято сільською радою 12.03.2001 року. Воно досі не реалізоване.

З 01.01.2002 року вступив у дію новий Земельний кодекс України, пунктом 1 Переходіних положень якого визначено, що рішення про надання в користування земельних ділянок, а також про вилучення (викуп) земель, прийняті відповідними органами, але не виконані на момент введення у дію цього Кодексу, підлягають виконанню відповідно до вимог цього Кодексу. Згідно з нормами Земельного кодексу України фермерське господарство не є суб'єктом набуття права постійного користування земельною ділянкою (стаття 92).

Відповідно до статті 124 Земельного кодексу України передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування чи договору купівлі-продажу права оренди земельної ділянки (у разі продажу права оренди) шляхом укладення договору оренди земельної ділянки. Передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється за результатами проведення земельних торгів.

Таким чином, сільська рада може прийняти рішення про передачу зазначененої земельної ділянки в оренду та провести відповідний аукціон, в якому візьме участь і фермерське господарство, про яке йде мова.

Сільська рада зобов'язання виконала в межах повноважень — рішення прийняла, а фермер через свою недбалість не виготовив держакт і через зміни у законодавстві втратив таку можливість.

У нашому селі створили сільськогосподарський виробничий кооператив, у статуті якого визнали, що пенсіонери, власники земельних і майнових пайів, асоційовані члени кооперативу. Вони, за змістом статуту, мають право дорадчого голосу, а на зборах не мають права голосувати. Зауважу, що саме таких членів цього кооперативу більше половини. З решти членів, що мають право голосувати, половина не є власниками пайів.

Чи правильно, що пенсіонери, власники земельних пайів, позбавлені права голосу? Чи за таких обставин не постраждають вони у випадку ліквідації кооперативу?

**Василь ПРОЦІВ,
власник паю**

Поняття виробничого кооперативу визначає Цивільний кодекс України (стаття 163-166). Частиною 5 статті 163 Цивільного кодексу України встановлено, що особливості створення і діяльності сільськогосподарських кооперативів можуть встановлюватися законом. Таким законом на сьогодні є Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17.07.1997 № 469/97-ВР (далі Закон). Відповідно до нього сільськогосподарським виробничим кооперативом є юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товариствами, для спільного виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва.

Законом встановлені поняття члена виробничого кооперативу та асоційованого члена кооперативу. Членами виробничого кооперативу можуть бути лише фізичні особи, які досягли 16-річного віку та зробили вступний і

ПЕНСІОНЕРИ, ВЛАСНИКИ ЗЕМЕЛЬНИХ ПАЙІВ, ЩО Є АСОЦІЙОВАНИМИ ЧЛЕНАМИ КООПЕРАТИВУ, ЯКИЙ ЛІКВІДОВУЄТЬСЯ, МАЮТЬ ПРАВО НА ПЕРШОЧЕРГОВЕ ПОВЕРНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ В НАТУРІ

пайовий внески в розмірах, визначених статутом, визнають принципи і цілі кооперативу, дотримуються статутних вимог, беруть участь у діяльності кооперативу та користуються правом ухвального голосу. Асоційованим членом кооперативу може бути як фізична, так і юридична особа, що зробила пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу.

Звертаємо увагу, що до головних принципів діяльності сільськогосподарського, як і інших кооперативів, належить обов'язкова трудова участь членів кооперативу у його діяльності. Для асоційованих членів таку обов'язкову трудову участь у діяльності кооперативу Закон не передбачає. Тому і ухвального голосу в кооперативі асоційовані члени не мають, а користуються лише правом дорадчого голосу.

Попри це Закон, встановив ще й такі принципи діяльності сільськогосподарських кооперативів:

- добровільність членства в кооперативі та безперешкодний вихід з нього;
- обов'язкова участь членів у господарській діяльності обслуговуючого кооперативу;
- відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає користуватися послугами цього кооперативу та у разі потреби погоджується брати участь у фінансуванні його на умовах, встановлених статутом кооперативу;
- демократичний характер управління, рівні права у прийнятті рішень за правилом «один член кооперативу — один голос»;

- обмеження виплат часток доходу на пай;
- розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі в діяльності кооперативу;
- контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, передбаченому статутом цього кооперативу.

Асоційовані члени кооперативу мають право на отримання частки доходу на свій пай. У разі ліквідації кооперативу вони мають першочергове право на отримання свого майнового внеску та відповідних часток доходу і повернення їх земельних ділянок у натурі (на місцевості). Тоді як звичайні члени кооперативу не користуються правом першочергового отримання свого майна і відповідних часток доходу в разі ліквідації кооперативу.

У випадку ліквідації члени кооперативу зможуть отримати своє майно тільки після розрахунків кооперативу з бюджетом, банками та усіма іншими кредиторами. Все, що залишиться після розрахунків з кредиторами, розподіляється між членами кооперативу пропорційно вартості їх паю.

Таким чином, асоційовані члени кооперативу мають дещо привileйований майновий статус по відношенню до звичайних його членів. Щоправда, звичайні члени кооперативу можуть переоформити своє членство в ньому на асоційоване. Зробити це можна в порядку, визначеному статутом кооперативу.

СПАДЩИНА, ЯКОЮ є ЗЕМЕЛЬНИЙ ПАЙ, ОПОДАТКОВУЄТЬСЯ НУЛЬОВОЮ СТАВКОЮ, ЯКЩО ВИ СПАДКОЄМЕЦЬ ПЕРШОГО СТУПЕНЯ

У 2009 році отримав від батька спадщину — земельну частку (пай).

Чи повинен я сплачувати податок з цього доходу?

Ярослав ВАСИЛЬЧЕНКО,
Переяслав-Хмельницький
район
Київської області

О податкування доходу, отриманого платником податку внаслідок прийняття ним у спадщину коштів, майна, майнових чи немайнових прав, регулюється статтею 13 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб».

Як свідчать результати розгляду скарг, що надходять до редакції журналу, окремі громадяни не заважають враховувати особливості оподаткування доходу, отриманого внаслідок прийняття у спадщину земельної частки (паю).

Згідно з підпунктом 13.2.1 пункту 13.2 статті 13 Закону України «Про по-даток з доходів фізичних осіб», яка діє з 1 січня 2007 року при отриманні спадщини членами сім'ї першого ступеня споріднення вартість земельної ча-стки оподатковується за нульовою ставкою.

Членами сім'ї фізичної особи першого ступеня споріднення вважаються її батьки та батьки її чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої фізичної особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти.

Отже, якщо член сім'ї спадкоємця першого ступеня споріднення у 2009 році одержав у спадщину майно — земельну частку (пай), то вартість цих об'єктів спадщини оподатковується за нульовою ставкою.

ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ ПІД БАЗАМИ ВІДПОЧИНКУ, ЩО НАЛЕЖАТЬ ЗАКЛАДАМ ОСВІТИ, ПІДЛЯГАЮТЬ ОПОДАТКУВАННЮ

Навчальний заклад фінансується з державного бюджету. Заклад має дохід від реалізації громадянам путівок на власну базу відпочинку. Чи повинен навчальний заклад сплачувати земельний податок за земельні ділянки під базою відпочинку?

Анатолій НАЄНКО,
директор бази відпочинку

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про плату за землю» (далі — Закон) від сплати земельного податку звільнено заклади, установи та організації, які по-вністю утримуються за рахунок бюджету, вітчизняні заклади культури, науки, освіти, охорони здоров'я, із санаторно-курортних організацій — лише спеціалізовані санаторії України для реабілітації хворих згідно зі списком, що затверджений Міністерством охорони здоров'я України.

Законом не надано пільги зі сплати земельного податку за земельні ділянки під будинками і базами відпочинку, туристичними базами та туристсько-оздоровчими таборами.

Це підтверджується й тим, що відповідно до наказу Держкомстату України від 05.11.98 р. № 377, який визначає положення щодо заповнення державного земельного кадастру, дані якого згідно зі ст. 13 Закону є підставою для нарахування земельного податку, бази відпочинку обліковуються як землекористувачі земель рекреаційного призначення (рядок 86), а не як заклади науки чи освіти.

Враховуючи це, а також те, що оподаткування земель здійснюється залежно від умов надання та цільового використання, заклади науки, освіти за земельні ділянки під базами відпочинку повинні сплачувати земельний податок відповідно

до вимог чинного законодавства України.

Закон України «Про систему оподаткування» визначає, що ставки, механізм справляння податків і зборів (обов'язкових платежів) і пільги щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування.

Відповідно до ст.12 Закону України «Про плату за землю» обласні, міські, селищні та сільські ради можуть встановлювати пільги щодо плати за землю: часткове звільнення на певний строк, зменшення суми земельного податку лише за рахунок коштів, що зараховуються на спеціальні бюджетні рахунки відповідних бюджетів.

Якщо право на пільгу в платника виникає протягом року, то він звільняється від сплати податку починаючи з місяця, наступного за місяцем, в якому виникло це право. У разі втрати права на пільгу протягом року податок сплачується починаючи з місяця, наступного за місяцем, в якому втрачено це право.

Наш заклад освіти користується пільгою по сплаті земельного податку. Чи необхідно сплачувати земельний податок за площі, надані в оренду іншим суб'єктам підприємницької діяльності, у тому числі благодійній організації, яка звільняється від сплати земельного податку?

Маргарита ОНОПЕНКО,
бухгалтер

Справляння плати за землю здійснюється відповідно до Закону України «Про плату за землю» (далі — Закон), який є основним Законом, що визначає розміри та порядок плати за використання земельних ресурсів, пільги щодо оподаткування, відповідальність платників та контроль за правильністю обчислення та справляння земельного податку.

Згідно з пунктом 4 статті 12 Закону від сплати земельного податку звільняються вітчизняні

ПІЛЬГОВИКИ ЗІ СПЛАТИ ПОДАТКУ НА ЗЕМЛЮ, НАДАЮЧИ В ОРЕНДУ ПЛОЩІ ТАКИМ ЖЕ ПІЛЬГОВИКАМ, СПЛАЧУЮТЬ ПОДАТОК ЗА ОРЕНДОВАНУ ПЛОЩУ НА ЗАГАЛЬНИХ ПІДСТАВАХ

заклади культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, фізичної культури та спорту, спортивні споруди, що використовуються ними за цільовим призначенням.

Цією ж статтею визначено, якщо підприємства, установи та організації, що користуються пільгами щодо земельного податку, мають у підпорядкуванні госпрозрахункові підприємства або здають у тимчасове користування (оренду) земельні ділянки, окрім будівлі або їх частин, податок за земельні ділянки, зайняті цими госпрозрахунковими підприємствами або будівля-

ми (їх частинами), переданими в тимчасове користування, сплачується у встановлених розмірах на загальних підставах.

Відповідно до роз'яснення ДПА України, надрукованому у «Віснику податкової служби України» № 43 за 2002 рік, підприємства, що користуються пільгами по сплаті земельного податку і надають земельні ділянки в оренду іншим юридичним особам, які в установленому порядку звільняються від сплати земельного податку, — є платниками земельного податку в установлених розмірах на загальних підставах за надані площі в оренду.

на земельній ділянці, що перебуває у користуванні, то в разі набуття права власності на ці об'єкти до набувача переходить право користування земельною ділянкою, на якій вони розміщені, на тих самих умовах і в тому ж обсязі, що були у попереднього землекористувача.

Оскільки земельна ділянка, на якій розташоване викуплене регіонспоживспілкою окреме нежитлове приміщення, орендується торговельним підприємством на підставі договору, що укладений з виконавчим комітетом міської ради до 2012 року, то орендну плату сплачує торговельне підприємство, а регіонспоживспілка компенсує її за площину земельної ділянки пропорційну площині приміщення до переукладення договору оренди земельної ділянки.

Марія ТАТАРИН,
юридичний консультант

ЯКЩО ЗЕМЛЯ ПІД НЕЖИЛОВИМ ПРИМІЩЕННЯМ ЗНАХОДИТЬСЯ В ОРЕНДІ, ТО СПРАВЛЯЄТЬСЯ НЕ ПОДАТОК НА ЗЕМЛЮ, А ОРЕНДНА ПЛАТА

Наша регіонспоживспілка стала власником окремого нежитлового приміщення, а земля, що знаходитьться під ним, тимчасово орендується торговельним підприємством на підставі договору, що укладений з виконавчим комітетом міської ради до 2012 року.

Хто у цьому випадку має сплачувати податок на землю: регіонспоживспілка чи підприємство?

Михайло НЕЧИПОРЕНКО,
заступник директора
підприємства

Справляння плати за землю здійснюється згідно із Законом України «Про плату за землю», яким встановлено, що суб'єктами плати за землю (платниками) є ті власники землі та землекористувачі, яким земельну ділянку передано у власність або надано у користування, у тому числі на умовах оренди. Власники та землекористувачі, крім орендарів, сплачують земельний податок. За земельні ділянки, надані в оренду, справляється орендна плата.

Відповідно до частини другої статті 120 Земельного кодексу України, якщо жилий будинок, будівля або споруда розміщені

Ловися, щуко, — три хвости не вистача до мільйона

Костянтин Євтєєв прийшов в управління, неначе й недавно, але, насправді, з тих пір минуло 18 років. Розпочав кар'єру землевпорядника із посади спеціаліста I категорії, нині він начальник Відділу оцінки та ринку земель Головного управління Держкомзему у Херсонській області, Почесний землевпорядник України.

У колективі Євтєєва знають як людину душевну, товариську, з гарним почуттям гумору. Люблять його за оптимізм. Коли ж запитують, як вдається пам'ятати стільки веселих історій, він відповідає, що допомагає йому в цьому риболовля. Цим захоплюється з дитячих літ. А всі ж добре знають, що рибалки не лише оповідають, але й самі придумують всілякі легенди.

Якось Костянтин Євтєєв наловив дуже багато щук. З того часу вірить, якщо прийшов на берег річки чи ставка, обов'язково привітайся з усім живим не лише у воді, але й тим, що мешкає на берегах, а через хвилину п'ять прокажи «ловись, щуко, велика і мала», тоді удача гарантована.

У Костянтина Євтєєва-рибалки своя дуже чітка статистика. Він веде її не на кілограми, а на кількість рибних хвостів. Торік ледь не став мільйонером, не вистачило одного хвоста. Цього року піймав десяток рибин, але до мільйона не вистачає три хвости. Отака арифметика у рибалки Євтєєва — справжнього рибалки. Про дотепного чоловіка — дотепна і розповідь.

І слово, і пензель, і музика — підкорилися їй!

Оксана Десна виконує обов'язки завідувача контролально-ревізійного сектору. Хоч у Головному управлінні працює недавно, однак, навіть, за короткий час встигла зарекомендувати себе відповідальним, відданим справі фахівцем. За вдачею вона весела, щира і сердечна. Про таких як вона кажуть — душа колективу. Вміє вислухати, дати пораду, заспокоїти. Здається, життя завше їй усміхалося, і лише близькі колеги знають, що непросто далися їй змагання з долею. Але сьогодні вона — переможниця. І людина, наділена різноманітними талантами. Оксана Миколаївна добре малює (закінчила художню школу), чудово грає на баяні (має музичну освіту по класу баяна), плете з бісеру прикраси, віршує.

* * *

*Живу для тих, кого люблю
на найбільше.
Живу для того, щоб знайти себе.
Життя моє —
це тільки спалах свічки,
яка тепер не згасне, не умре...*

Землевпорядники Херсонщини щоденно працюють над виконанням тих же завдань, що і їхні колеги з інших областей. Оскільки виробниче життя великої родини працівників земельної сфери схоже, редакцію зацікавило життя херсонців поза роботою. Чим вони займаються у вихідні, вільний від роботи час? І, як з'ясувалося, живуть тамтешні землевпорядники весело й цікаво — розвивають свої таланти, займаються не лише улюбленими, але й корисними справами. Про їхні захоплення і здібності читайте у матеріалах, підготовлених Наталією ГАВРИЛЮК. Сподіваємося, що прочитане спонукає вас, шановні читачі, написати нам про тих, хто трудиться поруч з вами і захоплює вас своїм талантом. Чекаємо на ваші розповіді про обдарованих колег, про їхнє незвичне хобі.

Ні дня без вишивання

Антоніна Король у землевпорядкуванні понад 10 років. Її працю неодноразово відзначали Почесними грамотами. У вільну від роботи хвилину вона завжди з білим полотном та нитками.

Захопилася вишиванням у школіні роки. Опанувала різноманітні види її творення. Картини на полотні повертають сили й створюють хороший настрій.

У вправних руках Антоніни Король народжуються диво-пейзажі, образи святих. Що не вишивка — то свято душі і серця!

Почесний землевпорядник, знаний грибник ще й віршотворець

Олександр Крюков — начальник відділу землеустрою, моніторингу та охорони земель. Майже 14 років тому він влився в колектив Головного управління. За сумлінну працю удостоєний звання «Почесний землевпорядник України».

Окрім того, що Олександр хороший фахівець, він ще з когорти тих, хто не байдужий до образного слова. Жодне свято не обходитьться без його ліричних рядочків, його поетичних вітань. З приходом

цьогорічної весни у блокноті поета з'явилися такі рядки.

Весна и женщина.

*А суть — начало.
Улыбка, радость —
женщина опять.
Надежда, вера и любовь —
вот те причалы,
К которым нам
так хочется пристать.*

Часто натхнення до Олександра приходить під час відвідин лісу. Він зачаровує його за будь-якої пори року. Найчастіше гостює там, коли з'являються гриби. Грибник він знатний і завзятий. Жоден капелюшок білого красеня не заховается від пильного ока азартного збирача! Таємницями збирання грибів охоче ділиться з колегами, котрих теж залучив до цього чудового відпочинку. Колективні виїзди до лісу на вихідні стали для колективу традиційними — і від міста відпочинок, і гарний привід для спілкування. А для нього, поета, нові враження у римованих рядках.

Полює на вовків, якщо їхні виводки починають загрожувати людям

Анатолій Лепесій очолює відділ Держкомзему у Голопристанському районі, торік за вагомий особистий внесок у реалізацію державної політики у сфері земельних відносин нагороджений грамотою, чим щиро завдячує колективу.

— Свій вільний час я люблю проводити на полюванні. Зараз, коли мисливський сезон закрито, у Голопристанському районі проходить запланований ліцензійний відстріл вовків, яких останнім часом тут розвелося досить таки багато. Сіроманці, якщо не контролювати їхню кількість, починають закрадатися в села і там безкарно господарювати. Тому, переконаний, панібратьство з цим звіром допускати не можна.

Золотий голос земельних ресурсів

Так Тетяну Музичко, начальника відділу Держкомзему у Високопільському районі, називають земляки. Сімнадцять років трудиться вона на стезі землевпорядкування. За добру роботу має грамоти, за пісню, з якою не розлучається, — бурхливі овації прихильників її повторного голосу.

Вона весела, лагідна, а коли вимагають обставини, може бути суveroю, бо сама ставиться до роботи самовіддано, цього ж вимагає від інших.

Народні пісні у її виконанні зачаровують не лише поважних віком людей, але й молодь, яка вихована на інших мелодіях і ритмах, і, на жаль, нерідко скептично ставиться до виплетаного віками народного пісенного слова.

— Пісня мене окрилює, додає сил. А ще вона здружує людей, робить їх благороднішими, — часто розмірковує Тетяна Музичко після виступів.

НАША ГОРДІСТЬ

Кажуть, першу половину свого життя людина живе по-справжньому, а наступну - спогадами. Ольга Коробка — дво-кратна абсолютна чемпіонка Європи й срібна призерка Олімпійських ігор у Пекіні (2008 року) з важкої атлетики — живе сьогодні потужним спортивним життям. Очевидно, спомини чекають на неї в майбутньому. Хоча, не зважаючи на 24-літній вік, лідерові національної жіночої збірної України з важкої атлетики, найсильнішій спортсменці Європи, вже тепер є що згадати! Втім, найчастіше вона згадує рідну Бобровицю, де живе мама. Про неї Оля думає навіть тоді, коли бачить Велику Китайську стіну, засніжений Ванкувер чи випечене помаранчеве плато під крилом «Боїнга», коли везе на батьківщину почесні нагороди переможниці.

Двократна
Чемпіонка Європи
й срібна призерка
Олімпійських Ігор
з важкої атлетики
Ольга Коробка
навчається у Львівському
національному аграрному
університеті
на землевпорядному
факультеті

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ ЦЕ ІМ'Я

Її Бобровиця має інший колір — темно-зелений, від якого аж подих перехоплює. Тут, на чернігівській землі, минало Оліне дитинство, яке й досі пахне хвоєю, як різдвяна хата. Ще кілька приемних споминів пов'язані з мандрівкою до лісу, куди ранньої осені ходила з мамою й братом по гриби.

**НАЙСИЛЬНІША
ЖІНКА
ЄВРОПИ** здобуває **ПРОФЕСІЮ
ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКА**

Околиці Бобровиці обв'язані паском озер, озерець та мальовничими берегами зі справжніми сосновими борами. Повітря — пiti можна! Часом на вихідні Оля з мамою їздила в гості до дідуся Михайла, маминого тата, що жив у сусідньому селі Білопірківець і працював колгоспним комірником. Дід мав добру статуру й завше пишався своїми онуками, які вдалися фізичною силою до нього. «Нашого роду діти!» — приказував задоволено. Оля любила ті негучні родинні розмови про село, хліб, землю і навзасім пишалася дідусем, якого, на жаль, кілька років тому не стало.

У дитинстві Оля гравася мало. Навіть влітку, на канікулах, щоденно працювала у спортзалі. Відкрив Олин талант перший її тренер Микола Миколайович Мольченко, побачивши у затягтій дівчинці з добрими фізичними даними золоту перспективу. Це Микола Миколайович вмовив маму записати Олю на важку атлетику.

— Чи вагалася мама? Безпечно! Бо стільки людей її відмовляли: нащо воно дівчинці? Де це чувано, щоб дитина день у день тягала за ліз, замість того щоб лялькою бавилася, — розповідає Оля.

Та, побачивши доччине зацікавлення, мама «здалася»: «Якщо подобається дитині, то нехай іде». Так Оля записалася до місцевого спортивного клубу «Богатир», де вже тренувалися перспективні спортсмени, зокрема, й майбутня чемпіонка Вікторія Руденок. Тренувалася Оля дисципліновано й охоче. Часом тихенько плакала з розpacу, але за мить знову бралася за штангу.

Перший рекорд — 35 кілограмів — дев'ятирічна Оля встановила на змаганнях у Ніжині. Вручаючи їй першу в житті нагороду, тренер сказав: «Запам'ятайте це ім'я — Оля Коробка!» «Будеш старатися, будеш

мати більше», — пообіцяв Мольченко. І дівча старалося.

— Та простенька медаль вже стерлася і потемніла від часу, але мені дуже дорога, — каже спортсменка.

Розмовляємо ми з Олею Коробкою на спортивній базі під Києвом, де національна збірна України з важкої атлетики тренується перед чемпіонатом Європи, що відбудеться вже в квітні.

— Треба знову завойовувати медаль, — каже Оля, — неважливо яку, важливо завоювати. Але головна орієнтація на Олімпійські ігри в Лондоні 2012 року. Олімпійське золото в супервазі стабільно втримує Азія.

За вікном летить пір'ям лапатий сніг, тиша зупиняє миттєвості часу, який розписаний в спортсменки до хвилин. Через годину — останнє на сьогодні тренування, і вона нарешті поїде на вихідні до мами в рідну Бобровицю. Після щоденних тренувань, дисципліни і практично закритого простору для спілкування Ольга відігріється у мами, де для неї найнадійніший прилисток. Де переживає перемоги і невдачі. Де півроку відходила після невдалого виступу в Афінах. Де в світлиці пахне хлібом, бо працює мама на хлібокомбінаті.

З ДУМКОЮ ПРО ЗЕМЛЮ

Оля — людина, яка любить стабільність. Недаремно в 2007 році престижне видання «Олімпійська аrena» лідеру жіночої національної збірної з важкої атлетики Ользі Коробці присвоїло номінацію «Mic Стабільність». Автори рейтингу пояснили цей факт таким чином: «Лауреаткою стала чернігівська 22-річна штангістка Ольга Коробка. Виступивши в суперважкій вазі, спортсменка, вага якої 160 кілограмів, на квітневому чемпіонаті Європи в Страсбурзі виграла всі три золоті медалі, перемігши в обох видах і в сумі. Спортсменка тренерів Василя Кулика і Миколи Мольченка підняла на гора рекордні для континенту 133 кг в ривку і встановила рекорд України в двобор'ї (293). А у вересні на чемпіонаті світу в Чіангмаї виступ Ольги увінчав потрійний бронзовий салют нагород. Нашу співвітчизницю обігнали тільки рекордсменки світу кореянка Ян Mi Ran і китаянка Mu Shuan Shuan».

У тому ж році Ольга ввійшла в десятку кращих спортсменок України за версією Асоціації спортивних журналістів України.

Спортивна стабільність втішає. Але Ольга розуміє, що спортивний вік недовгий. А як жити після великого спорту?

— Треба мати професію, — просто каже Ольга.

Після 9-го класу вона вступила до Бобровицького сільськогосподарського технікуму. Згодом знову подбала про перспективу і за порадою тренера Василя Григоровича Кулака вступила до престижного вишу — Львівського аграрного університету, на спеціальність «землевпорядник».

— В майбутньому тренером себе не бачу, в начальстві ходити не прагну і, напевно, ніколи не буду, це не мое, — зізнається Оля. — А робити щось конкретне ю потрібне людям хочеться.

Оля розуміє, що на сьогодні професія землевпорядника перспективна, і потрапити у львівський виш можна тільки подолавши великий конкурс. Оля й тут перемогла.

Каже, що дуже подобається, як ставляться до неї у навчальному закладі, подобається спілкуватися з однокурсниками, подобається Львів. Мріє про вільний час, щоб познайомитися з містом. Але прогулянки — в майбутньому. Бо за щільні дні навчання, іспитів і заліків Оля ледве встигає все скласти. Намагається навчатися без боргів.

«Важка» студентка, — жартома називають Олю Коробку в університеті, пишаючись тим, що найсильніша майбутня землеупорядниця України здобуває вищу освіту у ЛАУ. В історії землевпорядного факультету студентка такого рівня перша. Однокурсники охоче фотографуються з Олею і навіть беруть автографи.

Вона й тут особливих поблажок до себе не визнає і каже, щоб опанувати майбутню спеціальність

треба чимало вчитися. Для людини, яка звикла чесно здобувати спортивні перемоги, й навчання — справа честі.

— У великому спорті, де пройшло 15 років життя, я знаю, що треба для перемоги, докладаю зусиль, і все виходить, — пояснює Оля, — тому й у навчанні не хотілося б пасти задніх.

В університеті Олю знають усі. Коли привозить у виш чергову перемогу, то одразу дає пресконференцію. Стримано і небагато слівно розповідає про свої здобутки. Натомість обов'язково попросить поради у студентів, в чому їй ніхто ніколи ще не відмовив. «Ні декан, ні ректор», — з вдячністю усміхається Оля.

МОЗОЛІ ПРИКРАШАЮТЬ СПРАВЖНЮ СПОРТСМЕНКУ

Вже п'ять років поспіль Оля Коробка мешкає під час зборів у цій кімнаті в Кончі-Заспі. Розпорядок дня, як годинниковий механізм. Встають о пів на восьму, сніданок, об 11-їй перше тренування, затім обід, о 16.30 — друге тренування, о пів на сьому вечера, о 22-їй — спати.. І щоб після 23-ої ніякого телевізора і світла. За цим стежить Василь Григорович Кулак. Такий щоденний ритм витримує не кожен. Але варіанти не обговорюються.

— Коли готуєшся і мрієш про перемогу, думаєш, що, коли переможеш, то радітимеш до вереску, — каже Оля. — Але коли переможеш, у тебе навіть нема сил по-справжньому порадіти. Бо здається використала увесь ресурс. Камінь з душі звалився, ти зробила все, що змогла. І хочеться лише одного — піти в душ, помитися і спати! Переживання перед змаганням дуже виснажують, вночі майже не спиш, хвилюється. Розумієш, що спортсмен має спати, щоб бути у добрій формі, але далеко не завжди це виходить. І добре, коли виступиш добре. А коли покажеш слабкий результат! Тоді не розслабляєшся і після змагань. Тоді хочеться пошвидше додому, щоб потрапити між своїх рідних, щоб вони підтримали тебе. Це тільки з екрана телевізора здається, що у спортсмена життя з медом: підстрибнув, підняв, пробіг і переміг. Насправді, щоб поїхати на чемпіонат Європи, дві години виступити і шість разів вийти на поміст, треба ретельно готовуватися півроку. І ще невідомо, чи ти піднімеш, чи ні, яке взагалі місце зайдеш. І на наступний ранок, без усіляких перерв і розслаблень, готуєшся до нових змагань.

Але ти вже впірєся в цей віз і мусиш його тягнути, розуміючи, що він твій.

— Щоб займатися спортом, треба мати велике терпіння, — каже Оля. — Молодь хоче добути гроші швидко й без зайвого напруження, досягти все й одразу. А насправді задля результату треба

«проорати» таку тяжку нивку, яка декому й не снилася.

В Олі гарні білі руки, красивий свіжий манікюр, який вона ретельно робить. Побачивши мое здивування, показує долоні. І це видовище вражає ще більше. Такі грубі робочі мозолі я бачила хіба у мо-го тата, що працював комбайнером!

— А що ви хотите? — ніскільки не дивується Оля. — Кожного дня піднімаю загалом до 10 тонн, а то й більше.

Олімпійські медалі пахнуть людським потом. Готуючись до чемпіонату, треба докласти чимало зусиль. Китай і Корея традиційно не поступаються першими місцями на Олімпіадах. На заміну старшим спортсменкам приходять нові, сильні й перспективні. До речі, як ім вдається піднімати штангу вагою до 180 кілограмів при власній вазі набагато меншій, ніж в Олі, вона не збегне. На допінг-контролі у цих спортсменок — все чисто. Оля пояснює такий результат тим, що дівчата, очевидно, вживають якісь рослинні екстракти, що мають потужну енергетичну силу.

ОЛИНА ПЕРСПЕКТИВА

Оля Коробка невибаглива в житті. Не має улюблених страв, бо смакує їй усе. Не вживає алкоголь та пиво, не п'є кави, надає перевагу сочкам. Любити солодке, хоча розуміє: щоб підняти максимальну величину ваги, без шматка м'яса за обідом не обйтися. Життя на тренуваннях спартанське, хоча неволею його не назвеш, бо обрала його сама. Вона любить спорт, любить важку атлетику, вважаючи, що це справжня жіноча справа. Адже ж чоловіки стрибають на батуті, не думаючи, як виглядають при цьому.

— А хіба легко працюється моїй мамі, яка щодня пече хліб?

Я пригадала, що колись у законі про шкідливість на виробництві жінкам було унормовано максимальну суму, яку дозволялося підімати. Складала ця величина сім тонн за зміну і стосувалася хлібопекарної промисловості, де жінки переносили тисячі буханців хліба, витягуючи їх з печі й укладаючи в контейнери. Тож допустима добова норма у піднятті для Олі та її мами — металу і хліба — майже однакова!

Перед змаганнями Оля намагається не їсти. Каже, що на голодний шлунок піднімається легше, почувається бадьоріше.

У магазиніходить рідко. Коли треба купити обов'язку, користується «Богатирєм» або «Русланою» — крамницями, де можна придбати одяг великих розмірів.

— Улюбленна форма — спортивна, вона для мене природна і найзручніша, — розповідає Оля. — Можу одягти кофту чи блузу, але сукенок і спідниця не ношу, бо вони пасують тільки струнким дівчатам. Штані моїх розмірів утрічі дорожчі, ніж штані на моїх худеньких ровесниць. З взуття люблю зручні кросівки і ношу їх навіть дома у мамі.

— А ніяка фірма не пропонувала Вам одягатися? — цікавлюся.

АНКЕТА ПЕРЕМОГ

- 2000 р. — чемпіонка Європи серед кадетів (до 16 років);
- 2001 р. — чемпіонка Європи серед кадетів (до 16 років);
- 2002 р. — Чемпіонат світу (Польща) — 7 місце;
- 2003 р. — Чемпіонат світу (Канада) — III місце бронзова медаль;
- 2004 р. — Олімпійські ігри (Афіни) — 7 місце;
- 2005 р. — чемпіонка світу серед юніорів (Корея);
- 2005 р. — чемпіонат світу серед дорослих (Арабські Емірати) — 4 місце;
- 2006 р. — чемпіонка Європи серед дорослих (Польща);
- 2006 р. — чемпіонат світу (Санто-Домінго) — 3 місце;
- 2007 р. — чемпіонка Європи (Страсбург);
- 2007 р. — чемпіонат світу (Тайланд) — 3 місце;
- 2008 р. — чемпіонка Європи (Італія);
- 2008 р. — срібна призерка XXIX Олімпійських ігор (Пекін).

— Людям здається, що ми тут шикуємо, маємо власних модельєрів, візажистів і перукарів, а насправді все простіше і скромніше, — каже Оля. — Кожний виділяє якусь частину зі своєї зарплати і купує, що потрібно. Тепер, на щастя, більше спеціалізованих магазинів, хоча товари переважно імпортні.

Оля Коробка спокійна і неконфліктна і каже, щоб крикнула на когось, то треба її добряче вивести з рівноваги. За таку врівноваженість її люблять колеги. Вона не «зоряна», не прагне особливого піару, розуміючи, що найголовніші вершини для неї, що подолала, а ті, котрі ще треба взяти. Якими вони будуть, Оля не загадує. Єдине знає напевно: у важкій атлетиці працювати треба щоденно і багато. Ольга Коробка вміє це робити. Її надзвичайну працездатність завжди відзначає тренер Василь Григорович Кулак.

— Під час тренування втрачаю кілька кілограмів, але відразу її набираю, — каже Оля. — За валою не стежу, бо у моїй ваговій категорії будь-яка вага допустима. Коли піднімаєш штангу, важливо, щоб збалансовано працювало все тіло, кожен м'яз, але найсильнішими мають бути ноги, бо весь тягар спирається на них. Бувають серйозні травми, але ти знаєш, на що йдеш. Болі у спині й травми на тренуваннях перед Пекіном не дозволили виступити на чемпіонаті в Румунії. Найголовніше навчити тіло бути слухняним.

На сьогодні українка Ольга Коробка, вага якої складає 167 кг при зрісті 185 см, — найсильніша спортсменка у Європі. Скільки ще притримається у великому спорті, не загадує. Каже, що найрезультативніший вік для жінок-важкоатлеток до 27 років. Чоловіки можуть притриматися довше. Дівчата ж вибирають родину, заміжжя, прагнуть народити дітей. За потужною силою і волею до перемоги кожна жіноча душа природно прагне знайти чоловіка, який би сприйняв її такою як вона є і по-справжньому покохав. Котрий би зрозумів, що з такою сильною, як Оля, людиною в житті буде надійно. Зрозумів, що краса може бути і великою, і маленькою за формою, головне, щоб була справжньою за змістом.

Олина душевна краса справжня. Вона переймається сьогодні не тільки власними майбутніми перемогами. Її хочеться, щоб у Бобровиці була сучасна спортивна дитяча школа. Бо чимало хлопчиків і дівчаток охоче зайнялися важкою атлетикою. Приклад знаменитої на увесь світ землячки Ольги Коробки — надихає. Сьогодні важливо, щоб про дітей подбали так, як подбав про Олю її перший тренер Микола Мольченко, а згодом Василь Кулак. Важливо не проглядіти в котрійсь маленькій дівчинці майбутнього олімпійського золота. І золотого, як в Олі, серця, що з відданістю служить сьогодні великому спорту, і віддано служитиме завтра землі.

**Галина ДАЦЮК, спеціально
для «Землевпорядного вісника»
Конча-Заспа — Бобровиця — Київ**

Офіційні документи

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 27 січня 2010 р. № 122

Київ

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України

Кабінет Міністрів України постановлює:

Внести до постанов Кабінету Міністрів України зміни, що додаються.

Прем'єр-міністр України

Ю. ТИМОШЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 27 січня 2010 р. № 122

ЗМІНИ, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України

1. Абзац перший пункту 7 Положення про Державну службу геодезії, картографії та кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2005 р. № 979 (Офіційний вісник України, 2005 р., № 39, ст. 2480; 2010 р., № 1, ст. 6), викласти у такій редакції:

«7. Укргеодезкартографію очолює голова, який за посадою є заступником Голови Держкомзему. Голова Укргеодезкартографії призначається на посаду і звільняється з посади Кабінетом Міністрів України в установленому порядку.».

2. У Положенні про Державний комітет України із земельних ресурсів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 2008 р. № 224 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 23, ст. 698; 2009 р., № 61, ст. 2158, № 65, ст. 2271, № 78, ст. 2646; 2010 р., № 1, ст. 6):

абзац другий пункту 9 доповнити реченням такого змісту: «Один із заступників Голови Держкомзему є головою Державної служби геодезії, картографії та кадастру.»;

абзац четвертий пункту 10 виключити.

3. У додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 р. № 464 «Про затвердження граничної чисельності працівників апарату центральних органів виконавчої влади і підпорядкованих їм територіальних органів та інших державних органів» (Офіційний вісник України, 2009 р., № 36, ст. 1226, № 61, ст. 2158; 2010 р., № 1, ст. 6) у позиції «Держкомзем» цифри «367» і «14374» замінити відповідно цифрами «390» і «14351».

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 27 січня 2010 р. № 124

Київ

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 844

Кабінет Міністрів України постановляє:

Внести до постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 844 «Деякі питання реалізації права власності на землю громадянами України» (Офіційний вісник України, 2009 р., № 61, ст. 2158, № 82, ст. 2770, № 97, ст. 3360) зміни, що додаються.

Прем'єр-міністр України

Ю. ТИМОШЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 27 січня 2010 р. № 124

ЗМІНИ, що вносяться до постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 844

1. У постанові:

в абзаці другому пункту 7 слова «та Міністерства охорони навколошнього природного середовища» виключити;
у пункті 9 слова «Міністерству охорони навколошнього природного середовища» замінити словами «Державному комітетові із земельних ресурсів».

2. У Порядку безоплатних оформлення та видачі громадянам України державних актів на право власності на земельні ділянки, затвердженному за значеною постановою:

1) у підпункті 1 пункту 5:

в абзаці першому слова «або Мінприроди» виключити;

абзац сьомий викласти в такій редакції:

«наявні актуалізовані ортофотоплани, індексні кадастрові карти та інші планово-картографічні матеріали, а також наявну інформацію про земельну ділянку, яка може бути використана для виготовлення технічної документації.»;

2) додовнити Порядок пунктом 51 такого змісту:

«51. Забезпечення замовника ортофотопланами, індексними кадастровими картами та іншими планово-kartографічними матеріалами здійснюється Укргеодезкартографією.»;

3) пункт 8 викласти в такій редакції:

«8. Регіональна філія Центру кадастру протягом одного робочого дня з дня надходження технічної документації на електронному носії перевіряє її зміст, вносить відповідні відомості до бази даних державного земельного кадастру і передає до районного (міського) підрозділу регіональної філії Центру кадастру для заповнення бланка державного акта на право власності на земельну ділянку.»;

4) у пункті 9 слова «трьох робочих днів» замінити словами «одного робочого дня»;

5) пункт 13 викласти в такій редакції:

«13. З метою створення Державного фонду документації із землеустрою технічна документація на паперовому носії передається виконавцем замовнику протягом 10 робочих днів з дня її погодження замовником.».

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 24 лютого 2010 р. № 179

Київ

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України

Кабінет Міністрів України постановлює:

Внести до постанов Кабінету Міністрів України зміни, що додаються.

Прем'єр-міністр України

Ю. ТИМОШЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 24 лютого 2010 р. № 179

ЗМІНИ, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України

1. У пункті 7 Порядку виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг на платній основі державними органами земельних ресурсів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2000 р. № 1619 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 44, ст. 1896; 2003 р., № 18—19, ст. 830; 2008 р., № 25, ст. 776; 2009 р., № 61, ст. 2158), слова «і органами Держземінспекції» виключити.

2. В абзаці другому пункту 6 Порядку взаємодії органів виконавчої влади щодо обміну інформацією, необхідною для обчислення і справляння плати за землю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2006 р. № 1066 (Офіційний вісник України, 2006 р., № 31, ст. 2226), слова «Держземінспекції або її територіальних органів» замінити словами «Держкомзemu або його територіальних органів».

3. У пункті 7 Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 963 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 55, ст. 2221; 2009 р., № 65, ст. 2271), слова «використанням і охороною» замінити словами «використанням та охороною».

4. У Положенні про Державний комітет України із земельних ресурсів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 2008 р. № 224 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 23, ст. 698; 2009 р., № 61, ст. 2158, № 65, ст. 2271, № 78, ст. 2646; 2010 р., № 1, ст. 6):

в абзацах другому і четвертому пункту 7 слова «використанням і охороною» замінити словами «використанням та охороною»;
абзац третій пункту 10 після слів «одного з них» доповнити словами «, а також на керівника Державної інспекції з контролю за використанням та охороною земель».

5. Підпункт 5 пункту 4 додатка 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2009 р. № 526 «Про заходи щодо упорядкування видачі документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» (Офіційний вісник України, 2009 р., № 40, ст. 1350, № 65, ст. 2271, № 70, ст. 2427) виключити.

6. В абзацах першому, другому і п'ятому пункту 4 постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2009 р. № 901 «Про додаткові заходи щодо врегулювання земельних відносин» (Офіційний вісник України, 2009 р., № 65, ст. 2271, № 78, ст. 2646) слова «використанням та охороною» замінити словами «використанням і охороною».

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ ІЗ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ
Держкомзем

НАКАЗ

15 лютого 2010 р.

Київ

№ 168

Про затвердження Порядку присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам

Відповідно до Законів України від 05.11.2009 № 1702-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку наступтя прав на землю» та від 05.03.2009 № 1066-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що посвідчують право на земельну ділянку, а також порядку поділу та об'єднання земельних ділянок» Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Порядок присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам (додається).
2. Визнати такою, що втратила чинність, вказівка Державного комітету України по земельних ре-

урсах від 20.03.2002 № 12 «Про присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам для ведення Державного реєстру земель».

3. Голові Рескомзему АР Крим, начальникам Головних управлінь Держкомзему в областях, містах Києві та Севастополі, Генеральному директору державного підприємства «Центр державного земельного кадастру» забезпечити неухильне виконання цього наказу.
4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Голова Комітету

О.М.КУЛІНІЧ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держкомзему
від 15.02.2010 № 168

Порядок присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам

I. Загальні положення

1.1. Порядок присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам (далі – Порядок) і визначає процедуру формування та присвоєння кадастрового номеру земельної ділянки, внесення відповідних відомостей до державного реєстру земель.

1.2. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

індексна кадастрова карта – графічне зображення, що відображає розташування кадастрових зон і кварталів у межах існуючих адміністративно-територіальних утворень на момент складання карти, із

зазначенням нумерації кадастрових зон і кварталів;

кадастрова зона — сукупність кадастрових кварталів у межах окремого населеного пункту або у межах території району за межами населених пунктів;

кадастровий квартал — компактне об'єднання земельних ділянок, обмежене природними або штучними рубежами (річками, струмками, каналами, лісосмугами, вулицями, шляхами, шляховими і інженерними спорудами, парканами, огорожами, фасадами будівель та іншими лінійними спорудами і рубежами тощо);

кадастровий номер земельної ділянки — індивідуальний цифровий код (номер) земельної ділянки, що не повторюється на території України, який формується під час проведення кадастрової зйомки, відображається на кадастровому плані земельної ділянки та документації із землеустрою та присвоюється їй при здійсненні державної реєстрації. Кадастровий номер зберігається за земельною ділянкою протягом усього часу її існування, забезпечує унікальність ідентифікації земельної ділянки в державному земельному кадастрі і державному реєстрі земель, та зазначається на чергових кадастрових планах, у відомостях автоматизованої системи державного земельного кадастру, документах, що посвідчують право на земельну ділянку, договорах, угодах, витягах, охоронних зобов'язаннях, свідоцтвах, повідомленнях та довідках;

кадастровий план земельної ділянки — аналітичне графічне зображення зовнішніх меж земельної ділянки, меж земельних угідь та земель, обмежених у використанні та обмежених правами інших осіб;

територіальна зона — частина території, яка характеризується особливим правовим режимом використання земельних ділянок;

черговий кадастровий план — актуалізоване в часі графічне зображення місцевознаходження земельних ділянок у межах кадастрового кварталу, кадастрової зони, у цілому в межах території адміністративно-територіальної одиниці (село, селище, місто, район) із зазначенням номерів кадастрових зон та кварталів, їх меж, розмірів і кадастрових номерів земельних ділянок, меж земельних угідь, земельних сервітутів, територіальних зон.

1.3. Система кадастрової нумерації земельних ділянок є єдиною на всій території України.

1.4. Земельним ділянкам при їх формуванні, земельним ділянкам, утвореним у результаті поділу чи об'єднання інших земельних ділянок, присвоюються нові кадастрові номери. При цьому попередні кадастрові номери отримують статус архівних і в подальшому не використовуються.

1.5. Кадастрові номери присвоюються усім земельним ділянкам незалежно від форм власності. При переході права власності на земельну ділянку від однієї особи до іншої, при встановленні інших, крім права власності, речових прав на земельну ділянку кадастровий номер залишається без змін.

1.6. Кадастровий номер використовується тільки для кодування земельної ділянки, містить в собі інформацію щодо віднесення земельної ділянки до кадастрового кварталу та кадастрової зони, визначених згідно з індексною кадастровою картою. Дублювання кадастрових номерів земельних ділянок не припускається.

1.7. Черговий кадастровий план ведеться територіальними органами Держкомзему.

II. Структура кадастрового номера

2.1. Кадастровий номер земельної ділянки складається з таких структурних елементів:

<КОАТУУ> : <НКЗ> : <НКК> : <НЗД>,

де

<КОАТУУ> — код об'єкта адміністративно-територіального устрою України;

<НКЗ> — номер кадастрової зони;

<НКК> — номер кадастрового кварталу в межах кадастрової зони;

<НЗД> — номер земельної ділянки в межах кадастрового кварталу.

Кадастровий номер земельної ділянки має такий вигляд:

<XXXXXXXXXX> : <XX> : <XXX> : <XXXX>

Порядковий номер земельної ділянки (четиризначний)

Номер кадастрового кварталу (тризначний)

Номер кадастрової зони (двозначний)

Код об'єкта адміністративно-територіального устрою України (десятизначний)

Структурні елементи кадастрового номера відокремлюються один від одного знаком «двох крапка» (:).

Перший структурний елемент кадастрового номера відповідає коду об'єкта відповідно до Класифікатора об'єктів адміністративно-територіального устрою України ДК 014-96 (далі – КОАТУУ), затвердженого наказом Державного комітету статистики України від 9 грудня 1997 р. № 78, і складається з десяти знаків останні два з яких мають значення – «00».

Другий структурний елемент кадастрового номера відповідає номеру кадастрової зони. Номер кадастрової зони складається з двох розрядів. Максимальна кількість кадастрових зон у межах одного об'єкта адміністративно-територіального устрою становить 99.

Третій структурний елемент кадастрового номера відповідає номеру кадастрового кварталу в межах кадастрової зони. Номер кадастрового кварталу складається з трьох розрядів. Максимальна кількість кадастрових кварталів в межах кадастрової зони становить 999.

Четвертий структурний елемент кадастрового номера відповідає номеру земельної ділянки в межах кадастрового кварталу. Номер земельної ділянки складається з чотирьох розрядів та визначається як наступний порядковий номер земельної ділянки в межах певного кадастрового кварталу

згідно з реєстром кадастрових номерів. Максимальна кількість земельних ділянок в межах кадастрового кварталу може становити 9999.

2.2. Структурні елементи кадастрового номера визначається на підставі:

індексної кадастрової карти;
чергового кадастрового плану;
реєстру кадастрових номерів;
відомостей обробки теодолітного ходу та вирахування координат поворотних точок меж земельної ділянки;
плану меж земельної ділянки або кадастрового плану земельної ділянки, складеного за результатами кадастрової зйомки.

III. Використання індексної кадастрової карти

3.1. Індексна кадастрова карта складається в електронному та паперовому вигляді: в масштабі, який забезпечує чітке відображення кадастрових зон та кварталів. Планово-картографічною основою для індексної кадастрової карти в паперовому вигляді є карти (плани) масштабу від 1:10000 до 1:500.

3.2. Індексні кадастрові карти створюються територіальними органами Держкомзему. Територіальні органи Держкомзему для складання індексних кадастрових карт в електронному вигляді можуть залучати структурні підрозділи Державного підприємства «Центр державного земельного кадастру» (далі – Центр ДЗК).

3.3. Для створення індексних кадастрових карт використовуються паперові відбитки зведеніх, трансформованих та приведених до єдиної системи координат планово-картографічних матеріалів (план меж територій сільських, селищних, міських рад; плани меж населених пунктів та інше) шляхом нанесення меж кадастрових зон та кварталів згідно із нормами та правилами, які застосовуються при картографічному кресленні. В електронному вигляді індексні кадастрові карти створюються шляхом векторизації паперових карт або безпосереднього встановлення меж зон та кварталів на електронних картах чи ортофотопланах. Встановлення меж зон та кварталів здійснюється відповідно до методичних рекомендацій Держкомзему.

3.4. Після проходження державної землевпорядної експертизи індексна кадастрова карта затверджується керівником територіального органу Держкомзему в Автономній республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, засвідчується його підписом, який скріплюється печаткою.

3.5. Після затвердження індексна кадастрова карта передається до територіального органу Держкомзему за місцем розташування земельної ділянки та в подальшому використовується для формування та присвоєння кадастрових номерів земельних ділянок. В електронному вигляді

індексні кадастрові карти передаються до Центру ДЗК для здійснення перевірки кадастрових номерів земельних ділянок, ведення державного реєстру земель та автоматизованої системи державного земельного кадастру (далі – АС ДЗК).

IV. Формування та присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам, які утворюються вперше

4.1. Формування кадастрових номерів земельних ділянок, які утворюються вперше, здійснюється територіальними органами Держкомзему.

Плата за формування кадастрових номерів не стягується.

4.2. Для формування кадастрового номера земельній ділянці, яка утворюється вперше, у тому числі в результаті поділу чи об'єднання інших земельних ділянок, розробник документації із землеустрою подає до територіального органу Держкомзему за місцем знаходження земельної ділянки відповідну заяву. До заяви додаються: відповідна документація із землеустрою, яка

обов'язково включає документи, зазначені у абзацах п'ятому та шостому пункту 2.2 цього Порядку;

результати робіт із землеустрою в електронному вигляді (далі – обмінний файл).

Заяві присвоюється обліковий номер.

4.3. Територіальний орган Держкомзему протягом трьох робочих днів перевіряє відповідність розташування меж земельної ділянки даним чергового кадастрового плану та:

1) у разі відповідності розташування меж земельної ділянки даним чергового кадастрового плану територіальний орган Держкомзему:

формує кадастровий номер земельної ділянки з дотриманням вимог розділу II цього Порядку; відображає сформований кадастровий номер земельної ділянки на титульному аркуші документації із землеустрою, план меж (кадастровому плані) земельної ділянки, відомостях обробки теодолітного ходу та вирахування координат поворотних точок меж земельної ділянки шляхом проставлення відмітки такого змісту:

«Кадастровий номер _____ сформовано ___. _____. 20__ р., прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, підпис».

Виправлення у відмітці не допускаються; повертає документацію із землеустрою із проставленою відміткою про формування кадастрового номера її розробнику.

Сформований та відображений на сторінках документації із землеустрою кадастровий номер земельної ділянки не є присвоєним до моменту відкриття Поземельної книги;

2) у разі виявлення невідповідностей розташування меж земельної ділянки даним чергового кадастрового плану територіальний орган Держкомзему повертає документацію із землеустрою її розробнику для доопрацювання разом з протоколом перевірки та викопіюванням з чергового кадастрового плану.

4.4. Розробник документації із землеустрою надає Центру ДЗК документацію із землеустрою із проставленою відміткою про формування кадастрового номера земельної ділянки та обмінний файл.

4.5. Процедура перевірки та приймання обмінного файла Центром ДЗК, реєстрація та видача документа, що посвідчує право на земельну ділянку, унесення відомостей до державного реєстру земель та бази даних АС ДЗК здійснюється відповідно до Тимчасового порядку ведення державного реєстру земель, затвердженого наказом Держкомзему від 02.07.2003 № 174, зареєстрованого в Мін'юсті України 25.07.2003 за № 641/7962 (із змінами) (далі – Тимчасовий порядок).

Під час перевірки та приймання обмінного файла Центром ДЗК здійснюється перевірка кадастрового номеру земельної ділянки за наступними критеріями:

- відповідність вимогам, установленим до структури кадастрового номеру земельної ділянки;
- відповідність структурних елементів кадастрового номера земельної ділянки індексній кадастровій карті;
- унікальність кадастрового номеру земельної ділянки на предмет його дублювання.

У разі негативного висновку щодо результатів перевірки кадастрового номеру розробнику документації надаються відповідні вимоги та зауваження, що включаються до протоколу перевірки обмінного файла.

Перевірка та приймання обмінного файла Центром ДЗК здійснюється протягом п'яти робочих днів.

4.6. Територіальні органи Держкомзему протягом трьох робочих днів перевіряють достовірність відображення кадастрового номеру в реєстраційній картці та вчиняють інші дії, передбачені пунктом 2.4 Тимчасового порядку.

4.7. Кадастровий номер земельної ділянки вважається присвоєним з моменту відкриття Поземельної книги на відповідну земельну ділянку. Відкриття Поземельної книги здійснюється структурним підрозділом філії Центру ДЗК шляхом унесення кадастрового номера земельної ділянки та дати відкриття Поземельної книги у відповідній полярі на титульному аркуші, що посвідчується підписом начальника міської філії Центру ДЗК або керівника структурного підрозділу філії Центру ДЗК та скріплюється печаткою.

Поземельна книга відкривається у день державної реєстрації та видачі документа, що посвідчує право на земельну ділянку.

Про присвоєння кадастрового номера земельній ділянці відповідний структурний підрозділ філії Центру ДЗК видає витяг з державного реєстру земель за формулою, яка додається. Видача витягу з державного реєстру земель про присвоєння кадастрового номера земельній ділянці у разі звернення громадян та юридичних осіб здійснюється одночасно з видачею документа, що посвідчує право на земельну ділянку.

V. Формування та присвоєння кадастрового номера земельним ділянкам, наданим у власність (користування)

5.1. Формування кадастрових номерів земельних ділянок, які на момент цабрання чинності цим наказом надані у власність (користування) та не мають кадастрових номерів, здійснюється територіальними органами Держкомзему.

Плата за формування кадастрових номерів не стягується.

5.2. Для формування та присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, яка на момент набрання чинності цим наказом надана у власність (користування) та не має кадастрового номера, власник (користувач) такої земельної ділянки або уповноважена на нім особа подає до територіального органу Держкомзему за місцем знаходження земельної ділянки заяву про присвоєння кадастрового номера земельної ділянки.

До заяви додаються:
копія документа, що посвідчує особу;
копія ідентифікаційного номера у Єдиному державному реєстрі фізичних осіб — для фізичної особи, коду в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України — для юридичної особи;
копія документа, що посвідчує право на земельну ділянку.

5.3. Територіальний орган Держкомзему протягом трьох робочих днів розглядає подані документи та:

- 1) у разі наявності в архіві документації із землеустрою на відповідну земельну ділянку, що включає документи, зазначені у абзацах п'ятому та шостому пункту 2.2 цього Порядку, та відповідності розташування меж земельної ділянки даним чергового кадастрового плану:
формує кадастровий номер земельної ділянки з дотриманням вимог розділу II цього Порядку; відображає дані про формування кадастрового номера земельної ділянки на титульному аркуші документації із землеустрою, плані меж (кадастровому плані) земельної ділянки, відомостях обробки теодолітного ходу та вирахування координат поворотних точок меж земельної ділянки шляхом проставлення відмітки такого змісту:

«Кадастровий номер _____ сформовано
«_____ 20____ р., прізвище, ім'я, по
батькові посадової особи, підпис».

Виправлення у відмітці не допускаються;
передає документацію із землеустрою та копію
 заяви власника (користувача) земельної ділянки
 з доданими до неї документами до філії
 Центру ДЗК для внесення відомостей до АС
 ДЗК та відкриття Поземельної книги.

Сформований та відображені на сторінках до-
кументації із землеустрою кадастровий номер зе-
мельної ділянки не є присвоєним до моменту
відкриття Поземельної книги;

2) у разі відсутності документації із землеустрою,
що включає документи, зазначені у абзацах
п'ятому та шостому пункту 2.2 цього Порядку,
або виявлення невідповідностей розташування
меж земельної ділянки даним чергового кадаст-
рового плану, інформує заявника про не-
обхідність розробки документації із землеустрою
щодо встановлення меж земельної ділянки в на-
турі (на місцевості). Присвоєння кадастрового
номера у цьому випадку здійснюється відповідно
до розділу IV цього Порядку.

5.4. Після передачі відповідно до абзацу п'ятого
пункту 5.3 цього Порядку до філії Центру ДЗК до-
кументації із землеустрою; копії документа, що
посвідчує особу; копії ідентифікаційного номера у
Єдиному державному реєстрі фізичних осіб – для
фізичної особи, коду в Єдиному державному реєстрі
підприємств та організацій України – для юридич-
ної особи; копії документу, що посвідчує право на
земельну ділянку; копії документа про оплату по-
слуг з ведення державного реєстру земель, філія
Центру ДЗК протягом п'ятнадцяти робочих днів з
моменту їх надходження:

формує обмінний файл;
перевіряє кадастровий номер земельної ділянки
згідно критеріїв, визначених у пункті 4.5 цього
Порядку;
заповнює та підписує реєстраційну картку земель-
ної ділянки (у двох примірниках);

вносить відомості до АС ДЗК про що робить
відповідну відмітку в документації із землеустро-
рю;

передає другий примірник реєстраційної картки зе-
мельної ділянки до відповідного структурного
підрозділу для відкриття Поземельної книги;
повертає до територіальному органу Держкомзему
передані ним документи.

5.5. Територіальні органи Держкомзему протя-
гом трьох робочих днів перевіряють достовірність
відображення кадастрового номеру в реєстраційній
картці та вчиняють інші дії, передбачені пунктом
2.4 Тимчасового порядку.

5.6. Відповідний структурний підрозділ філії
Центру ДЗК у день отримання реєстраційної карт-
ки земельної ділянки відкриває Поземельну книгу.
Відкриття Поземельної книги здійснюється шля-
хом внесення кадастрового номера земельної ділянки
та дати відкриття Поземельної книги у
відповідні поля на титульному аркуші, що
посвідчується підписом начальника міської філії
Центру ДЗК або керівника структурного підрозділу
філії Центру ДЗК та скріплюється печаткою.

Кадастровий номер земельної ділянки вва-
жається присвоєним з моменту відкриття Позе-
мельної книги.

Про присвоєння кадастрового номера земельній
ділянці відповідний структурний підрозділ філії
Центру ДЗК видає витяг з державного реєстру зе-
мель за формою, яка додається.

Директор Департаменту
державного земельного кадастру

I.B.Славін

Бланк витягу

ВИТЯГ
з державного реєстру земель
про присвоєння кадастрового номера земельній ділянці

№ витягу:	<номер витягу>
Дата видачі:	<число, місяць та рік формування>
Витяг надав:	<назва міської філії або структурного підрозділу філії Центру ДЗК, що видав витяг>
Надано на запит:	<ІНН фізичної особи/найменування юридичної особи за заявкою (на запит) якої надано витяг> <Назва документа, на підставі якого видано витяг, його дата та, за наявності, номер>

Відомості про присвоєний кадастровий номер земельної ділянки:

Кадастровий номер:	XXXXXXXXXXXX:XX:XXX:XXXX
Дата присвоєння кадастрового номера	<число, місяць та рік формування>

Відомості про земельну ділянку, якій присвоєно кадастровий номер:

Місце розташування:	<АР Крим, м. Київ та Севастополь, область, район, місто обласного підпорядкування, населений пункт>
Адреса:	<вулиця, номер будівлі>
Цільове призначення:	
Площа, га:	

Відомості про права на земельну ділянку, якій присвоєно кадастровий номер:

Вид права:	<право власності/ право оренди/ право використання чужої земельної ділянки>
Форма власності:	<державна/комунальна/приватна (спільна часткова або спільна сумісна)>
Власник / користувач:	
П.І.Б. / найменування	<П.І.Б. фізичної особи / найменування юридичної особи>
Ідентифікаційний номер / код	XXXXXXXXXXXX
Місце проживання / місцезнаходження	<місце проживання фізичної особи / місцезнаходження юридичної особи>
Частка у спільній власності	<частка у спільній власності>

(найменування посади керівника
міської філії або структурного
підрозділу філії Центру ДЗК)

(підпис)
М.П.

(прізвище, ім'я, по батькові)